

Planinski vestnik

9

glasilo Planinske zveze Slovenije september 1988

Planinski vestnik

glasilo Planinske zveze Slovenije

september 1988

9

letnik LXXXVIII izhaja od leta 1895

vsebina

Tone Strojín	Kličemo Tumovega duha	369
Davorín Karničar	Zakaj ravno v gore?	370
Janez Bizjak	Alpe, kakršne so bile včasih	371
Mihael Kersnik	Velik spomenik Jakobu Aljažu	374
Ivan Jenko	Zbirka za spominsko sobo	375
Rudolf Leskovar	Skozi meglo in z napori k soncu	376
Dušan Krapeš	O relativnosti metra	378
Franjo Krpač	Izleti niso navaden šport	380
Matej Šurc	Plezanje — olimpijski šport?	382
Janez Kavar	Tri triglavska slavja	384
Ciril Praček	Zaljubljen v zimske pravljice	385
Boris Mlekuž	Soča, prihajam!	390
	Transverzala po narodnih parkih	394
Marija Bocak-Kalan	Liza planšari že 72 let	396
Ivanka Korošec	Preudaren človek nikoli ne tvega	397
Franček Hribernik	Risi nad Morskim očesom	398
Franč Bernot	Pomladansko vreme na Kredarici	400
Dušica Kunaver	Ajdovski deklici na Krvavcu	401
Janez Gornik	O hujšanju ali sodobni Sizif	402
	Iz planinske literature	404
	Društvene novice	408

Slika na naslovni strani: **Triglav**

Foto: Tone Škarja

Planinski vestnik izdaja Planinska zveza Slovenije, 61000 Ljubljana, Dvořakova ulica 9, p. p. 215. Revija izhaja vsak mesec. Ureja uredniški odbor: Marjan Raztresen (glavni in odgovorni urednik), Janez Bizjak, Sonja Dolinšek, Mitja Košir, Edo Kozorog, Silvo Kristan, France Malešič, Dragica Manfreda, Marlen Premšak, Tone Strojín, Tone Škarja in Franček Vogelín. Predsednik založniško-izdajateljskega sveta Tomaž Banovec. Prispevke pošiljajte na naslov Planinske zveze Slovenije. Rokopisov in slik ne vračamo. Tekoči račun pri SDK 50101-678-47046. Naročnina za drugo polletje leta 1988 je 12 000 dinarjev, za tujino znaša letna naročnina 30 ameriških dolarjev. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova vselej navedite tudi stari naslov, in sicer s tiskanimi črkami. Upoštevamo samo pisne odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto. Tiska Tiskarna Jože Moškrič v Ljubljani.

SAMOSPRAŠEVANJE OB 130-LETNICI ROJSTVA

KLIČEMO TUMOVEGA DUHA

TONE STROJIN

Pred seboj imam dve Tumovi fotografiji, ki so mi ju svojčas podarili Tumovi sorodniki. Na mlajši fotografiji zre vame pogumen, odločen, skoraj drzen obraz mladenciča, zagnanega v poklicno delo, v slovenstvo, politiko in v skalé, na drugi sliki strmi vame obraz starešine, zrel, še vedno odločen in premišljen. Dve fotografiji — vmes plodno Tumovo življenje in delo.

Prikličem v sebi Tumovega duhá, projiciranega na današnji čas.

O Tumi je bilo v našem glasilu dovolj napisanega. Sam o sebi — bil je dovolj pisnič — je najbolje zapisal. Zakaj torej ponavljati znane stvari? Bolje torej iskati intimen in nem pogovor s planinskim bardom, postaviti Tumo v naš čas! Tuma je in mora biti še aktualen, ves naš tudi danes, v duhovni mlačnosti potrošniške civilizacije, besedne evforije in kulturne sprenevedavosti.

Zapisal sem, da je bil dovolj pismen mož. A kdo ve danes zanj celo med mlajšimi gorniki?

POSAMEZNIKI IN MNOŽICE

Svoj čas so mu očitali laičnost v strokah, ko je na Slovenskem v marsičem oral ledino. Šlo je ponekod tako daleč, da mu tudi sodišča niso ostala neznanca, ko je branil pregarjane in napredne, tudi planinsko vest, kajti branil je tudi sebe, svoje planinsko prepričanje in čast. In glejte: ko je bilo po petdesetih letih po smrti, ko so na vpogled tudi zasebni arhivi, treba izdati izbrano delo o tem izrednem Slovencu, ni bilo prave vneme znanstvenih krogov, čeprav je bila zagotovljena dotacija Kulturne skupnosti Slovenije, ki jo je težko dobiti.

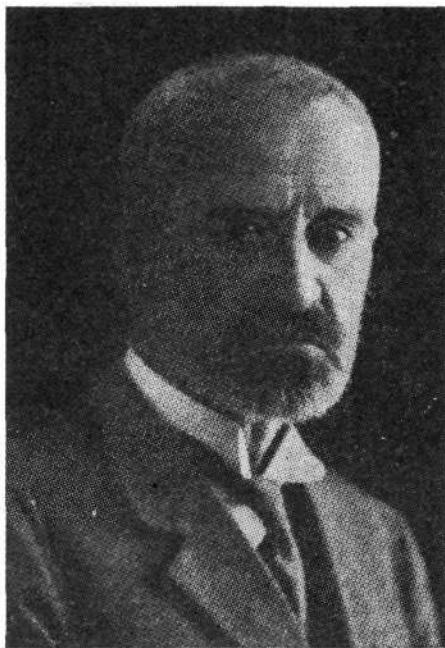
Slišim Tumo: nekoč smo imeli osebnosti v gorništvu, danes pa imamo funkcionarje — brez števila takih.

Spet občutim nekje, da mi odgovarja: nekoč smo bili posamezniki v gorah, danes so tu množice. Vsi vse vedo, vsak posamezen premalo.

Kaj lahko danes prispevajo posamezniki, kaj lahko rečejo množice? Ali je danes sploh možno razumeti preteklost, če smo oglušeli za sedanost?

Globoko v sebi čutim željo, da mu postavim vprašanje o vrednotah, pa se mi zdi, da se mu glasi odgovor: več duha, več znanja, in če tega ni, vsaj prizadevanja, prizadevanja... vleče odmev.

Zadovoljim se s spoznanjem, da se pogovarjam z desetletji, skoraj s stoletjem

Dr. Henrik Tuma

nazaj. Če so bili takrat, ob izteku 19. stoletja, značilni posamezniki, so bile to močne osebnosti, pionirji, začetniki novovekovnega, potem so za iztekajoče se 20. stoletje značilne množice. Vrednote in pridobitve pionirjev — tudi v gorništvu — so danes podružbljene, last vseh, splošno uporabljene pa ne, ker so nekatere ugotovitve preprosto ignorirane.

Zgrozim se nad opreko: med nauki pionirjev in življenjsko prakso množice. V množici so premočni citati, parole, svojevrstna inercija brez razmišljanja o vzroku in posledici slehernega. Mar res živimo le za svojo generacijo? Ali bomo za prihodnje generacije pustili še kakšen vrh nemarkiran, kakšen kot v gorah brez ceste, kakšen breg brez hiše? Bomo lahko zapustili zanamcem vizijo nedotaknjene naravnega sveta, takega, da za vstop vanj ne bo treba kupiti vstopnice?

VODITELJI V GORNISHTVU

Pa pogledjmo obratno: ali je Tuma potreboval planinsko organizacijo ali ona potrebuje njega?

Odgovor je jasen: veliki posamezniki iščejo vrednote, ne potrebujejo pa institucij. Današnji čas pa je čisto drugačen — žal.

Od Tume prihaja: nekoč smo bili sami, pionirji v vsem. Vse smo morali začeti pri temeljih, iskati in delati primerjave z dosežki narodov pred nami. Danes je zbrana preveč. Človek spričo tega postaja ravnodušen do vsega zunaj sebe in zato prazen v sebi. Za plačilo vstopnine si lahko ogleda Himalajo, Patagonijo, kar pač hoče. Pride, vidi in gre. Erich Fromm, ta pronicljivi poznavalec človeške nravi, pa pravi, da ga danes v svetu ni bolj razočaranega od ravnodušnega človeka.

Nekoč so bili posamezniki bolj določljivi in zato odgovorni, danes ostajajo razen redkih izjem brezosebni. Pravih voditeljev ni v gorništvu, takih, ki bi popeljali ravnodušne v zanimanje do nečesa in do nekoga. Nekoč, za primer, so bili govori planinskih velmož planinske poslanice, danes na planinskih slavjih poslušamo politike, ki modrujejo o gospodarskih težavah. Včasih smo potrebovali planinsko organizacijo, saj je bilo treba »prirediti« gore za ljudi (kdo bi sicer to opravil!), danes pa kot da taista organizacija pomeni v tem pogledu relik: iz starih časov išče tistega, ki kaj ima in dá.

Planinska organizacija je danes stara blizu sto let. Ali je zaradi starosti utrujena? Je mar dala vse od sebe, kože, pota, kadre, literaturo, častne znake zaslužnim? Morda za ustanovitev novih društev premalo zahteva? Je pri članarini in njeni razdelitvi res značilno tisto v malem, kar je za državo v velikem?

Smo res v slovenskem gorništvu in na tistem koščku gorate Evrope, ki se imenuje slovenski gorski svet, dosegli vse in ni ničesar več, kar bi nas premaknilo iz samozadovoljstva?

Nekoč je nekje Tuma zagodrnjal: množice so vedno maličile vrednote.

Le na katere vrednote je mislil stari bard?

POMEN IN RAZVOJ ALPINIZMA

Gorništvu je vedno štelu k duhovnim vrednotam. Doživljanje domovine in narave, sproščene življenja, družabnosti in ostalega šteje kot osvežujoče dopolnilo k vsakdanjemu življenju. Torej je odgovor lahko le v človeških vrednotah, ki so posledica družbene nadstavbe, kot bi sociološko učeno lahko temu rekli. Včasih so si pisatelji in drugi umetniki pa tudi znanstveniki šteli v čast objaviti svoj prispevek v Planinskem vestniku, danes pa so pozabili — ali pa morda sploh ne vedo —, da je Planinski vestnik domovinsko glasilo. Tuma je zapisal: Kdor ljubi domovino, jo proučuje, kdor proučuje, ljubi domovino. Za današnje razmere je značilno, da si množica sama poišče svoje veselje, kakršno je pač mogoče, z vsemi spremljajočimi, tudi za gorništvu negativnimi pojavi. Tumi smo hvaležni, da nam je s knjigo »Pomen in razvoj alpinizma« (založba

TK Skala, Ljubljana, 1932) dal poglobljeno snov za razmišljanje: od kod in zakaj alpinizem — pa še mnogo več: za iskanje samega sebe v gorah, tudi če ne gremo v stene.

Nekoč so stari gorniki — kot Tuma — pisali knjige potem, ko so se že seznanili z Abrahamom; danes mladi pisci umolknejo, še preden so dozoreli v gorah in v umetelnosti pisanja.

Ali nam slovenske gore po Kugyju, Avčiču, Lipovšku in drugih res nimajo nič več lepega povedati? Nam te stene po Tumi, Jugu, Potočniku in drugih nimajo nič več globljega razodeti? Mar za sodobne vrhunske alpiniste res velja po Cankarjevo: Videli so višje gore (beri: Himalajo) pa so šli mimo?

Ob prebiranju knjižnih katalogov — vsaj planinskih — po svetu lahko zapišemo, da bi celo danes (in ne le njega dni) za Tumovo knjigo »Pomen in razvoj alpinizma« težko našli kaj primerljivega ne le po besedilu, temveč tudi kar zadeva poglobljenost gradiva.

Ali smo pri katerem Tumovem jubileju mislili na faksimilarno izdajo? Se zavedamo, kakšen odmev bi ta knjiga v prevodu imela na nemško govorečem območju, ki kupno pogoltno vsako takšno in podobno literaturo, kakršna ne izide tako pogosto — vsaj takšna knjiga ne?

Menim, da bi nam Slovencem ta knjiga še danes lahko marsikaj povedala — če bi sploh vedeli zanjo.

Kličemo torej več Tumovega duha v naše gorništvu!

namesto komentarja

ZAKAJ RAVNO V GORE?

Le zakaj v stene, na gore? Zakaj toliko energije za prazen nič — in poleg tega še tveganje? Neodgovornost, sebičnost, avanturizem, častihlepje? Takšna so — včasih tudi glasna — premišljevanje tistih, ki so se najvišje povzpeli takrat, ko so zamenjali žarnico nad straniščno školjko.

Ali je sploh mogoč odgovor — poleg že znanega »V gore hodimo, ker so tukaj«? In: ker nam je odsev z grebena zaslepil oči, ko so nas starši prvič prinesli na svež zrak? Ker nam je usojeno živeti v teh krajih?

Proč od hinavščine, postavljanja pred sosedi, obrekovanja, nevoščljivosti, grabežljivosti, spletkarjenja, podkupovanja, goljufanja, bahanja, razkazovanja! Proč od ubijajoče povprečnosti

ALPE, KAKRŠNE SO BILE VČASIH

JANEZ BIZJAK

CIPRA, mednarodna komisija za zaščito Alp, in DNR (Deutscher Naturschutzring) sta 24. in 25. junija letos pripravila evropsko konferenco o stanju in o problematiki okolja v Alpah. Bilanca dosedanje politike urejanja in varstva okolja ter skupni meddržavni ukrepi za premagovanje problemov in neuresničenih dogovorov ali resolucij so bili glavna tema konference v mestecu Lindau ob Bodenskem jezeru. Osnova za razpravo je bila obsežna analiza o stanju okolja v Alpah. Pri tej analizi so sodelovale vladne in nevladne ustanove alpskih držav. Iz Slovenije so kot predstavniki Cipse za Jugoslavijo sodelovali dr. Matjaž Jeršič in dr. Dušan Plut s Filozofske fakultete v Ljubljani in Janez Bizjak iz Triglavskega narodnega parka. Referati na konferenci so bili le dopolnilo k analizi. Objavljamo skrajšano obliko referata Janeza Bizjaka. (Op. ur.)

* * *

V svojem poročilu se bom omejil na 5 problemov našega alpskega prostora, za katere menim, da so pomembni tudi za politiko varovanja okolja v Alpah.

1.

Alpe kot rezervat pitne vode in škodljiv vpliv planinskih koč in domov na izvire pitne vode v dolinah.

To je problem, ki ga v anketi nisem zasledil, tudi v dosedanjih srečanjih Cipse o tem še ni bilo govora, je pa zelo specifičen za razmere v apneniških Alpah. Takšen je ves jugoslovanski del Alp. Naš alpski prostor je posebej v visokogorju dobro opremljen s planinskimi kočami. Gornikov je vsako leto več, ponudba jedalnice in pijače v planinskih kočah je vedno večja in vedno bolj raznovrstna. To pomeni vedno več odpadkov, vedno več odpadka iz kuhinj in vedno več kanalizacije iz stranišč. Odpadna voda od pomivanja in pranja z detergenti ter vsa kanalizacija vodnega izplakovanja stranišč gorskih koč prodira v notranjost gorskega sveta. Visokogorski svet Julijskih in Savinjskih Alp je en sam labirint podzemskih brezen, jam, pretokov in sifonov. Z barvanjem vode v visokogorju so preizkusili in ugotovili, da voda iz studencev, ki visoko zgoraj poniknejo v zemljo, zopet priteče iz skal v studencih globoko v dolinah. Pitna voda v alpskih dolinah je ogrožena. Problem je toliko večji ob podatku, da dobiva Slovenija

*in blestenja trakulj, ki jim ni mar zadnjične odprtine, da bi bili imenitni!
Proč! Kako?*

Nauči se doživeti vse, kar ti ponujajo gore! Odpadle bodo vse sponse, zaživel boš z vsem telesom, konec vegetiranja! Ko zapustiš zadnje pašnike, ko se vzpneš nad gozdno mejo, ko znoj odplakne mlačnost doline, boš zaživel za trenutek in za prijatelje, dvignil se boš nad sivo vsakdanost in če te gora izbere, jo boš vedno obiskoval. Ko steza ne bo več dovolj strma in ko boš začutil ogenj v sebi, boš šel na vrh čez steno, plošče, kamine, previse, podiral boš snežne opasti, zabijal klin, pihal v prste. Ljubil boš nevihte, sonce, veter in skalo. Ko boš spoštoval vrh in prijatelja, ki jo drži na drugem koncu, ti ne bo več mar, če se bo kdo čudil in spraševal, zakaj ne bi hodil v gore le za kratkotrajno razvedrilo, do koč, kjer teče pivo in kjer se dobi kosilo.

Kadar ti stena izpije vse moči iz prstov, ko ostaneš pripet sredi vertikalne in veter izčrpava, ko preživiš neprijetno noč že skoraj med zvezdami, ko

greš po ponesrečene prijatelje, takrat želiš domov, kjer je toplo, želiš postati le previden častilec mogočnih obličij. Prepozno! Že ko boš spil prvo steklenico z balinarji v hotelu, da ne bi bili užaljeni, saj so prepričani, da lahko z denarjem kupijo vse, menda tudi srečo, boš zahrepenel po čaju, ki ga utrujen deliš s prijateljem v gorah. Malo čudaški, slabo komunikativni, preveč drugačni, da bi lahko bili »prijetni«, vendar srečni bomo še naprej iskali čudovite pokline, led, prijeme, stope, snežne strmine, grebene, bele strehe, zavetja pred viharji — iskali moč svojega telesa in duha. Naj bi bilo tako, da bi se na robu teh sposobnosti vedno obvladali, dokler ne povemo, zakaj sonce vsak dan umira, kako nevarno je, če zjutraj gora zažari, kam se skrivajo gamsi, kje krajuje rumeni mak in zakaj zroč v dolino vsako jutro joka, ko mu veter z roba čaše odnese kapljo rose, ki mu poleg nekaterih ljudi edina dela družčino v tem prepadnem, čudovito normem svetu.

Davorin Karmičar
(Zbornik PD Jezersko)

20 odstotkov pitne vode z območja Julijskih Alp. In vsi mislijo, da je to najbolj zdrava voda!

Samo dva primera:

Kanalizacija in odplake z velike planote v predgorju Savinjskih Alp, kjer je znano turistično in počitniško področje, so bakteriološko onesnažile pitno vodo za več naselij v dolini. In naslednji primer: z detergenti pokvarjeno vodo so ugotovili v dveh triglavskih jezerih v osrčju narodnega parka. Pri enem leži planinska kočica tik nad jezerom, pri drugem leži planinska kočica precej višje in je oddaljena eno uro hoje.

Neurejena kanalizacija iz hotelov in počitniških hiš katastrofalno uničuje največje in najlepše ledeniško jezero v narodnem parku, Bohinjsko jezero.

Škodljiv vpliv planinskih koč na pitno vodo je toliko večji problem, ker se ga odgovorni ne zavedajo; ne verjamejo dejstvom in jih posmehljivo omalovažujejo.

2.

Naslednji problem omenjam le kot informacijo:

Poleg prekomejnih zračnih emisij, ki katastrofalno vplivajo na alpske gozdove, poznamo tudi prekomejne emisije zastrupljene vode. Primer iz Julijskih Alp: Rudnik svinca v Rablju na skrajnem severovzhodnem delu Italije spušča odpadno in separacijsko vodo na jugoslovansko stran v reko Koritnico. Ta reka je pritok Soče, obe pa napajata podtalnico s pitno vodo za severozahodno regijo Slovenije, to je za več tisoč prebivalcev. Problem je star več kot 15 let, voda pa priteka po podzemskem rovu, po katerem so se včasih vozili rudarji z jugoslovanske strani na delo v italijanski rudnik.

Zakaj je to problem? Univerzitetni inštitut iz Ljubljane je nekajkrat opravil analizo vode in peska ter ugotovil nedopustno visoke količine težkih kovin, predvsem svinec in cink, ter radioaktivnost vode. Posledice: uničene ribe v reki Koritnici, ki je bila nekaj znana po ribah. Kakšne so neposredne posledice za pitno vodo, si lahko mislimo. Naj dodam, da se to dogaja v narodnem parku, kjer je po našem zakonu izpuščanje takšne vode prepovedano. Ni pa to urejeno med dvema državama. Prótresti prizadetih prebivalcev in uprave narodnega parka doslej niso bili uspešni. Dobilni smo le uradne odgovore in obljube, da se problematika rešuje na zapletenih meddržavnih pogovorih in po diplomatskih kanalih. Takšne izgovore poslušamo iz leta v leto, kaj pa je v resnici, osebno ne vem.

3.

Poseben problem v Julijskih Alpah so turistični letalski poleti in preleti. Dve športni letališči, eno na vzhodni, drugo pa na jugozahodni strani Julijskih Alp, imata poleti vse dni organizirane turistične panoramske letalske izlete čez Triglav, ki trajajo od 15 do 40 minut.

Čeprav predpisi omejujejo dovoljeno mejo hrupa in določajo za visokogorje polete najmanj v višini 500 metrov nad vrhovi in grebeni, je praktično drugače. Srečujemo se z aroganco in nesramnostjo pilotov, ki letajo nizko nad sedli, daleč pod grebeni, včasih si privoščijo prestraševalne manevre, ko letajo tik nad glavami planincev, ki bi radi uživali na planinskih poteh.

Posledica celodnevne hrupa in nizkih preletov so prestrašene živali v visokogorju, nižje na planinah pa živina, ki se pase. Takšen letalski turizem je tipična oblika nasilja manjšine (tistih, ki imajo denar za panoramske polete) nad večino, ki jo predstavljajo planinci, ki hodijo peš po visokogorju. Poleg hrupa je posebej problematična neusklajenost in nered panoramskih poletov glede na nujne helikopterske vožnje (reševanje v gorah in oskrbovanje planinskih postojank).

Po dosedanjih izkušnjah bi morali turistične letalske vožnje v nekaterih predelih Alp popolnoma prepovedati, drugod pa močno omejiti in pogojevati z višino.

4.

Melioracije travnikov in pašnikov v sredogorju naših Alp.

Evforija izravnavanja travnikov in pašnikov je zadnja leta pokazala tudi negativne rezultate: meliorirana pobočja, predvsem bolj strma, so postala žarišča erozije z golim peskom in brez vsake trave. Tudi nekatere meliorirane površine v ravnem svetu se po dveh, treh letih še niso zrasle. Meliorirani travniki so postali monokulturne zelene ploskve, izginiili so travniki z bogatim cvetjem, ki so predstavljali posebno bogastvo alpske kulturne krajine. Narobe je bilo, ker planerji melioracij niso znali ali niso hoteli določiti, kaj je resnično potrebno izravnati in katera so tiste površine, kjer ni nobene potrebe ali utemeljitve za izravnavo in uničenje bogate flore.

Naslednja stopnja razvrednotenja zemlje je pretirana uporaba umetnih gnojil. Revno alpsko zemljo je potrebno dvakrat bolj zasičiti z umetnimi gnojili, da je pridelok vsaj približno tak kot v dolini ali na ravnini. Ker je cena za kmetijske pridelke enaka ne glede na to, ali so pridelani na ravnini ali na planinskem svetu, so pridelki z gorskih predelov enakovredni samo na račun dodatnega izčrpanja alpske zemlje z umetnimi pospešev-

valci rasti. Od tod izvirajo večna nasprotja med ravninskim in gorskim kmetijstvom.

Problem pravega vrednotenja gorskega kmetijstva ni samo problem alpskih držav, ampak postaja evropski problem. Ali ni zdrava hrana, pridelana brez vseh umetnih gnojil na gorskih kmetijah v Alpah, kapital za bodoče zdravo življenje in streznitev v kritičnem izobilju umetne hrane? Evropa se duši pod kupi neprodane hrane. Presežki nezdravih pridelkov so dokaz, kam je pripeljala zgrešena kmetijska politika skupaj z brezvestno kemično industrijo, ki ima največjo korist od politike, usmerjene v kvantiteto in ne v kvaliteto.

5.

Na koncu želim opozoriti na kulturni pomen alpskega prostora. Prepričan sem, da je pravilna politika varovanja okolja v alpskem prostoru odmerjena s stopnjo kulturnega odnosa do zemlje, v tem primeru do alpske zemlje. Tisoč let dolgo utrjevanje harmoničnega ravnotežja med alpsko zemljo in preživetjem na njej je ustvarilo posebno gospodarsko kulturo, katere zunanji izraz je od človeka oblikovana alpska kulturna krajina.

Harmonija med človekom in naravo! Pogoji za preživetje je bila usklajenost med ekologijo in ekonomijo. Ali kot je bilo rečeno lani v Brixnu: samo tisti, ki zemljo potrebuje, jo zna izkoriščati in varovati hkrati. Če je ne bi varoval, je tudi izkoriščati ne bi več mogel.

Preprosta formula! Še vedno veljavna, toda pozabljena. Človek v Alpah je lahko preživel samo, dokler je bil del naravnega sistema, ne pa brezvestni in neodgovorni izkoriščevalec tega naravnega sistema.

V tem vidim bistvo kulture in preživetja v Alpah. Kulturo so ustvarili vsi narodi, ki so poselili alpski prostor: od najštevilnejših Germanov in Romanov do manjših narodov, ki so kulturo obogatili z drugačnostjo in posebnostjo: Retoromani, Ladinci, Furlani in Slovenci. Varovanje in razvijanje teh različnosti ter skupno varovanje zemlje je kulturno poslanstvo nas vseh, ki v alpskem prostoru živimo in nam ta prostor pomeni posebno vrednost. Razvoj alpskih krajev mora biti usmerjen v razvoj ljudi, ki tod žive, in ne kot doslej — v razvoj turizma, prometa, rekreacije, to je v tisto, kar je vodilo v izčrpanje in razprodajo alpske zemlje. Razvoj mora domačinom pomeniti biti in ustvarjati, ne le proizvajati in uživati.

Doslej so prevladovali interesi, ki so Alpe obremenjevali in uničevali. Nobena resolucija, sklep ali konvencija za varovanje Alp ne bo uspela, če ne bo dobila podpore od domačega prebivalstva.

2. svetovni dan čistih gorá

Po uspehu lanskoletnega prvega svetovnega dne čistih gora v številnih deželah (tudi v Sloveniji) se je svet UIAA na svoji zadnji seji odločil to akcijo periodično ponavljati. Tako so 25. september 1988 določili za »Drugi svetovni dan čistih gorá«. S tem bi želeli kolikor mogoče veliko ljudi spomniti na varovanje gorskega sveta.

Kot praktični cilj bi to pot želeli očistiti gorske vode, rečice, potoke in studence in jih ohraniti čiste. Čista in neonesnažena pitna voda je dandanašnji v gorah pogosto že redka dobrina, kajti izviri se hitro onesnažijo. Prispevajmo k temu, da se to ne bi dogajalo!

Mednarodna zveza alpinističnih organizacij UIAA zato prosi vse svoje članice, ki združujejo v svojih vrstah državne in deželne planinske in alpinistične organizacije, da po svojih najboljših močeh pomagajo tako z objavo tega proglasa v svojih državnih glasilih in s posredovanjem tega sporočila javnosti v drugih sredstvih javnega obveščanja kot tudi z organizacijo konkretnih čistilnih akcij, javnih prireditev, na katerih bi predavali o teh problemih itd. Če datum zaradi vremenskih ali drugačnih vzrokov ne ustreza, naj bi bil v drugačnih klimatskih razmerah dan čistih gora preložen na 19. marec 1989.

Himalajska GRS

Gangotri s Satopanthom (7075 m), Shivlingom (6543 m), Thalay Sagarjem (6904 m) in drugimi veličastnimi gorami so najbolj obiskovan predel indijskega dela Himalaje. Več kot 1200 plezalcev in udeležencev trekingov registrirajo statistike vsako od zadnjih sezon. Zaradi tega seveda prihaja do usodnih nesreč in do najresnejših gorskih nezgod: vsako leto poročajo o približno dvajsetih takih nesrečah, pri katerih morajo posredovati reševalci, ki odnesejo žrtve iz gorá.

Oktober 1987 so se zato zbrali prostovoljni reševalci, ki bi želeli pomagati ponesrečenim v Indijski Himalaji. Kot so poročala indijska sredstva informiranja, se je zbralo enajst članov prostovoljne reševalne skupine, ki ji denarno pomaga neka londonska družba. Trije od članov tega »Himalayan Evacuation and Life-Saving Project« (HELP) so zadnjo zimo trenirali v reševalnih središčih v Evropi (predvsem na Škotskem in v Chamoniuxu). Po vrnitvi s teh vaj so maja in junija letos vadili v reševanju dvajset visokogorskih nosačev iz tamkajšnjih visokogorskih vasi, ki bodo sestavljali prvo tamkajšnjo gorsko reševalno službo za nujne primere.

Letošnje poletje so na Tapovanu postavili montažno gorsko zavetišče, veliko 12 krat 6 metrov. Oskrbeli so ga z medicinskimi pripomočki, hrano in drugim najpotrebnejšim. V sezoni, ki tod traja šest mesecev, bo ta koča nudila zavetišče za zdravnika in šest reševalcev ali članov bodoče reševalne ekipe, ki bodo tod trenirali.

Zavetišče bo začelo obratovati letošnjo jesen. Da bi zagotovili dobre komunikacije, bodo imeli v njem radijsko zvezo.

Jn

PRIHODNJE LETO MED MOJSTRANO IN DOVJEM:

VELIK SPOMENIK JAKOBU ALJAŽU

MIHAEL KERSNIK

Predsedstvo krajevne konference SZDL Dovje-Mojstrana je sprejelo sklep, da podpre pobudo posameznih krajanov za postavitev spomenika triglavskemu župniku Jakobu Aljažu.

Jakob Aljaž je bil velik domoljub, ljubitelj naših gora, planinec, graditelj planinskih koč in potov v Julijcih, skladatelj in glasbenik ter triglavski župnik. Rodil se je 6. 7. 1848 v Zavrhu pod Šmarno goro.

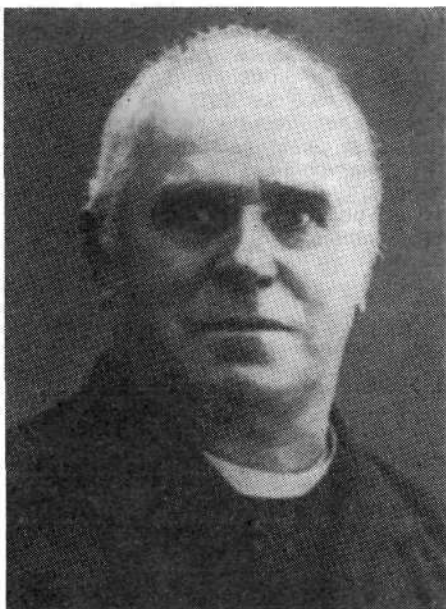
V zapisih v Planinskih vestnikih, v različnih knjigah, tudi v knjigi Toneta Strojina »Jakob Aljaž v slovenskem planinskem izročilu«, so zbrani številni podatki o delovanju Jakoba Aljaža. V Vratih je bil prvič leta 1883, na Triglavu leta 1887.

Konec avgusta leta 1889 je prišel službovat na Dovje in je na Dovjem ostal do svoje smrti 4. 5. 1927, torej 38 let. Pokopan je na dovškem, triglavskem pokopališču.

Spomin na Jakoba Aljaža in na njegovo obsežno delovanje je ohranjen z Aljaževim stolpom na vrhu Triglava, z Aljaževim domom v Vratih, z zapisi v Planinskih vestnikih, knjigah o planinski zgodovini in glasbenih prispevkih. Nanj spominja tudi spominska plošča, ki jo je odkrilo Planinsko društvo Dovje-Mojstrana ob 125-letnici rojstva Jakoba Aljaža na njegovi rojstni hiši v Zavrhu pod Šmarno goro, na Šmarni gori pa je na cerkvenem zvoniku vzdala Glasbena matica spominsko ploščo s podobo Jakoba Aljaža in stihih Otona Župančiča. Na nagrobni plošči Jakoba Aljaža na dovškem pokopališču so vklesani znani verzi Silvija Sardenka.

Naslednje leto bo minilo sto let, odkar je Jakob Aljaž prišel službovat in delovat na Dovje, torej v ta del Gornjesavske doline in Triglavsko pogorje. Znano je, da je bil Jakob Aljaž predvsem navdušen nad lepotami doline Vrat in nad Triglavom. V prvi vrsti pa gre Jakobu Aljažu zasluga, da je med domačini predvsem na dovških in mojstranških tleh pridobil ljudi za slovensko stvar. Tone Strojini je zapisal, da v dokazovanju domoljubnosti nismo imeli trdnejšega zgleda od Aljaža. Aljaž je Triglav otel nemštvi in mu s kočami in stolpom nazorno povedal, da je Triglav tudi v času avstroogrske vlade slovenska gora in tudi takratnemu slovenskemu planinskemu društvu dokazal, da mu je področje delovanja tudi v visokogorju s Triglavom na čelu.

Ob 100-letnici prihoda Jakoba Aljaža na Dovje bi na območju te krajevne skupnosti

Triglavski župnik Jakob Aljaž

radi postavili Jakobu Aljažu primeren spomenik. Na Kredarici ima Jakob Aljaž le doprsko podobo.

Umetnik, kipar Nebojša Mitrić, rojen leta 1931, živeč v Beogradu, je pripravljen izdelati tak spomenik. Svojemu honorarju se namerava odpovedati. Kipar Nebojša Mitrić je znan po avtorskih delih za spomenike Karadžiča, Mokranjca, Andrića, najbolj pa pri nas po kipu Kekca in doprskem kipu Josipa Vandota, ki jih je umetnik prav tako izročil — podobno kot namerava Aljaža — Kranjski gori.

Kljub velikemu prispevku kiparja pa bodo seveda nastali materialni stroški za izdelavo osnutkov, ki jih bo izdelal kipar, predvsem pa stroški za vlivanje bronaste skulpture v višini do tri metre, za prevoz in za postavitev spomenika Jakobu Aljažu. Zaenkrat so predvideni stroški okrog 25 milijonov dinarjev. Zato člani odbora za postavitev spomenika na podlagi ustreznih dovoljenj že zbirajo prostovoljne prispevke pri občanih, pri KS, pri občanih v okviru občine Jesenice, po društvih in organizacijah v občini in Sloveniji.

Menimo, da bi realizacija ideje o postavitvi spomenika Jakobu Aljažu pomenila velik turistično propagandni učinek ne samo za Dovje in Mojstrano, pač pa za vso Gornjesavsko dolino in torej za ta del Gorenjske, nasploh pa za vse planinstvo

in turizem. Poleg postavitve spomenika bi izpeljali tudi več kulturnih prireditev za razširitev takšnega delovanja, kot ga je nakazal že Aljaž.

Odbor je organiziral tudi okroglo mizo, ker so se pri nekaterih občanih pojavili pomisleki glede na predvideno lokacijo tega spomenika. Kipar, ki pozna delovanje Jakoba Aljaža iz zapisov v Planinskih vestnikih in iz knjig, si je po ogledu krajev, kjer je živel in deloval Aljaž, zamislil, da bi postavili spomenik nad magistralno cesto Jesenice—Kranjska gora in zahodno od ceste Dovje—Mojstrana. Aljaž je bil kot nemirni ustvarjalec vedno v gibanju, vedno na neki poti, predvsem od takratnega doma na Dovjem proti goram.

Zato je po mnenju odbora povsem primerna lokacija, ki jo je predlagal kipar, ker tudi menimo, da Jakob Aljaž s svojim delovanjem v teh krajih v Gornjesavski dolini, predvsem pa v Vratih in v Triglavskem pogorju, ne pripada izključno le eni ali drugi vasi, pač pa je bil tako velika osebnost, da je pomemben tudi za širšo domovino.

Kipar je že izdelal osnutek kipa in ga pokazal krajanom Dovjega in Mojstrane.

Odbor zbira finančna sredstva na žiro račun pri PD Dovje-Mojstrana št. 51530-621-37-05-1610112-13001/13 pri Ljubljanski banki, TBG, PE Jesenice. Na ta račun lahko vsakdo nakaže prostovoljni prispevek.

100-LETNICA PRIHODA JAKOBA ALJAŽA V DOVJE IN POD TRIGLAV

ZBIRKA ZA SPOMINSKO SOBO

IVAN JENKO

V kroniki župnije Dovje je zapisano, da je konec meseca avgusta 1889. leta nastopil svojo novo župnijsko službo g. župnik Aljaž. Enainštirideset let pa je minilo 3. maja letos, ko je ugasnilo njegovo življenje v sobi dovškega župnišča: pretrgala se je življenjska pot zavednega Slovence in rodoljuba Jakoba Aljaža. Bil je velik, zavzet in vztrajen borec za slovensko podobo našega očaka Triglava, ki je že od nekdaj naš narodni simbol. Bil pa ni samo zaslužen planinec, pobudnik in graditelj triglavskih planinskih objektov, pač pa tudi velik kulturnik, glasbenik, šolnik, dober organizator in duhovni vodja.

V muzejski zbirki na Dovjem je videti vabilo na pevski koncert v šoli na Dovjem, ki je bil 19. 2. 1919. leta pod vodstvom Jakoba Aljaža in v prid revnim učencem. Koncert je izvedel pevski zbor Dovje, ki ga je organiziral (ustanovil) in vodil Aljaž sam.

Poglejmo Aljaževa dela, kot jih sam navaja v dopisu št. 82 z dne 5. 5. 1919. navedenem na Knezoškofijski ordinariatu v Ljubljani, ko v njem sporoča, da namerava postaviti kulturni oziroma narodni dom na Dovjem. Tako hoče ta svoj velik podvig utemeljiti s svojimi dotedanjimi deli in zato navaja:

1. Triglavski stolp;
2. Staničevo zavetišče, v skalo vsekano (10 metrov pod špico Triglava);
3. Aljažev dom v Vratih — trojni:
  - a) mali (Aljaževa koča; op. p.);
  - b) srednji (katerega je plaz vzel);
  - c) veliki Aljažev dom — hotel v Vratih, ki se rentira;
4. dr. Šlajmerjeva vila v Vratih — iz hvaležnosti;

5. Triglavska koča na Kredarici (2515 m);

6. Triglavska kapela zraven;

7. povečana Triglavska koča na Kredarici — hotel, ki se rentira.

Nadalje piše: »Imel sem več pravnih z Alpenvereinom, pa sem vselej zmagal. Sedaj smo nemške kočje zaplenili in sem sam uradni poverjenik, da blago (koče, rjuhe, posode) ne poskrijejo. Tako se svet obrača.« — Potem še piše, da je prizidal farovž, pa štalno in cerkev, ter da je dal leta 1916 napraviti v cerkvi na Dovjem nove orgle za 10 500 kron — in da je vse to tudi plačal.

Na koncu tega dopisa še navaja: »Zadnji čas sem spet komponiral štiri pesmi, dve posvetni in dve Marijini. Tri mi je že g. Foerster odobril, četrto (najlepšo), upam, bo tudi. Spanja potrebujem le štiri do pet ur. Par noči sem lahko tudi brez spanja, pa nisem nič utrujen. Pred šestimi leti sem tehtal 98 kil, sedaj 80 kil, pa sem zdrav kakor nikdar poprej, vesel in zadovoljen, posebno če nasprotnike zmagam ali če lepo petje in godbo slišim.«

V tem svojem obširnem dopisu tudi omenja: ko je bil v Trziču, je delal kot kaplan, katehet in šolski vodja ter vodil dva pevski zbori, čevljarjskih pomočnikov in gosposkih sinov. Ko pa da je bil župnik na Dobravi (pri Kropi), je hodil prostovoljno spovedovat na Brezje kar 200-krat letno.

Aljaž je bil za svoje zasluge odlikovan z več državnimi odlikovanji. Prejel je red sv. Save IV. stopnje (16. 12. 1923) in red III. stopnje (7. 3. 1926).

Bil je častni član Učiteljskega društva okraja Radovljica (1891), Gebirgsvereina na Češkem (1895), Slovenskega planinskega društva (1899), Požarne brambe Dovje (1906), Glasbene matice v Ljubljani

(1909) in častni občan občine Dovje (1910). Najbolj znana njegova pesem je »Oj, Triglav, moj dom«. Kot slavnostno pesem jo je zložil ob otvoritvi Triglavske kočice na Kredarici. Bila je tiskana kot posebna priloga Planinskega vestnika avgusta 1896. leta.

Zato ni le naključje, da že nekaj let prebivalci Dovja in Mojstrane prvo majsko nedeljo posvečajo Aljaževemu spomenu.

Letos je bilo še posebno slovesno, saj so v župnišču na Dovjem odprli zbirko za Aljažovo spominsko sobo, ki jo bodo dopolnili. S to zbirko skušajo opozoriti imetnike kakršnih koli predmetov, slik, pisane ali česar koli iz Aljaževe dobe ali od Aljaževih del, da odstopijo za zbirko. Predvsem naj bi odstopili stvari, ki jim postajajo nepomembne in odvečne. Karkoli kdo ve o življenju in delu Jakoba Aljaža, naj bi sporočil.

Spominsko sobo na Dovjem bodo uredili do prihodnjega leta, ko bodo praznovali

stoletnico prihoda Jakoba Aljaža župnikovat na Dovje.

Spominska soba na Dovjem bo dopolnila že obstoječo Triglavsko planinsko zbirko — Triglavski muzej v Mojstrani, ki zaradi prostorske stiske ne more pokazati Aljaževega celotnega življenja in dela. Obe zbirki se bosta dopolnjevali in prikazali dokaj celovito Aljažovo prizadevanje za bit in obstoj slovenskega naroda predvsem do prve svetovne vojne. Postavili mu bodo tudi spomenik, za kar je imenovan poseben odbor.

Za to zamisel je pokazal polno razumevanje in zavzetost tudi sedanji župnik, tretji naslednik Jakoba Aljaža na Dovjem France Urbanija, ki je sam aktiven planinec in alpinist.

Spominska soba Jakoba Aljaža bo nov prispevek že obstoječim kulturnim spominskim obeležjem pomembnih kulturnih ustvarjalcev naše preteklosti v jeseniški občini.

O DIJAŠKEM PLANINSKEM DRUŠTVU »SKUTA« NA MARIBORSKI GIMNAZIJI

SKOZI MEGLO IN Z NAPORI K SONCU

PROF. DR. R. LESKOVAR

V aprilski številki PV sem bral, da nas je zapustil za SPD zaslužni član Milan Zinauer. Bil mi je prijatelj iz gimnazijskih let. Po lastni izjavi in PV je našel pot v planine prek v nadnaslovu navedenega društva. Ker dvomim, da danes sploh še kdo ve za obstoj tega društva, naj kot preostali poborniki »Skute« o njem na kratko poročam.

Seči moram nekoliko dalje nazaj. Izlet v Logarsko dolino in na Okrešelj poleti 1921. leta me je, 13-letnega, tako prevzel, da sem takoj začel po razredu, tretji gimnaziji, iskati somišljenika, planinskega tovariša. Našel sem ga v sošolcu Tonetu Krošlu. Sklenila sva, da že prihodnje velike počitnice obideva »vse« naše planine. Tako sva dva dni po zaključku šolskega leta, na Vidov dan 1922. leta, stopala proti Korošici. Leta 1922 je bila pomlad zapoznala, planine še močno zasnežene, vreme aprilsko, megla, rosa in sneg, turistov pa še ni bilo; obadva sva bila prava planinska zelenca. Edina orientacija so bile markacije in kažipot, kolikor so moleli iz snega, in dijaški planinski koledarček s shematičnim prikazom poteka grebenov ter označbo poti z različnimi simboli, ki so označevali težavnostno stopnjo.

SNEŽENI KRST

Že na grebenu med Ojstrico in Planjavo se nama je zataknilo. Na zasneženem vrhu Babe sem skušal v špiralastem obhodu

vrha najti prihodnjo rešilno markacijo, pa je ni bilo. Koledarčkova karta je označevala pot kot »lahko«, speljano po južnem pobočju, ki povezuje Korošico s Kamniškimi sedlom. Morda ni tako daleč do nje? Začel sem se spuščati po neki špranji nizdol; poševne plošče so postajale navpične, veter je nosil ostre snežinke, pri tem zavijal neprijetno melodijo in me hitro premrazil. Obtičal sem sredi prepada, iz katerega so se valile megle in oblaki proti meni. Nič drugega ni kazalo kot iti nazaj k vrhu; pa še to ni bilo tako lahko. Ko sem prilezel čez rob vršne planote, me je Tone osuplo vprašal, zakaj da sem tako bled. Sram me je bilo priznati, kako me je bilo pravkar strah. Morala sva nazaj — čez Škarje in Grlo nazaj v Logarsko dolino in na Okrešelj.

Prihodnji zaplet sva doživela pod Skuto. Ob nespremenjeno slabem vremenu sva prek Turskega žleba in nad Podi prišla nekam do vznožja Skute, kjer pa ni šlo naprej. Strm, skoraj navpičen žleb, zapchan s snegom, nama je zaprl pot. Z združenimi močmi sva se končno le zrinila med skalo in snegom. Medtem se je začelo svetlikati. Ko sva stopila na vrh, se nama je za nekaj trenutkov prikazala v soncu vsa planinska lepota. Tisto leto sva bila prva, ki sva se vpisala v knjigo na Skuti. Skuta nama je bila kot darilo in obenem odškodnina za vso meglo in slabo vreme za nazaj in naprej. Tako naju ni globlje prizadelo, ko sva proti večeru prilezla do kočice, pa čeprav ni bila Češka kočica, h kateri sva nameravala, ampak Cojzova...

RAZHAJANJA POD KEPO

Po nekaj dneh v dolini sva nadaljevala obhod planin s Karavankami. Še danes vidim trop 26 gamsov ob melišču Begunjščice, kamor naju je vodila pot iz Sv. Ane. Sicer pa imam Karavanke, ki sva jih nameravala prehoditi vzdolž, v spominu po dveh značilnostih. Vedno znova sva se morala spuščati globoko dol v dolino, preden sva prišla na naslednji greben. Vreme nama je vsak popoldan skuhalo nevihto, tako da so bila oblačila vsa premočena in se niti do prihodnjega jutra niso popolnoma presušila.

Ta enoličnost mi je čez nekaj dni začela presedati. Ko nama je po načrtu preostala le še Kepa, sva prišla do razpotja. Ena tablica je označila pot na Kepo, druga je kazala v Kranjsko goro — ali Rateče (?). Prednevihtna sopara je menda tudi naju naelektirila.

Brez pojasnjevanja sem dejal: »Tone, tu greva pa sedaj v levo, v dolino!«

»Ne!« je odločno ugovarjal Tone in začel zavzemati zanj značilno »načelno« stališče, ki me je pri njem nasploh motilo, ker se mi ni zdelo zares iskreno. »Ne, objubilna sva si, da najin načrt izpeljeva. Ne bova ob prvi nevskečnosti prelomila objube! Saj to je značilno za slovensko inteligenco, ta neznačajnost in nedoslednost... Ne, jaz grem v desno, na Kepo!«

In že je začel hoditi. Jaz pa sem njegovo togo, načelno stališče občutil kot izsiljevanje in sem se začel spuščati navzdol. V mislih sem mobiliziral svoje argumente: enoličnost razgledov, megle in nizki oblaki, nevihte, skratka, slabo vreme. V teh pogojih niti Kepa verjetno ne bi mogla nuditi česa bistveno drugečnega.

Vtem slišim, kako koraki za menoj drobijo kamenčke pod podplati. Tone! Za trenutek me je razveselila moja zmaga, potem pa me je začela tlačiti predstava, da je Tone moja zmago moral plačati s svojim ponosom. O vsem tem pa nisva niti takrat niti kdaj pozneje nikoli govorila.

NEVIHTA V JULIJCIH

Preostali so nama še Julijci. V Krnici sva vstopila. Zopet je bila megla, ki naju ni zapustila v Križki steni, tudi greben z Rogljico in Škrlatico je bil v megli, poleg tega pa je bilo še neprijetno soparno. Utrujena in lačna sedeva na vrhu Škrlatice, odpreva nahrbtnike in iz zavitkov sestaviva prvovrstno malico in obed obenem. Komaj sva začela izvrstno obedovati, ko naenkrat votlo zadoni pod nama. In nato znova, ko da se z zvokom trese tudi sam vrh. Bliiskovito sva jedačo stlačila v nahrbtnike in se kot gamsa spustila navzdol. Ko kakšnih 50 metrov nižje zavijem okoli stene, mi vzame bela svetloba pogled, istočasno

pa strahovito trešči. Strela je udarila nekje čisto blizu. Obenem se je utrgal oblak, ki je začel stresati debelo točo, nakar se je ulilo kot iz škafa. To in šolsko znanje fizike naju je pognalo k iskanju najbližjega zaklona. K sreči sva našla globlji žleb med skladoma; po spodnjem je bila speljana pot, zgornji pa se je kot streha bočil nad njo. Čisto v zadnji kotiček na notranjo stran nagnjenega žleba sva se stisnila in se tako zavarovala pred strelo, točo in dežjem. Toda sovražnik je tedaj prišel za hrbtom: žleb se je naenkrat spremenil v strugo potočka, v katerem sva ležala, da je voda tekla prek naju od glave do pete. Kljub temu sva ostala na mestu, saj naju je varovalo pred nevihto, točo in viharjem. Le na gorske čevlje z železnimi žebli sem mislil ob vsakem blisku. Pravzaprav sva nameravala po grebenu nazaj do Križke stene in od tam proti Razorju oziroma Pogačnikovem domu. Nad Križko steno, kamor sva sledila pojemajoči nevihti, sva opazovala, kako se križajo oblaki, ki se dvigajo iz doline Vrat, z onimi, ki prihajajo iz Krnice, in si izmenjujejo svojo električno napetost.

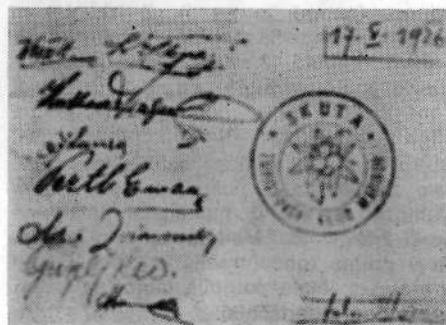
Začelo se je večeriti. Spet o pravem trenutku sva našla kajipot »Aljažev dom« in bila v rekordnem času v Vratih. Tam sva iz čevljev zllila ostanke vode.

Prihodnji dan sva šla po klasični Tominškovi poti na Triglav in se potem prek Sedmerih jezer vračala v dolino.

DR. TOMINŠEK NA USTANOVNEM ZBORU

Kmalu se je zopet začelo šolsko leto. S Tonetom sva še prekipevala od doživetij in tako neposredno vzbudila pri sošolcih in prijateljih zanimanje za gore. Razvila se je zamisel, da bi bilo to zanimanje mogoče konkretizirati z ustanovitvijo ustrezne organizacije. Tako smo ustanovili dijaško planinsko društvo, za katerega sva s Tonetom prinesla tudi že ime: Skuta — ime gore, ki nama je simbolizirala le-

Faksimile razglednice, ki so jo poslali udeleženci izleta na Kozjak leta 1926

poto planinskega doživetja, skozi meglo in z napori k soncu.

Na ustanovnem občnem zboru nas je bilo kar lepo število, ne samo iz našega (4.) razreda, ampak tudi iz višjih in nižjih razredov. Udeležil se ga je tudi sam ravnatelj dr. Josip Tominšek, preizkušen planinski organizator. V kratkem nagovoru-predavanju je naše mladoletne domisleke usmerjal na realna tla, obenem je s svojim prefinjenim prijemom za mladino krepil našo samozavest. Danes ne vem več, kakšne prednosti, npr. gmotne, je dajala naša »Skuta«. Brez dvoma je širila smisel za planine v mariborskem predelu, ki so mu bile visoke gore od rok, takrat dalje kakor danes. V najbližje Savinjske Alpe si prišel šele z vozovnico do Celja s prestopom na savinjščana do Paške vasi — nato pa peš 51 kilometrov do Logarske doline.

Tudi pokojnemu prijatelju Zinauerju je »Skuta« posredovala planine in tako njegovo delovanje za PZS.

Nadaljnja zgodovina »Skute« se mi je izgubila iz spomina. Da je »Skuta« leta 1926 še delovala, mi je te dni sporočil prijatelj, primarij dr. Viktor Tominšek. Poslal mi je fotografijo s skupnega izleta s sošolci na Kozjak, ki je bil pod okriljem »Skute«. Na hrbtni strani fotografije so podpisi udeležencev, med katerimi so bili Hugo Weiss, pozneje vodilni sodelavec Turistične zveze Slovenije, Eman Pertl, šef dermatološkega oddelka mariborske bolnišnice, in nedavno preminuli Milan Zinauer.

Ožje vezi s Tonetom so se že v gimnazijskih letih zrahljale: on se je predajal liričnosti poeta, jaz vse bolj športu.

Ideja »Skute«, ki se nam je razodevala kot navdušenje in zavzetost za nekaj, kar leži zunaj materialnih interesov, pa v našem razredu ni ugasnila.

Ob maturi 1926. leta smo v mariborskem gledališču priredili »akademijo« z obširnim kulturnim programom »lastne proizvodnje«. Uprizorili smo tudi del drame Toneta Krošla »Vrhovi žare« in mojo gimnastično skupinsko pantomimo »Ptič samoživ«, za katero je komponiral glasbeno spremljavo in jo tudi dirigiral Drago Šijanec (razred za nami). Z izkupičkom prireditve smo financirali »Rosna jutra«, brošuro, debelo 42 strani, z literarnimi prispevki poetov našega razreda. Tu je tudi Tone Krošl opisal najino doživetje na Skuti pod naslovom »Na solčnih vrhovih«. Ob proslavi 20-letnice mature leta 1946 sem zvedel, da je postal moj prijatelj in planinski tovariš iz mladinskih let Tone Krošl žrtev vojne. Med preselitvijo iz enega v drugo koncentracijsko taborišče so zavezniška letala potopila ladjo, na kateri je bil med taboriščniki.

O RELATIVNOSTI METRA

DUŠAN KRAPES

To se zares čudno sliši, posebno za tiste, ki so ga poznali še v njegovih aktivnih letih: da bi se slovenski znanstvenik prof. dr. Vidmar ukvarjal z gorami. Pa vendar!

Vsem tistim, ki ga prav malo ali nič ne poznajo, naj povemo nekaj bežnih informacij. Bil je največji in najplodovitejši slovenski elektrotehnik doslej. Trije veliki elektrotehniksi so, na katere smo Jugoslovani upravičeno ponosni: Mihajlo Pupin, Nikola Tesla in Milan Vidmar. Bil je doktor elektrotehniških znanosti, univerzitetni profesor, soustanovitelj ljubljanske univerze, večkratni dekan tehniške fakultete, rektor, prvi predsednik Slovenske akademije znanosti in umetnosti, odličen predavatelj, pisec številnih strokovnih člankov in knjig, mislec in filozof, pisec številnih poljudnoznanstvenih knjig in končno mednarodni šahovski vele mojster. Skratka, bil je izjemen človek.

In kaj ima vse to opraviti s hribi?

Kot mislec in filozof je napisal trilogijo »Moj pogled na svet«, »Oslovski most« in »Med Evropo in Ameriko«. V vseh treh knjigah motri svet in dogajanja v njem s stališča naravoslovca-fizika.

V svoji prvi knjigi »Moj pogled na svet« se globoko zazre v fizični svet, v širšo in daljno okolico. Naj naštejemo le naslove nekaterih poglavij: Obisk pri sebi, V prostoru, Zakrivljeni svet, Četrta dimenzija, O relativnostni teoriji, Praznina, Metrika, Megle, Vrtavke, Slep svet, Življenje in smrt — itd., saj sem jih naštel komaj polovico.

Metrika! Pa ne tista v poeziji in slovnici, temveč metrika kot naravoslovna znanost, ki išče ustrezne merilne metode in meri dogajanja v ustreznih merilnih enotah v fizičnem svetu. Toda ne le metre, litre, sekunde, temveč tudi ampere, volte, farade, hertze itd., itd.

V metriki je meter osnova, od tod tudi ime. Iz tega metra so po večini izpeljane druge merske enote. Meter je prilagojen potrebi poprečnega človeka. Kot tak ni primeren niti za astronoma niti za atomskega fizika. Prvemu je premajhen, drugemu pa prevelik.

Vidmar primerja svojo telesno višino s premerom sonca in s premerom molekule. In podaja približno takale razmerja:

$$10\ 000\ 000\ 000 : 1 = \frac{1}{10\ 000\ 000\ 000}$$

Ali z besedami: sončni premer je 10-milijardkrat večji, premer molekule pa 10-milijardkrat manjši od Vidmarjeve telesne višine. Astronomi in atomski fiziki so si zato poiskali ustrežnejša merila, ki pa so vseeno izvedenke iz metra.

Pa pustimo to, da nas ne zavede predaleč! Milana Vidmarja je torej mučil meter kot tak. Za laika ni to nič posebnega, za znanstvenika-naravoslovca pa je velik problem. Vprašal se je, ali je meter res vsepovsod in zmeraj enak. Za preprostega človeka je to kar smešno vprašanje, mar ne?

Oziraje se po vesolju spoznava, da je v bistvu človeček le kar dvodimenzionalno bitje. Kaj pa v vseмирskih dimenzijah pomeni 10 kilometrov nad in 10 kilometrov pod morsk gladino! Malenkost! Za človeka pa to pomeni zelo veliko. Kako težki in dolgo trajajoči postanejo lahko metri v — denimo — gladki steni pri okoli 90° naklona ali še malo več, vam bo povedal vsak alpinist. Metri pod morsk gladino niso nič lažji. Kako težki so kilometri v vesolje, pa bo potrdil vsak astronom.

Vidmar si zada — v mislih seveda — nalogo, izmeriti razdaljo med Ljubljano in New Yorkom. Po površini matere Zemlje? Ta razdalja bi bila prevelika, saj je Zemlja ogromna kroglja. Izvrtati bi moral predor med obema mestoma. Če bi — v mislih seveda — presekali Zemljo skozi obe mesti in središčem zemlje, bi dobili ogromen krog. Na krožnici — loku bi ležali mesti. Edino tetiva je resnična razdalja med mestoma, kajne? Malo geometrije smo ponovili iz nižjih šol.

VELEMOJSTER NA TRIGLAVU

Meter v ravnini ni enak metru v razgibanem in nagubanem svetu. Take in podobne misli so Vidmarja spremljale, ko se je prvič podal na Triglav. Na najlepšo goro sveta, kakor jo imenuje. Takole popisuje svojo pot.

»Oddahnili smo se, ko smo stopili iz vlaka. Vročina in dim dajeta neprijetno zmes. Pljuča so se na mah napolnila s svežim zrakom. Gorje! V kotlini pod postajo Blejsko jezero — vse prelepo, nežno, skrito kakor vijolica. V daljavi Karavanke, Stol.

Krenili smo proti Pokljuki. Spočetka po ravnem. Naglo je potekala pot. V ravnini z lahkoto odpraviš pet kilometrov na uro in tudi več, če je treba. Dober pešec meri razdaljo po ravnem kar s potrošenim časom. Saj ima miren, enakomeren korak.

Do Mrzlega studenca vodi udobna, široka cesta. Turista pa ne mika. Vzpenja se polagoma, krivi se na desno in levo. Toda prašna je. Pa tudi premalo zanimiva, zato smo jo mahnil kar skozi divjo Pokljuko, po stezi, skozi gozdove.

Vražja Pokljuka! Vseh muh si polna, so teske imaš, ki jih obiskovalec nikdar ne

pozabi, strmine in kotline, trate in rebra. Dolga si, vsaj za nas, ki smo te prvič obiskali, si bila dolga. Pol popoldneva si nam vzela, pa še si nas begala in zavajala v mraku.

Koliko kilometrov ima pot skozi divjo in divno Pokljuko? Ne vem. Tudi če bi vedel, bi mi številka ne povedala ničesar. Tam so **drugačni** (podčrtal avtor!) kilometri in metri kakor po ravnem. Mnogo več jih je. Zato je pot tako dolga, tako naporna.

Pri Mrzlem studencu smo prenočili. Postelja ni bila dobra, toda po napornem popoldnevu je bila vendar nebeška. Tudi

Prof. dr. Milan Vidmar

dobro in slabo je relativno; tudi dobrine imajo svojo metriko.

Drugo jutro je bila naporna pot pozabljenja. Pogled je nevzdržno uhajal naprej v gorski svet.

Od Mrzlega studenca do Rudnega polja gre cesta po ravnem. Korak, ki ji meri dolžino, je enakomeren. Na levo in na desno so gozdovi. Včasih trata. Pa ti ni do gozdov in trat. Tam zadaj, na desno, se dviga Triglav, mogočen, blesteč, ogromen, nepopisen. Kakšna slika! Kje na svetu najdeš lepšo?

Za Rudnim poljem je steza. Korak postaja neenakomeren. Korak, ki meri — ali pot, ki jo meri? Pet ravnih metrov ima, deset: navzgor lezemo. Sonce pripeka. Lakota se začenja oglašati. Le kje je Konjščica?

Tam doli v dolini je! Neprijetno, kajne? Tudi navzdol meter ni meter. Včasih bi bilo lažje navzgor kot navzdol. Drsi, potiš se, jeziš se. Kolena te začenjajo boleti. Po ravnem jih ne čutiš.

Prav zadovoljni smo bili, ko smo na Konjščici legli v travo in odprli nahrbtnike. Menda sem spal celi dve uri. Odpočil sem se. Vražjo dopoldansko metriko sem po-

zabil. Pogumno smo krenili navzgor proti Vodnikovim kočim: v nove metrične težave, v nov svet, ki nad njim gospodari najlepša gora tega sveta.

Pravzaprav sem bil prvič v gorah. V pravih gorah. Prvič sem zares doživel ogromne razlike med metrom in metrom. Sama trmoglavost me je nesla gor, do Vodnikove kočice, in drugi dan naprej na Kredarico. Zdaj mi ni žal. Prinesel sem s seboj spomine, nepozabne slike z obeh svetov, iz fizičnega in iz svojega. Nezadržno me vleče Triglav, kadar se spet oglasi v mojem svetu spomin nanj. Kako čaroben je bil zjutraj, ko ga je vsega občila rožnata zarja! Kako strahoten je bil, ko sem ga gledal izpred Vodnikove kočice! Kako božanstveni so bili grebeni okoli Kredarice...«

Marsikatera čudovita misel in beseda se utrne Vidmarju-estetu, ko zre pred seboj veličastno kuliso Vzhodnih Julijcev, vzpenjaje se tja gor in preiščuje vedno varljivih metrih, ki so igrača nagubanosti zemeljske površine.

To so misli velikega naravoslovca-misleca okoli leta 1935, ko je izšla čudovita knjiga »Moj pogled na svet«.

PLANINSTVO V TEKMOVANJU ZA ŠPORTNO ZNAČKO

IZLETI NISO NAVADEN ŠPORT

FRANJO KRPAČ

Športno značko uvajata Telesnokulturna skupnost in Zveza telesnokulturnih organizacij Slovenije z namenom, da bi motivirali in pridobili čimveč otrok, mladine in odraslih za redno in sistematično telesno vadbo.

Sistem športne značke sestavlja šest starostnih skupin, ki so še naprej razdeljene na eno do tri stopnje.

V prvi skupini so otroci od 5. do 6. leta starosti. Če hočejo dobiti (edino) zlato značko, morajo opraviti osem izletov, tri jeseni, enega pozimi v snegu in štiri spomladi, vsak od njih mora biti dolg najmanj dve uri, cilj pa mora biti vrh hriba ali griča.

V drugi skupini se potegujejo za srebrno in zlato značko otroci od 7. do 10. leta starosti, ki morajo opraviti osem izletov in pokazati teoretično poznavanje planinstva. Izleti, ki naj bi jih opravljali v prvem razredu, naj bi bili dolgi najmanj dve uri, v drugem in tretjem po tri, v četrtem pa štiri, pri čemer naj bi bila višinska razlika prehojene poti v četrtem razredu 1000 metrov in v nižjih razredih do 300 metrov.

V tretji skupini se otroci od 11. do 14. leta starosti potegujejo za bronasto, srebrno

in zlato značko, za katere morajo prav tako opraviti osem izletov spomladi in jeseni. Pri tem naj bi bila višinska razlika v 5. razredu najmanj 1000 metrov in v osmem 1800 metrov, v vmesnih razredih pa 1200 in 1500 metrov. V osmem razredu lahko dijaki izbirajo med izletom v gore in kolesarjenjem 40 kilometrov.

Četrta skupina zajema mladino od 15. do 18. leta starosti, peta skupina rekreativce od 19. do 39. leta starosti in zadnja, šesta, ljudi, stare nad 40 let. Za te skupine še ni dogovorjeno, kakšna naj bi bila zastopnost planinstva v tekmovanju za športno značko.

Za opravljene naloge dobijo sodelujoči diplomu in značko dobrega športnika. Glede na stopnjo so to lahko bronasta, srebrna in zlata.

V tekmovanje se lahko vključijo otroci od 5. leta starosti, zadnja stopnja od 40 let dalje pa starostno ni omejena.

Sistem uvajajo postopoma. Prve tri stopnje za otroke do 14. leta starosti že tečejo, in sicer ponekod in nekatere bolj in ponekod in nekatere manj uspešno. Vse imajo še velike možnosti, posebej zadnji dve pa gotovo nista zadovoljili pričakovanj. V priložnikih za vse stopnje je poudarjeno: »Temeljni smoter tekmovanja za šport-

no značko ni osvajanje posamezne značke, temveč redna in načrtna priprava za osvojitve značke in vpliv te dejavnosti na človeka kot biopsihosocialno bitje.«

Program športne značke je izbran tako, da tistim, ki izpolnijo naloge, zagotovi osvojitve najpomembnejših motoričnih informacij, potrebnih za športno rekreativno delovanje v mladosti, zrelosti in starosti, ustrezen razvoj zmogljivosti in njeno preverjanje, usmerjanje v zdravo življenje in redno ukvarjanje s športom, izboljšanje in ohranjanje funkcionalnih sposobnosti posameznih organskih sistemov in celotnega organizma, upočasnitev biološkega staranja, ohranjanje in povečevanje delovne sposobnosti, ohranjanje in povečanje najpomembnejših veščin in sposobnosti, ki so potrebne za krepitev obrambne moči in SLO ter odkrivanje nadarjenih in perspektivnih tekmovalcev za posamezne športe.

Večino teh nalog planinstvo v veliki meri izpolnjuje. Poleg tega ima zdaj planinstvo v športu, rekreaciji in telesni kulturi pomembno mesto z vidika vzgojno-izobraže-

valnih, zdravstvenih, razvedrilnih, športno-tekmovalnih in obrambnih nalog. To so sestavljali programa za športno značko zelo upoštevali, kar je videti v zastopaniosti planinstva v vseh stopnjah športne značke. Pri tem so upoštevali tudi vse sedanje akcije na planinskem področju, tako da je tekmovanje za športno značko usklajeno z akcijami ciciban-planinec in pionir-planinec.

Nekateri celo menijo, da je v tekmovalstvu za športno značko preveč planinstva, kajti izleti so jim ovira, da bi več otrok opravilo vse naloge in dobilo značke. To velja še predvsem zdaj, ko šele uvajajo športno značko in ko bi morale starejše skupine opraviti celo po osem izletov, če bi hotele izpolniti vse pogoje za nazaj, kar je v začetku uvajanja športne značke mogoče.

Ker je treba višjim stopnjam organizirati zahtevnejše izlete na višje in oddaljene vrhove, upada število uspešno zaključenih nalog dobrega športnika druge in tretje skupine. V starostni skupini predšolskih otrok nasprotno ni večjih težav, kajti grički, ki ustrezajo njihovim zahtevam, so več ali manj okrog vsakega kraja. Težave se večajo pri osnovnošolcih v drugi in še bolj v tretji skupini tekmovalstva za športno značko. Pri tem je treba povedati, da izletov ni mogoče zamenjati z dopolnilnimi nalogami, kar je mogoče pri nekaterih nalogah.

Skoraj izključno vodijo akcijo za športno značko vzgojno-izobraževalne organizacije, predvsem vrtci in šole. Predvsem slednje marsikje temu niso kos ali pa še pogosteje nočejo ugrizniti v to jabolko. Zato bo nujno potrebna akcija planinske organizacije, ki more in mora s številnimi svojimi kadri uspešno izpeljati naloge planinstva v akciji za športno značko ter pomagati šolam in vrtcu pri tej pomembni akciji na področju telesne kulture v Sloveniji. To se tudi sklada s prizadevanji naše družbe po podružljanju šole, ko naj bi bila šola odprta navzven in naj bi v njenem delovnem načrtu sodelovalo čimveč subjektov iz kraja, v katerem šola deluje.

Planinska organizacija naj bi na področju športne značke sodelovala marsikje, tako pri izvedbi planinskih športnih dnevov v šoli, pri sugestijah šolam, naj bi organizirale take dneve, pri načrtovanju športnega dneva in neposrednem sodelovanju na športnih dnevih s svojimi kadri: mladinskimi, planinskimi in gorskimi vodniki, inštruktorji planinske vzgoje, alpinisti, gorskimi reševalci, gorskimi stražarji itd.

V okviru interesnih dejavnosti naj bi planinska organizacija organizirala planinske izlete, ki bi morali biti usklajeni z zahtevami akcije za športno značko. To je hkrati odlična priložnost, da udeleženci spoznajo pomemben del dejavnosti pla-

5. RAZRED

Dva izleta

Opravil dne:

Opravil dne:

Podpis:

Podpis:

6. RAZRED

Dva izleta

Opravil dne:

Opravil dne:

Podpis:

Podpis:

7. RAZRED

Dva izleta

Opravil dne:

Opravil dne:

Podpis:

Podpis:

ninske organizacije in morebiti postanejo njeni člani.

Vsekakor bi vse te naloge najbolje rešili, če bi planinski organizaciji uspelo na šolah organizirati močne in uspešne planinske skupine, ki bi bile nosilec planinskega deleža pri tekmovanjih za športno značko. Izkušnje kažejo, da najuspešneje izpolnjujejo zahteve tekmovanja za športno značko prav pionirji planinci, ker nimajo težav z izletmi, ki so zdaj zagotovo najhujša zahteva v programu športne značke.

Ker se pojavljajo pomisleki glede izletov in nekateri menijo, naj bi število izletov v akciji za športno značko zmanjšali, prav

tako pa tudi zahtevnost izletov, je zadnji čas, da planinska organizacija poveča dejavnost na tem področju in to priložnost izkoristi za razširitev in okrepitev svojih akcij ciciban-planinec in pionir-planinec. Športna značka ima namreč na tretji starostni stopnji alternativo v kolesarskih izletih, kar pomeni: če ne bomo prostora zapolnili planinci, ga bo kdo drug. Velika naloga planinske organizacije bo zagotovo sodelovanje pri izdelavi programa za naslednje še neizdelane starostne skupine. Tudi v teh naj bi imelo planinstvo enak delež, kot ga ima v skupinah, kjer za športno značko že tekmujejo.

LJUDJE-PAJKI POLEG NAVPIČNIC RADI PREMAGUJEJO TUDI DRUG DRUGEGA

PLEZANJE – OLIMPIJSKI ŠPORT?

MATEJ ŠURC

Mišice so napete do skrajnosti. Leva roka zaman išče odrešujočo brazgotino v gladki navpični plošči. Lopatasti, od magnezije beli prsti desnice se krotovičijo ob silnih naporih, plezalniki zaman iščejo opore v skalnem previsu in nogi se zatrejeta kot šivanki na šivalnem stroju. Sloko telo skuša vsaj še za centimeter ogoljufati neusmiljeni zakon teže in... Plezalca mogočna sila odtrga od stene in že lebdi v zraku. Ne! Pada! Krik in vzdih, sledi pa glasen aplavz. Varujoči pod steno že spušča tekmovalca in še preden se ta dotakne tal, zadihano sprašuje po doseženi višini.

ŠPORT PRIHODNJEGA TISOČLETJA

Ko je tisto nedeljo konec aprila v Ljubljani zapadlo skoraj četr metra novega snega, tudi najbolj vedri niso verjeli, da bodo še isti dan na Primorskem pripeljali plezalno prvenstvo do konca. Vendar je zapihala burja, deževni oblaki so se umaknili in nekaj sto gledalcev je kmalu navdušeno pozdravilo »predtekmovalca« in enega od naših najboljših plezalcev Sreča Rehbergerja. Lahkotnih gibov se vzpenja po svoji smeri. Je to gimnastika, je balet?

Ta igrivi dvospjev človeka in previsne skale je predvsem šport. Čar premagovanja navpičnice lahko le občutiš ali vsaj vidiš. In če si zgolj opazovalec, je vsekakor zanimiveje, da je poleg gravitacije nasprotnik tudi drug tekmovalca.

Veliko so včasih govorili, da je plezanje nekaj drugega kot šport (ali pa še celo več kot to). Dogaja se namreč v neokrnjeni naravi, daleč od hrupnih aren, daleč od občinstva. Zdaj se je zgodilo že drugič pri nas — in, zanimivo, obakrat v skalah

nad Ospom —, da smo bili gledalci povsem zraven. Prvič smo gledali pod prste plezalski navezi lani spomladi, v neposrednem televizijskem prenosu, letos pa smo bili priča državnemu prvenstvu v športnem plezanju.

Zdaj jih menda že več verjame, da se pri tem športu ne moreš ubiti, četudi padeš.

Plezalne tekme v svetu že dolga leta niso neznanka. Začeli so že pred nekaj desetletji s hitrostnim plezanjem v Sovjetski zvezi. Pozneje so si v zahodnoevropskih deželah omislili prvenstva, kjer je težavnost smeri odločujoča, hitrost pa so povsem zanemarili. Seveda: ko so se Francozi pomerili s sovjetskimi skalolazci, so jih vzhodni kolegi krepko prehiteli.

Možnosti za razvoj tega športa je še dovolj. Gradijo umetne, montažne stene; v betonske zidove telovadnic in drugih zgradb klešejo vdolbine, vrtajo svedrovice, pritrjujejo umetne oprimke. Ponekod se plezalstvo razvija v enega od najmnogičnejših športov. Pravijo, da bo to šport številka ena prihodnjega tisočletja. Najbolj neposredni so organizatorji olimpiade v Barceloni leta 1992, ki si karseda prizadevajo, da bi športno plezanje predstavili kot demonstracijsko disciplino.

Bo torej plezanje postalo tudi olimpijski šport?

PLEZALSTVO NA KRIŽPOTJU

Mi smo po kakovosti svojih plezalcev zelo blizu svetovnega vrha. Lani na (neuradnem) svetovnem prvenstvu v Grenoblu, ko je bil Vili Guček deseti in Tadej Slabe dvanajsti, so to tudi dokazali. Ugled si je takrat utrdil tudi odlični Splitčan Ivica Piljić, naš delegat v komisiji za športno plezanje pri mednarodni planinski zvezi (UIAA).

Po organizacijski plati pa vse bolj zaostajamo. To je razumljivo, ker planinska dejavnost — kamor še vedno sodi tudi športno plezanje — pod svojo streho združuje tako različne dejavnosti, kot je tudi prodaja alkohola v planinskih kočah, gradnja postojank, priprave množičnih pohodov... Vse, kar se v plezalstvu in alpinizmu dogaja (in dogaja se ogromno hvale vrednega), je še vedno plod dela peščice posameznikov.

Tako pa ne bo šlo več.

Če hočejo plezalci ohraniti stik s svetom, bodo morali še več trenirati; zato bodo potrebovali umetno steno, udeleževati bi se morali mednarodnih tekmovanj in prirejati tekme doma. Veliko dela jih še čaka.

Kakorkoli že, plezalstvo se je pri nas prav tako znašlo na razpotju.

Na tekmovanju v Ospu je nastopilo tudi nekaj »kombinatorcev« (tako v šali ime-

Zaskrbljeni obrazi tekmovalcev in organizatorjev: naj vedno zmaga odločnost vodstva tekmovanja!
Foto: M. Š.

nujejo vsestranske alpiniste oziroma plezalce). Rok Kovač, na primer, ki je pred leti garal v zasneženi steni Lotseja, se je na prvenstvu odlično uvrstil. Enako dobra je bila, recimo, Marija Štremfļjeva, naša prva in doslej edina zmagovalka osemti-sočaka. Še boljša je bila Ines Božičeva, ki tudi ima izkušnje iz najvišjih svetovnih gorstev. Zanimivo je razmišljati, ali se bodo takšni popolnoma posvetili tekmovanjem ali pa jih bodo zopet prevzela tudi tvegana himalajska pobočja, viharne konic Patagonije...

Vendar: če bodo hoteli ostati med najboljšimi, kjerkoli že, bodo morali tudi oni stopiti (če že niso) na negotova pota komercializma: pehanja za sponzorstvo, pojavljanja v reklamnih sporočilih...

To (žal) zahteva sodobni čas.

Uspešne Nizozemke

Poleg »mešanega himalajizma«, odpravarstva v najvišje gorstvo sveta, pri katerem sodelujejo moški in ženske, obstaja tudi čisto ženski himalajizem. V tej kategoriji so poljske ženske leta 1975 in 1985 priplezale na Gašerbrum II (8035 m) in Nanga Parbat (8125 m).

Ti trendi se nadaljujejo. Med zadnjim predmonsumskim obdobjem je sedemčlanska nizozemska odprava, ki jo je vodila Frederike Bloemers, uspešno priplezala na težavno goro Chamlang (7319 m) v Nepalski Himalaji (Južno od Everesta). Bazni tabor so postavile 17.

aprila na višini 4600 metrov. Tri višinske tabore so nato postavile po severovzhodnem grebenu, najvišjega na višini 6700 metrov. Dne 10. maja so G. de Groene, 26, M. Meere, 30, in J. van Leeuwen, 33, po deveturnem plezanju iz tretjega višinskega tabora priplezale na vrh. Naslednji dan sta M. Harriet de Rooy, 31, in F. Bloemers, 33, ponovili uspeh.

To je bil prvi ženski vzpon na Chamlang in najverjetneje tretja ponovitev vzpona nasploh. Prvi so bili na vrhu Japonci in Šerpe leta 1962, na vrh pa so priplezali z jugozahodne strani.

TRI TRIGLAVSKA SLAVJA

JANEZ KAVAR

I.

Še rosno »zelenega« tehničnega vodjo prenosov me je spomladi 1978. leta poklical tedanji tehnični šef ljubljanske TV inženir Mastnak. Na kratko mi je razložil namero, da se 200-letnici prvega vzpona na Triglav ljubljanska TV oddolži s prvim direktnim prenosom z vrha Triglava. Zapana mi je bila tehnična realizacija prenosa proslave na Triglavu.

Razveselil sem se delovne naloge, ki me je mikala po planinski in strokovni plati. Lotil sem se je, kot sem najbolje zmoget in znal.

Julija z Benom Hvalo ubirava pot proti Kredarici. Naslednji dan se nama pridružijo še dr. Miha Potočnik, Stane Kersnik in sodelavci s TV. Ob sveči nastaja v starem Triglavskem domu na Kredarici pozno v noč ob pravi planinski debati osnutek scenarija prvih triglavskih TV prenosov.

Po skrbnih pripravah gre 23. avgusta zares. Opreme je veliko in okorna je. Do Kredarice jo spravljamo s konji, helikopterjem, pa še za naše nahrbtnike je ostane precej. Stanovski kolegi nam zažele srečno pot. Nekateri skeptično pripomnijo, da se podajamo v tehnično vprašljivo avanturo.

Spoprimemo se z delom. Pri transportu naprav na vrh Triglava nam požrtvovalno pomagajo gorski reševalci iz Mojstrane in Trziča. Po UKV zvezah se nam oglašajo prijatelji z RTV oddajnikov od Pohorja do Nanosa. Vsakdo skuša pomagati, če se le da. Meteorologa Frenk in Janko nas z obvestili varujeta pred bližajočimi se nevihtami. Koliko zahtev imamo za oskrbnika Štravsca in neumornega Staneta Kersnika! Delo teče složno in skrbno. Čutiti je predanost istemu cilju. Kako lepo je delati v takem vzdušju!

Petek, 25. avgusta, zvečer. Zadnji tehnični preizkus je uspel. Posedimo ob Aljaževem stolpu. Gore žare v zahajajočem soncu. Pri Planiki igra gorjanska godba. Okrog Kredarice se prižigajo drobne lučke. V zraku je čutiti praznik. Utrujeni smo, a srečni. Dano nam je uživati najlepše, kar lahko človek doživlja v gorah.

Razen vremenske napovedi je vse v redu. Srečno, fantje — nam zažele iz reportažnega avta v Bohinju. Zdaj gre zares...

Po opravljenem delu sem si v svojo planinsko beležnico med drugim zapisal: »Aljaževa ‚Oj Triglav moj dom‘ zveni tu gori najlepše. Sledim Franjevi kameri, ki

z vrha drsi navzdol, poboža Kredarico, se vzpne na RŽ, zdrsrne od Staničeve čez Prag v Vrata, se vzpne pod sinje modro nebo, hiti za oblaki in se spet ozre navzdol v Krmo. Kdo ve, kolikim v dolini je izpolnjena prva želja, uzreti te poglede. Ob tej misli je poplačano vse naše delo.«

Čez nekaj mesecev visi na največji svetovni razstavi profesionalne TV opreme v Las Vegasu v Ameriki na razstavnem prostoru ameriške firme RCA pano z Aljaževim stolpom in TV kamero v ospredju.

Posnetek s Triglava.

II.

Konec avgusta 1983 uredniki prižgejo zeleno luč za realizacijo prenosa otvoritve novega Triglavskega doma na Kredarici. Spričo bližnje sarajevske olimpiade imamo na voljo priločno in sodobno opremo za takšne TV prenose. Pa tudi krog sodelavcev, usposobljenih za realizacijo takšnih delovnih nalog, je mnogo večji kot pred nekaj leti.

Objavljen nam je prevoz z vojaškim helikopterjem iz Mojstrane na Kredarico. Večer pred odhodom se v Kranjski gori seznanimo s piloti, ki pa jih naša delovna naloga bolj malo zanima.

Zgodaj zjutraj čakamo poleg helikopterja v Mojstrani. Dopoldne nam povedo, da iz vremenskih razlogov poleta ne bo. Na pomoč pokličemo helikopter Letalske enote milice, ki se spreletava okoli Velega polja. Oprtamo si nahrbtnike z opremo in skozi Krmo krenemo proti Kredarici. Le trije s kamero in napravami za zveze čakajo na helikopter. V Zgornji Krmi nam oživijo UKV zveze z oddajniškim centrom na Krvavcu in pogovarjamo se lahko s preostankom ekipe v Mojstrani, radijskimi kolegi, ki so že na Kredarici, in urednikom TV dnevnika v Ljubljani, ki na vsak način želi direktni vklop že nocoj.

Malo nad planšarsko kočvo v Zgornji Krmi zaslišimo zvok helikopterja in iz megle se prikaže modro beli helikopter s pilotom Jožem Pezdircem in polno vrečo naših naprav pod trupom. Odloži jih nekaj nad nami; više zaradi megle ne more več. Naložimo si nove tovore, pomaga nam Tonač, ki nas dohiti. Veter prižene dež, ki se pod Kalvarijo spremeni v sodro in sneg. S Krvavca nam sporoče, da je moral Joža s helikopterjem drugo skupino odložiti v Zgornji Krmi. Smola, z njimi je tudi kamera!

V toplem prostoru novega doma na Kredarici sušimo naprave. Ura teče. V Ljub-

Ijani so v studiu vse bolj nestrpni. Okoli 19. ure Pero in Elimir, tržiška gorska reševalca, prineseta kamero. Za njima pridejo še Tomaž, Branko in Lenč, novinarja in kameraman. Lije od njih, iz kamere teče voda. Po dveh urah sušenja kamero oživimo. Pripravimo prispevek za zadnji večerni TV dnevnik in v Ljubljani verjamejo, da jutri prenos bo.

Vreme kot da se je zarotilo proti slavju na Kredarici. Novega snega je skoraj dvajset centimetrov. V meglo zadoni Aljaževa pesem Triglavu. Peščica najbolj vztrajnih na Kredarici in tisoči doma doživljajo veliko zmago slovenskih planincev. Slika s Kredarice v Ljubljani dopolnjujejo z arhivskimi posnetki. Prenos lepo teče. A organizatorji »dopolnijo« scenarij proslave v prostorih znotraj novega doma. Nekaj časa masivnost kamere še zmaguje naglo temperaturno spremembo, potem se objektiv zarosi. Vsakič, ko v Ljubljani vključijo posnetke iz arhiva, mrzlično čistimo objektiv in odštevamo zadnji hip pred ponovnim vklopom.

Prenos se vleče v neskončnost, a se le konča.

Z nekaterimi izmenjamo nekaj krepkejših planinskih besedi, oni iz studia v Ljubljani pa z nami.

Zagazimo v svež sneg proti Krmi. Septembra — pa kot sredi zime. A kljub vsemu je lepa radost nad opravljenim delom.

III.

Junija 1985 se s Stanetom Koflarjem v Vratih pogovarjava o proslavi 90-letnice Aljaževega stolpa. O namerah urednikov v TV tehniki ne vemo kaj dosti. Nekaj dni pred proslavo iščejo v športni redakciji kurirja, ki jim bo do prvega TV dnevnika prinesel filmski svitek s posnetkom proslave na Triglavu. Ponudim se kar sam.

Ob petih zjutraj poslušam radijsko vremensko napoved: v Vratih lije kot iz škafa. Žal mi je že moje odločitve, a je, kar pač je. Premočen do kože nekje pod Pragom v današnji turi ne vidim prav nobene planinske radosti. Pri studentu dohitim dr. Wraberja. Družno gaziva nov sneg. Tik pod Kredarico naju veter dobesedno meče po tleh. Kakšen mraz za avgust!

Slavje ob jubileju Aljaževega stolpa se začne z Aljaževo triglavsko pesmijo kar v Domu na Kredarici. Kolegi z radia jo prenašajo »v živo«. Televizijska ekipa, ki v okolici Triglava snema serijo o planinskih poteh, jo posname na filmski trak: za večerni TV dnevnik in za rodove za nami. Skromna, a doživeta planinska svečanost je to. Samo še Aljaž manjka, ta bi še vreme »zrihtal«!

Z radijskim kolegom Slavcem pokramljava o drobnih, toda neizbežnih temah, ki jih premlevamo tehniki na RTV. Vreme se, kot za nalašč, zjasni.

Hitim v Vrata in v prijetnosti samotne poti razmišljam o treh doživetih triglavskih slavjih.

PROF. DR. FRANC NOVAK SI JE NALOŽIL OSMI KRIŽ

ZALJUBLJEN V ZIMSKE PRAVLJICE

CIRIL PRAČEK

Človek bi rad naredil lepše, popolnejše in najboljše tisto, česar se že poloti, nazadnje pa ostane tisto, kar zmore. To velja za pričujoči zapis. Rad bi vsaj približno orisal življenje moža, ki brez vsakega hrupa, skoraj neznan, že prek šestdeset let časti zimske Julijce. Vsako jesen, ko se zapro planinske kočje, se začne njegovo pravo planinsko, gorniško ali gorjansko življenje. Uživa v tišini in miru, od hrupa obožuje samo viharje v snežnem metežu. Od oktobra do junija, leto za letom, opravi vsako sezono najmanj dvajset pohodov v zasnežene lepote — kdo ve, morda tudi več. V šestdesetih letih je to okoli dva tisoč tur, morda nekaj manj, morda tudi nekaj več. Najboljši poznavalec vseh naših najlepših turnih smukov je, saj je samo triglavski smuk presmučal več kot stokrat. Njegov kip bi zaslužen krasil dolino Sedmerih jezer, ki mu je najbolj pri srcu. To je naš letošnji jubilar, 80-letnik Frane

Novak. Namenoma sem izpustil vse njegove zdravniške in druge visoke akademske naslove, saj smo v gorah vsi gorjani, tovariši.

Iz dogajanj sem iztrgal nekaj slik, ki osvetljujejo dogodke.

OTROCI JUTRANJIH ZARIJ

Dne 2. maja 1972 je Frane predlagal, da bi šli po Jezerski dolini na Hribarice in za Debelim vrhom na Planino v Lazu. Takoj sem bil za, ker tam še nisem bil.

A Frane ne pozna milosti, kar zadeva zgodnje ure. Nismo bili samo »otroci jutranjih zarij«, bili smo še celo otroci popolne teme, ko smo že spešili po Jezerski dolini. (Tisto o »otrocih jutranjih zarij« ni moja misel, to je misel nekega mladega svetlolasesega čudeža.

Vidite, plagiat za plagiatom! Tisto o čudežu pa je izum slavnega Remarqu.)

Bili smo trije, ki smo se pognali iz kočje pri Jezerih, Frane, Milan in jaz, Milan še

Prof. dr. Franc Novak

ni delal dolgih tur, zato še ni vedel, kaj ga čaka.

Jezerska dolina je idealna za zimska potepanja. Jezer resda ni videti, le tista največja lahko slutiš pod gladino snega. Proti Hribaricam se dolina vzpenja do Prehodavcev položno, nato plane mimo Poprovca v smuku navzgor, nakar se svet zopet lepo pohlevno dviga vse do sedla Hribaric. Višina je idealna, med 1700 in 2350 metri.

Bili smo že daleč v dolini jezer, ko je prvi svetlobni odsev naznanil pričetek rojstva dneva. Dolgo zatem je rožnato rdeča zarja obarvala srebrno bele vrhove. Tihu in vztrajno smo se pomikali vse bliže Prehodavcem.

Kadarkoli kolovratim po tej neizmerni zimski pokrajini, kjer sneg pokriva vse sledi človeške civilizacije, se spomnim na mestnega človeka — znanstvenika, ki je vzdramil množice z geslom »Nazaj k narodi«. Množice so se pognale v gore, steze so ljudje označili čezinčez z nekakšno barvo, zabilili so v skale železne kline, napeli kilometre vrvi, postavili stotine smerokazov in planinskih domov. Ljudje so začeli trumoma zahajati v gore namesto v gostilne, prinesli so s seboj dolinske navade in pijača je prišla za njimi. Planinski domovi so postali nadvse prijetno zakajene gostilne. Isti znanstvenik bi danes vzkliknil: »Nazaj v doline, proč od gorá!«

Frane pravi: »Ne hodim v gore samo zato, ker je to zdravo, temveč predvsem zato, ker je v gorah tako lepo.«

VESELA PESEM ROBNIKOV

Res čudovito lepo je pozimi, ko je vsa poletna navlaka skrita pod snegom.

Druga misel, ki me vedno muči, je vprašanje, ali smo morda dvoličneži, demagogi, ali nismo. Če samo omeniš, da smo lepoto gorá uničili s temi neštetimi klini, jeklenicami, markacijami, smerokazi, tablamí, kočami in hoteli po gorah, si že elitist, ki gore ne privoščiš drugim. Kakor hitro pa samo rečeš črko ž (pride od besede »žičnica«), si že popolnoma neozaveščen tip, kar zadeva okolje, ki ga moramo vendar ohraniti, kot smo ga prejeli. Množice niso nič več pomembne, kar peš naj hodijo po gorah, pozimi pa naj bodo doma, da jih ne bodo pobrali plazovi!

Prijetno je bilo hoditi v dopoldanskem hladu in čas je mineval v sanjarjenju. Pred sedlom Hribaric (2358 metrov) je Frane pokazal proti jugovzhodu: »Tu bomo šli!« Sneli smo kože s smuči in odkrmarili položno navzdol. Frane je vodil natančno kot vedno čez vrtače in vzbovine proti orjaškemu hrbtu Debelega vrha (2390 metrov) čez izpostavljeno strmino. Na drugi strani strmine se prične lep in gladek ter zadosti širok smuk čez Konjski hrbet do Lazoviškega prevala (1966 m).

Sneg je bil trdo zmznjen zrnec in robniki so veselo peli svojo pesem okoli 400 višinskih metrov do sedla. Šele tik nad prevalom smo začutili, da sneg popušča pod sončnimi žarki, zato je bila smuka s prevala do Planine v Lazu (1560 m) čudovita. Sneg je bil odjenjan samo toliko, da se je smučina komaj poznala in vsak po svoje smo poleteli navzdol. To je bilo okoli 800 višinskih metrov izredne smuke.

Planina v Lazu! Edinstven biser, skrit med vršace. Frane jih je našteval in nama opisal še druge smuke do Planine v Lazu...

TRIGLAVSKI SMUK V DEŽJU

Decembrskega dopoldneva na dan dvaindvajsetega 1973. leta Frane ni prišel, kot smo se zmenili, čeprav je bil vedno točen in je raje prišel pol ure prej kot z minuto zamude. Že sem hotel pospraviti oprtnik, ko se je pojavil. »Imel sem več operacij in še obisk kirurga iz Avstralije,« je dejal. »Želel je videti film o neki operaciji — in kaj sem hotel! Ali naj mu odrečem, ko je prišel tako daleč?«

Ko sva vozila z Jesenic proti Hrušici, je deževalo s pravo gorenjsko ihto. Na Hrušici sva vzela še Maksa Medjo. Sicer pa: le kdo bi še šel v takem vremenu v gore? Meni se nikakor ne more zameriti nič v gorah. Toda Maks, ki je sicer neizmerno ljubil gore, naju je vseeno začudeno pogledal.

V Mojstrani smo zavili v Krmo in »pluli« od Zgornje Radovne naprej proti koncu ravninske Krme. Zgornja Radovna: naselje

nekaj kmetij, ali Kurja vas; še danes ne vem, kaj je prav.

Nismo prodri do konca Krme; ustavilo nas je jezerce nekako dvesto metrov pred zgradbo PD Ljubljana Matica, ki se je nabralo od dežja na zmrznjeni zemlji. Bilo je zadosti veliko in globoko, da ni bilo pametno tvegati z avtom čezenj. Frane je avto postavil k robu ceste in odšli smo v mokro noč.

»Kaj misliš, Ciril, ali je?« je vprašal Maks. Vedel sem, kakšen odgovor si želi. Toda tu je bil še Frane.

»Kaj meniš ti, Frane?«

»Tvegajmo, v lovski koči v Zgornji Krmi se bomo že posušili!«

Frane je imel dežnik, midva pelerini. Dobro, sem pomislil, bomo že nekako priplavali v Zgornjo Krmo, ko nam je Frane že dal priložnost za novo doživetje, za zimski pohod v dežju. Zakaj ne bi poskusili?

Maks in Frane sta si nataknila čelni svetilki, sam sem jo hranil za »težji« primer. Maks je imel posebne čevlje, ki so pili vodo kot pivnik, temu primerno pa je bil vzhičen in jim je glasno pel »hvalnico«.

Kmalu sem spoznal, kako prijeten občutek povzročajo mokra kolena, kajti veter je vihal pelerino. Tiste zakonitosti o težnosti verjetno v gorah ne veljajo: ne vem namreč, kako je mogoče, da voda prodira od spodaj navzgor. Aha, seveda, Newton ni hodil v gore, sicer bi svojim zakonitostim dodal »amandman za gorjane«. (Na koncu koncev pa niti ne vem več, ali je Newton sploh oče težnostnih zakonov.)

PRETEP HERKULOV IN TITANOV

Iz daljave je prihajala nova prijetnost — bliskavica in vse močnejši grom. Herkuli, Titani in Giganti so nad nami pripravili vsesplošen pretep. Strele so slepile oči. Grom je stotero odmeval med stenami, ob vsakem siju me je stisnilo skupaj, ob vsakem gromu sem gledal, če se gora ne podira. Ko se je posvetilo, sem štel v upanju, da se nevihta oddaljuje, vendar sem vsakokrat naštel le do tri, kar je pomenilo, da je pretep neprestano tik nad nami.

»Nevihta se je zabila med stene,« je menil Frane.

Hodil sem počasneje, da bi bili vsaj še nekaj časa med drevjem, in računal: če bo že treščilo v drevo, menda ne bo ravno v tistega, kjer bomo hodili mimo; ko pa bomo na planem, bomo mi »drevesa«.

Medtem se je ohladilo; sneg se je lepil na pelerino.

Do Pleše (1380 m) smo priplavali v treh urah — in to je šele polovica poti! Navezali smo kože na smuči in smuči na noge. Toda Franetu se je pričel nabirati sneg na kože, kar je pri hoji dodatna muka, saj postanejo smuči dvakrat težje. Tudi na tleh se je sneg debelil in smučina je po-

stajala vse globlja. Na srečo je prenehalo treskati. Frane je spravil dežnik v grmovje in se odel s pelerino.

Na Polju se svet odpre in pri vstopu v Travno dolino sem šel preveč na levo, ko sem se hotel izogniti plazovom z Medvedjeka. V hipu nisem vedel, kje smo: pred menoj je bila skala in na njej je rasla nekaj metrov visoka smreka, ki je nisem še nikdar videl.

»Le kdo nam je nastavil to smreko na skalo?« sem vprašal in s tem spravil oba v smeh.

»Nazaj gremo do vstopa na Polje in potem ob robu Medvedjeka, pa ne moremo zgrešiti. Mislim, da si šel preveč proti zahodu,« je rekel Frane. — Šli smo torej nazaj, Frane je vzel kompas v roke in nezmotljivo vodil v Travno dolino.

Nekoliko višje v gori, v zadnji strmini pod lovsko bajto, sta dva orjaška macesa. Prvega smo v megli obšli, pred drugim se je Frane ustavil in ugotovil, da se tega drevesa ne spominja in da tukaj še ni hodil.

Tako, zdaj sva bot, sem pomislil; tam spodaj je meni padla iz spomina smreka na skali, tu zgoraj, samo sto metrov višje, pa je imel zaradi megle težave Frane. Vseeno je vodil natančno do lovške kočice.

Polnoč je že minila in tudi naš mokri pohod je minil. Maks je zelo postrani pogledal, če sem karkoli omenil o veličastni noči, v kateri so Titani, Orjaki in Giganti priredili nad nami svoj baletni pretep. Veselil se je, da smo prišli v kočjo, kjer šele spoznaš, kolikšno razkošje je lahko lesena kočica v divjini.

Zadnje metre je tako snežilo, da je udarjal snop svetlobe v beli zid in prav razločno je šumelo v zraku: kot bi rojile čebele.

Vedno, kadar smo stopili v lovsko kočjo, je Maks ugotovil: »Ta kočja je zlatá vredna. Ali je, Ciril?« Pridržal si je tudi pravico, da je zakuril štedilnik. Razobesili smo svojo mokroto na vse vrvice in žeblje. V koči je postajalo vse topleje...

TRIGLAVSKI SMUK, APRIL 1970

Tistikrat se ni zgodilo nič posebnega do Ržkih podov. Hodili smo mirno, tiho, boguvdano, kot hodiš po sedmih urah v globokem snegu: Frane, Maks in jaz. Na Ržkih podih nas je ponosno pričakala gosta megla. Imel sem občutek, da je v megli Frane zastavil preveč v desno, proti Rjavini.

»Frane, preveč v desno greš!«

»Kje je sever?« me je vprašal.

Pokazal sem mu smer. Pogledal je na kompas in ugotovil, da sem približno zadel. Toda še vedno je šel v desno. Tu sem v megli že večkrat zašel, zato sem si smer zapomnil. Slutil sem, da nas bo stena Rži nekje že ustavila.

Res smo prišli v krnico brez izhoda.

»Tu bi moral biti Žleb« (tako se grapa imenuje) »s tisto napeto jekleno vrvo in varen prehod, ta svet tukaj pa mi je popolnoma tuj,« je menil Frane in vprašujoče pogledal. Bilo je prvič in menda tudi zadnjič na kakšni izmed številnih tur z njim, da ga je v megli zaneslo; verjetno ga tam še nikoli ni ujela megla.

Približno sem vedel, kje smo, v krnici desno od Žleba, zato smo šli levo ob steni navzdol in ko se je rob stene obrnil navzgor, smo šli ob steni navzgor in prišli do jeklenice.

Natančno v isto krnico je pred leti zašel vremenar Tonček Štular, ko je po poroki spremljal svojo ženo Marico na Kredarico. Če je zašel Tonček, ki je to pot prehodil neštetokrat, potem naj bo tudi nam oproščeno; in ker sem za ta njegov doživljaj vedel, mi je bilo lažje sklepati, kje naj gremo. Tonček je moral takrat bivakirati v skalni duplini.

Ob tej jeklenici, ki je napeta čez plazni Žleb za varovanje pred plazovi, je neke zime odneslo Tončka. Takrat ni bil več vremenar na Kredarici, temveč lovski paznik v Krmi. Ob vsaki izmeni je spremljal vremenarje na Kredarico.

Tistikrat je vodil Frenka Župančiča. Navazan z drobno perlonko se je z vponko vpel na jeklenico in prečil nevarni Žleb. Toda na sredi Žleba je prerezal plast snega, ki se je nato premaknila visoko nad njim. Val snežnih plasti ga je potegnil s seboj, vrv se je strgala in izginil je v grmadi snega. Medtem je Frenk z grozo opazoval dramo. Toda zopet enkrat je imel Tonček srečo. Ko se je plaz ustavil, je bil napol zasut, klical je in Frenk ga je nepoškodovanega odkopal.

Tukaj je nosače že večkrat odneslo in le zaradi terena, ki se razširi in se z njim razširi tudi plaz, so vedno preživel.

ŽLEB JE PRAVA PAST

Pri jeklenici smo se navadno ustavili in pregledali položaj. Maks je vprašal kot ponavadi: »Kaj misliš, Ciril, ali je?« Nisem se izdal, da nič ne vem. Nenapisano pravilo med reševalci in alpinisti je, da gre prvi preko tisti, ki ima največ izkušenj, drugi pa potem posamič z njim. Frane je šel tu preko že neštetokrat na svojih samotnih pohodih, toda v družbi alpinistov in reševalcev jih ni hotel žaliti.

Tam sredi Žleba spijo Giganti in če po naključju pretrdo udariš s smučko v sneg, se zbude in gorje ti. Previdno in nalahno sem torej potiskal smuči naprej. Strah je seveda zato, da ga premagaš — in bolj ko sem se bližal nasprotnemu bregu, bolj mi je rasel greben. Taki smo. Tisti, ki se je že brezplačno vozil na Gigantovem hrbtu, natančno ve, kaj je strah. Plazovi, odkruški kamenja in strele — pred tem je možnost obrambe karseda majhna.

Žleb je prava plazna past in le neizkušeni jo spregleda. Sneg nanese veter v plasteh, strmina je velika in če samo preveč udariš s smučko ob sneg, že lahko zagrmi.

Tako smo šli drug za drugim. Nič varnejši ni drugi in prav tako nič varnejši tretji. Zato smo skrbno opazovali dogajanje. Srečno smo ogoljufali Gigante. Ob taki prilležitosti vedno pomislim: danes še, kaj pa prihodnjič?

Tista zadnja strmina s čudovitimi ornamentami napihanega snega od Kalvarije naprej je zelo odveč. Upal sem, da se bo Frane kaj ustavil in oddahnil. Ni sicer hitel, a vztrajno je hodil, kot da smo šele začeli. Najhuje in najlepše je tistih zadnjih nekaj korakov pred vetrnicami, temu pa sledi čaj pri vremenoslovcu in obvezen klepet.

Le da Frane ne zdrži med stenami:
»Malo grem posmučat na ledenik!«

***

To je naš jubilatant Frane, neuničljiv in prijeten sopotnik po zasneženem gorskem čudežu.

Uresničen drzen načrt

Šestindvajsetletni Francoz iz Chamonixa Bruno Gouvy je držal besedo in uresničil to, za kar so mnogi menili, da je samomor. Alpinist je skočil s padalom z višine pet tisoč metrov in z njim pristal na vrhu Malega Druja, kjer je prostora bore malo, saj je to le majhna granitna igla. Gouvy se je nato spustil po vrvi prek severne stene, na začetku strmega ledišča pa si je nataknil surf in z njim presmučal ledišče od začetka do konca. Sledil je skok z jadranim padalom čez preostali del stene, pod njo pa si je ponovno nataknil surf in se z njim spustil proti dolini.

Gouvy je lansko zimo s surfom presmučal zahodno steno Eigerja, južno stran Velikih Jorassov in zadnji, prav gotovo najzahtevnejši del te trilogije, vzhodno steno Matterhorna. Poleg tega Gouvy zelo dobro obvlada tudi monoski (smučanje po eni nekoliko širši smučki), s tako smučko pa ima tudi svetovni hitrostni rekord 170 kilometrov na uro.

Zadnja Messnerjeva bitka

»Pred sto leti je Quintino Sella ustanovil Italijanski akademski planinski klub z namenom, da osvobodi vse vrhove sveta. Danes, po sto letih plezanja, smo ta cilj uresničili, zato pa se lahko sedaj alpinisti posvetimo drugemu cilju: braniti moramo še zadnje nedotaknjene kotičke sveta.«

Tako je sredi junija govoril v Milanu Reinhold Messner na uradni predstavitvi ekološke organizacije Mountain Wilderness (Gorska pustinja ali Gora-pustinja), ki si je zadala nalogo braniti visokogorski svet pred onesnaženjem. O pobudi so razpravljali že lansko jesen na simpoziju, ki sta ga v Bielli priredila CAI in sklad Sella. Tokrat pa so se pobude lotili stvarno in programsko. Že konec julija se je skupina evropskih poslancev skupno z delegacijo Mountain Wilderness podala na Mont Blanc, da bi širše ozavestila javno mnenje o problemu ekologije. Isti mesec so počistili steno Marmolade, pozneje pa bodo demonstriali za odpravo osrednje žičnice med Courmayeurjem in Chamonixom.

Ogrevanje s sončno energijo

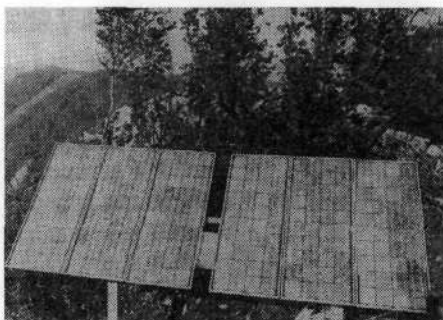
O ogrevanju s sončno energijo v planinskih kočah in še o čem piše »Internationale Seilbahnrundschau (Mednarodni obzornik za žičničarje)« v 3. številki letošnjega letnika. Menim, da je snov vredna branja, četudi slovimo po tem, da pametne pobude pri nas pogosto zaviramo, kar na srečo ne velja toliko za planince kot za ljudi, ki naj bi uvajali koristne novosti nasploh.

Preteklo leto so namestili sončne kolektorje kar v šestih planinskih kočah. Pridobivali naj bi toploto za ogrevanje vode in bioloških odpadkov; investitorja sta Nemško in Avstrijsko planinsko združenje, tehnični izvajalec pa je firma Ast, Wasser- und Sonnentechnik, Telfs, Tirol, Avstrija, ki se je zadnja leta usmerila tudi v gradnjo sončnih grelnih naprav na zgradbah v gorskem svetu.

Seveda so tudi v razvitih deželah zavirači, ki se upirajo vsemu novemu, češ »da stvari še niso preizkušene, da so drage in samo za dolino«. Praksa jim je že pokazala nasprotno, saj naprave firme Ast delujejo že pri temperaturah od 6° C naprej. Začnimo pri ogrevanju bioloških odpadkov, katerih gnitje je močno odvisno od temperature odpadkov, v katerih se odvija razkrajanje. Podatki kažejo, da traja gnitje pri 5° C nekako 180 dni, pri 10° 90 dni, pri 15° C 60 dni in pri 20° C samo še 40 dni. Priporočajo, da naj bo prostor z odpadki ogret vsaj na 10° C, česar pa v gorah, kjer so viri energije klasičnega tipa dragi in pičli, ni lahko zagotoviti. S sončnim ogrevanjem vode tega ni težko doseči; zraven tega je razmeroma poceni in lahko izvedljivo. Za nameček se ogrevanje vode in odplak s sončno energijo nekako ujema z vremenom in potrebami: v gradnem vremenu je gostov malo ali nič, tedaj je malo tudi sončne energije. Ob lepem vremenu, ko mrgoli obiskovalcev, je pridobivanje sončne energije najizdatnejše. Največ je tudi odpadne vode in snovi, katerih gnitje se z višjo temperaturo zlahka pospeši. V ta namen teče odpadna voda skozi posebne ogrevalnike in se segreje, nakar segreva gnijočo biomaso. Ko je konec sezone, pretočijo nedozorelo maso, ki še ni zgnila, v posebno komoro, to pa ogreva sončna energija leto in dan brez kakega posebnega vzdrževanja in tudi tedaj, ko je koča zaprta.

Opisane naprave že delujejo v številnih kočah Nemškega in Avstrijskega planinskega združenja, zanje pa se zanimajo tudi pri Club Alpino Italiano, pri Fédération Française de la Montagne, pri Schweizer Alpen Club in še kje. Stvar bi bila prav gotovo zanimiva in koristna tudi za naša planinska društva.

P. Šegula

Sončna električna centrala, sestavljena iz šestih sončnih celic, ki jih je treba le občasno pomiti, nikakor ne onesnažuje gorske narave

Elektrika iz sončnih celic

Le trije kvadratni metri sončnih celic, povezanih z baterijo, že nekaj časa popolnoma oskrbujejo s potrebnim električnim tokom planinsko kočjo Otta Kandlerja 1092 metrov visoko na Hohensteinu na Spodnjem Avstrijskem. Sistem, ki je uradno začel obratovati konec lanskega oktobra, se je med dvomesečnim poskusnim obratovanjem odlično izkazal.

Planinskemu društvu, ki oskrbuje to kočjo, bo seveda v velikansko zadovoljstvo, da jim nove oblike preskrbe z električno energijo ne bo treba plačevati. Spodnjeavstrijska družba za preskrbo z električno energijo je prevzela tudi vse stroške te »domače proizvodnje električne energije«, ker gre za poskusni projekt.

Šest sončnih celic iz nekoliko slabotnejšega, toda cenejšega polikristalnega silicija, ima skupno zmogljivost 240 vatov. To popolnoma zadostuje za celotno oskrbo z električnim tokom samo ob koncih tednov in ob praznikih odprte planinske kočje. S tem tokom vlečejo iz sto metrov oddaljene cisterne pitno vodo v zbiralnik v koči, ta tok zadostuje za obratovanje hladilnika in za osvetljevanje šest prostorov v koči.

V zavetišču prenočuje letno kakšnih 400 gornikov, veliko večjemu številu ljudi pa je treba pripraviti hrano. Kljub tako skromnemu številu obiskovalcev in majhni frekvenci kočje je spodnjeavstrijsko podjetje za preskrbo z električno energijo prevzelo tudi celotne stroške načrtovanja in izvedbe sončne centrale. Pri tem je kajpada igralo pomembno vlogo vprašanje stroškov: napeljava normalne elektrike do kočje bi požrla milijone šilingov.

Planinsko kočjo Otta Kandlerja so zgradili leta 1905 in pripada od leta 1955 sekciji Alpenvereina v Sankt Pöltnu.

(Die Presse)

REŠEVALNA AKCIJA, KI SE JE SREČNO
KONČALA

SOČA, PRIHAJAM!

BORIS MLEKUŽ

Dne 8. avgusta 1986 se je na severozahodnem pobočju Mangrta hudo poškodovala Eva Hanakova (Uraste Hradišče, ČSSR). Reševanje ponesrečenke so opravili člani postaje GRS Bovec. Ta zapis je nastal po vtisih in doživetjih te reševalne akcije.

* * *

Na tovarniškem dvorišču me ulovijo prve debele kaplje avgustovske nevihte, ki se je bila v nekaj pičlih minutah razbesnela nad Kaninom.

»Boris, nujen telefonski klic postaje milice iz Bovca!« zaslišim za seboj glas telefonistke.

Dvignem telefonsko slušalko in komaj utegnem vprašati, za kaj gre.

»Čimprej pojdi domov in se pripravi za reševalno akcijo,« sporoča miličnik na oni strani žice. »Nekje na Mangrtu je, ne vem točno. Da, da, zelo hudo bo. Vsaj sporočilo kaže na to. Menda ima ponesrečenka hudo poškodovano hrbtenico. Da, tudi na Mangrtu je bila huda nevihta s sodro, toda že pred kakšno uro ali dvema,« odgovarja miličnik na moja radovedna vprašanja. »Pridi torej čimprej!«

Nekaj minut je do odhoda prvega avtobusa proti domu. Obvestilo šefu, dovolilnica za izhod, žigosanje osebne kartice — ravno pripelje avtobus, ko pritečem na avtobusno postajo. Šofer je tako prijazen, da me spusti iz avtobusa pred stanovanjem, daleč od avtobusne postaje v Bovcu. Planem v stanovanje. Pozdrav domačim — in že spravljam skupaj potrebno ropotijo, se oblačim in tlačim vse mogoče v nahrbtnik. Medtem odgovarjam Heleni in Matevžu na tisoč vprašanj: kaj, kje, zakaj, koliko, ali bom hitro doma, pa ravno danes, ko je petek, šele zvečer ali ponoči. »Pazi se, bodi previden, družino imaš!« neprestano ponavlja Helena kot pred sleherno reševalno akcijo ali resno gorsko turo, ko mi spravlja v nahrbtnik nekaj za pod zob in pijačo.

»Očka, jaz bi šel s tabo! Rad bi videl, kako to gre. Kaj si je naredila tista teta? Kaj je iskala Čehinja na Mangrtu? Ali ni videla, da je slabo vreme?« sili vame Matevž. Komaj mu utegnem napol odgovorjati.

Spet zvoni telefon. Helena dvigne slušalko: »Ja, ja, je že pripravljen, kmalu pride! Boris, vzemi vse za helikoptersko reševanje!« mi kar sproti od telefona govori žena. Očala! Kje so moja smučarska očala?

»Oči, jaz vem!« pravi Matevž in že jih potegne iz omare s svojo smučarsko opremo. »Veš, prejšnji teden sem si jih ,sposodil' za poletno smučanje na Kaninu.«

Še stisk rok, slovo od domačih — in že hitim na postajo milice. Vsi so že tu, kar jih je bilo mogoče sredi poletnih dopustov sploh priklicati.

SLEDOVI CESTE NA MAKADAMU

»Pred kakima dvema, tremi urami je med nevihto, ko se je hotela z družino hitro umakniti z vrha Mangrta, na mokrih, gladkih ,platah' nad spominsko ploščo tistemu strmskemu lovcu, ki ga je odnesel plaz, zdrsnilo češki planinki. Poškodbe so, vsaj po sporočilu, zelo hude, saj je padla petnajst do dvajset metrov po strmem pobočju. Sporočilo pravi, da ima hudo poškodovano glavo, prsni koš in — kar je najhujše — kaže, da gre za hudo poškodbo hrbtenice,« nam na kratko pove Tona, vodja reševalne akcije, in še doda: »Ponesrečila se je na italijanski strani gore. Poklicali smo helikopter, toda če pride, pride pozneje, kajti nad Brnikom divja neurje. Reševalna oprema je že v vozilu, prav tako tudi komplet za nudenje prve pomoči. Ložana sta se že odpeljala proti Mangrtu s svojim vozilom,« zaključuje Tona — in že lezemo v kampanjolo. Ob kupu opreme si vsak išče najprimernejši prostor, da bi čim lažje preстал »tresočo« makadamsko vožnjo od Mlinča do Mangrtskega sedla.

Bližamo se sedlu. Dolina je že globoko pod nami, vrhovi okoliških gora so zaviti v megle, ki jih popoldansko sonce vse bolj redči. Le nekaj ur prej je bila Mangrtova okolica zavita v temno nevihto. Makadamska cesta je na nekaterih odsekih le še sled ceste. V kampanjoli nas premetava na vse strani. Ropot, poskakovanje vozila, žvenket opreme, smeh in kletvice popestrijo vožnjo, medtem ko se skuša šofer z vozilom izogniti največjim luknjam, da o rebrih sploh ne govorimo.

Pred odcepom proti Mangrtski koči nas ustavi planinec znanega obraza. Prijatelj iz mladih dni Andrej Stritar je. V trenutku nesreče je bil povsem blizu. Ponesrečenki je skupaj z njenim možem prvi priskočil na pomoč. Pove nam še nekaj dragocenih podatkov o ponesrečenki, poškodbah in njenem stanju — in že poskakujemo dalje navzgor proti sedlu, vmes pa — kolikor se dá — že pripravljamo opremo. Blagodejni vetrič, ki vleče čez Mangrtsko sedlo sem gor od Belopeških jezer, nas prijetno hladi, ko na sedlu tlačimo v nahrbtnike reševalno opremo. Nahrbtnik je že na ramah, čezenj poveznem še polovico »marinerja« in že grizem v breg za prijatelji, ki so prav tako do vrha otovorjeni. Vzpenjamo se hitro, brez besed; le pozdrav redkim planincem, ki se to popoldne še

vračajo z vrha Mangrta, zmoti enakomen, a hiter korak.

Trdemu, dokaj strmemu snežišču na poti se umaknemo na levo, saj v skalah hitreje pridobivamo višino. Zavarovani del poti je hitro pod nami in že smo na široki prodnati gredini, ki ločuje spodnji del skoraj tisočmeterske mangrtske stene od vršne kupole. Pot se tu povsem položi in za robom že slutimo kraj današnje nesreče. Kolona reševalcev se je nekoliko razpotegnila; najhitrejši smo že bili za robom in smo nad seboj rahlo proti desni na robu gruščja uzrli Vilija in Davida, reševalca, ki sta bila pred nami, saj sta se na sedlo pripeljala s svojim avtomobilom.

SIDRIŠČA ZA KLASIČNO REŠEVANJE

»Tukaj pod preveso leži!« nam zakliče eden od njiju. Še korak — in pred seboj zagledam ponesrečenko. Zavita v bivak vrečo leži pod ogromno naravno preveso, ki se na levo navzdol nadaljuje v pravo kraško jamo. Jama je še polna snega. Kasneje mi povedo, da je prav po tem snegu ponesrečenka, potem ko je padla, prek prevese zdrknila skoraj v dno luknje, kjer je bil zajeten tolmun vode talečega se snega. Sreča v nesreči, da se je ustavila tik ob vodi.

Prihajajo ostali reševalci. Vsakdo vrta v Vilija in Davida z istim vprašanjem: »Kako je s ponesrečenko?«

»Pri zavesti je, vendar močno šokirana; za silo smo ji nudili prvo pomoč. Odziva se nekontrolirano. Kaže na resne poškodbe prsnega koša, zlomljeno ima nogo, kaže pa, da je najhuje prizadeta hrbtenica. Utrip je še kar v redu in toplo povita je,« odgovarjata skoraj vsakemu posebej.

Ob ponesrečenki je čepel njen mož, ji bodreče odgovarjal na njena nerazložna, zmedena vprašanja in jo pomirjal v nemirnih trenutkih. Njuna otroka sta bila že na varnem nižje doli na sedlu v Mangrtski koči. Ko smo prihajali na kraj nesreče, je mož za trenutek vstal, stopil k vsakemu reševalcu posebej, mu segel v roke, se skromno zahvalil, njegov pogled pa je bil poln prosečnega upanja.

»Helikopter? Da, da, upamo, da bo prišel,« mu odgovorim, ko me povpraša po helikopterju, in ga potrepljam po rami. Radost mu zažari v očeh in spet se skloni k ženi, ki jo je zmotila tuja govorica prihajajočih reševalcev.

Vsi reševalci smo ob ponesrečenki. Okoli nas se še vedno plazijo megle, le tu in tam se nad nami za hipec pokaže nebesna modrina. Tona že deli naloge reševalcem. Še kratek posvet in že smo vsak pri svojem delu. Z Milanom morava pripraviti sidrišča, da bi v primeru, če helikopterja ne bo, ponesrečenko v nosilih »mariner« spustili z vršno tehniko na Mangrtsko sedlo. Od drugih reševalcev pobereva vso

tehnično opremo, ki je ne bodo potrebovali, in se lotiva dela. Prvo sidrišče pripraviva na pomolu le nekaj metrov od ponesrečenke. Od tod jo bomo spustili na pot. Naprej nekaj časa ne bo težav, saj bomo ponesrečenko lahko prenesli po široki, dokaj udobni poti po celotni gredini do prvih klinov zavarovane poti, ki se na severozahodni strani Mangrta strmo spusti proti prodiščem nad Mangrtskim sedlom. Drugo sidrišče pripraviva na prelomu poti v strmejšo steno, na klinih zavarovane poti, nato pa po vrsti vsakih sedemdeset metrov, da bo še nekaj rezerve pri osemdesetmeterskih vrveh, po katerih bomo spuščali ponesrečenko v »marinerju«. V zli-zanih plateg, ki so bolj ali manj strme, prekinjene s krajšimi skoki, težko najdeva razpoke za kline, ki povrh še slabo prijemajo. Kolikor toliko nama vseskozi uspe ohraniti čimbolj navpično smer spusta. Ko kakih petdeset metrov nad gruščem zabijava še zadnje sidrišče, prihiti navzgor po poti ves v znoju, otovorjen z vakuumsko vrečo, Vili. Na tej strani gore se je namreč zjasnilo in poletno sonce neusmiljeno pripeka. Vilija je bil Tona poslal nazaj na sedlo k vozilu po desko, da bi z njo ustrezno imobilizirali poškodovankino hrbtenico, ki je bila mnogo huje prizadeta, kot je o tem povedalo sporočilo o nesreči.

Še zadnje sidrišče je pripravljeno in tudi midva z Milanom hitiva nazaj navzgor do ponesrečenke in tovarišev. Na gredini se spet pogrezneva v meglo. Pričakujeva, da se bova s tovariši, ki spuščajo ponesrečenko, zdaj-zdaj srečala. Pa jih ni. Dan se že nagiba v večer, ura je že šest in več. Na koncu gredine se megla za nekaj trenutkov razgrne, gori pod preveso uzreva tovariše. Tona naju opazi in že od daleč zavpije:

»Boris, pripravi se! Priletel bo helikopter. Ravnokar je vzletel z Brnika. Pridi k meni po radijsko postajo.«

Stopim do Tone po radijsko postajo. Pripravim se na helikoptersko reševanje. Plezalni pas, pomožne vrvice, vponke, vetrne hlače, oblečem dve vetrovki, čelada je že na glavi, še očala, nahrbtnik in radijska postaja. Sem vse zapel? V redu! Pripravljen sem!

Odhitim navkreber, nekaj sto metrov višje v travnato sedelce, ki ločuje vršno pobočje Mangrta od nižjega, divje razsekanega grebena Malega Koritniškega Mangrta. Megla se vse bolj razgrinja. Že vidim nad seboj modro nebo. Upam, da bo do prihoda helikopterja še bolje.

MEGLA OVIRA HELIKOPTER

»Soča, ali me slišiš? Kliče helikopter.«

»Soča na zvezi, Soča na zvezi! Odlično se slišiva!«

»Soča, kje ste? Ali me vidiš?«

»Na najnižjem, travnatem sedelcu med

Mangrtom in grebenom Malega Koritniškega Mangrta. Ne vidim te še,« odgovarjam v radio. V naslednjem trenutku pa še:

»Vidim helikopter, Soča vidi helikopter!«

»Soča, poslušaj: s helikopterjem se bova spustila v Loško Koritnico, odložila odvečno opremo in pripravila helikopter za podvesno reševanje, saj pristanek ni možen, kot si dejal. Pripravi reševalca za podvesni let! Ali bomo lahko ponesrečenko pobrali na kraju nezgode?«

»Če se megla dvigne, lahko, drugače ne.«

»V redu, Soča! Slišiva se, ko se dvigneva iz Koritnice.«

Odleže mi. Torej je helikopter le prišel. Hitreje bo šlo. Poškodbe so hude, lažje bo.

»Boris, vse sem slišal,« se oglasi po radiu Tona z one strani gore, ki se je spet pogreznila v gosto meglo.

»Mi počakamo s ponesrečenko tukaj. Pripravljena je na transport. Morda se megle razkadijo. Drugače jo prinesemo na sedlo. Usmerjaj in vódi helikopter. Za podvesni let si pa že pripravljen, ali ne?«

»Da, da, v redu, Tona! Radio imaš tako vseskozi vključen. Slišal boš vse. Če kaj ne bo v redu, posreduj,« odgovorim Tonu. Čakam poziv helikopterja. Minute se vlečejo, bliža se večer, zagrne me megla. Zdaj pa še to! Ozračje je popolnoma mirno, nič ne kaže, da bi se megla odplazila kam drugam.

»Soča, kliče helikopter! Kako je z meglo gori?«

»Zdaj smo spet v megli,« odgovorim v radio.

»Poslušaj, Soča! Poletela bova, morda se med letom megla razprši. V bližini bom odložil mehanika, ki bo prinesel reševalno mrežo. Helikopter je že pripravljen na podvesni let. Ali sta reševalec in ponesrečenka pripravljena na transport?«

»Helikopter, vse sem razumel, vse je pripravljeno!«

TRENTKI NEGOTOVOSTI

Napeto prisluškujem in čakam. Megla se spet razgrne. Vidim dolino, izza skalnega rebra, ki pada v dolino skoraj z vrha gore, pričakujem helikopter. Sprva je ropot komaj slišen, nato oster, predirljiv zvok ropota helikopterskega motorja prereže tišino gorskega ozračja. Opazim ga globoko spodaj nad gozdom, kako leti po dolini navzgor proti krnici pod Katevo špico.

»Helikopter, Soča na zvezi! Vidim vas!«

»Soča, točno še enkrat opiši, kje si!«

Natančno povem, kje sem.

V koncu krnice se helikopter elegantno obrne. Vztrajno, skoraj tipaje se prične ob strmem pobočju dvigati proti levi, proti sedlu, proti meni. Razločno ga vidim, čeprav je še globoko pod menoj. Silhueta postaja vse večja, ropot je vse močnejši. Tik pod menoj je že.

»Helikopter, kliče Soča! Ali me vidita?«

»Soča, ne vidiva te še. Ali si točno na sedelcu?«

»Da, na sedelcu, poraslem s travo!«

»Soča, vidiva te! Kje je ponesrečenka?«

»Zadaj, v megli,« povem v radio. Helikopter je že v moji višini. Razločno vidim v kabini pilota in mehanika.

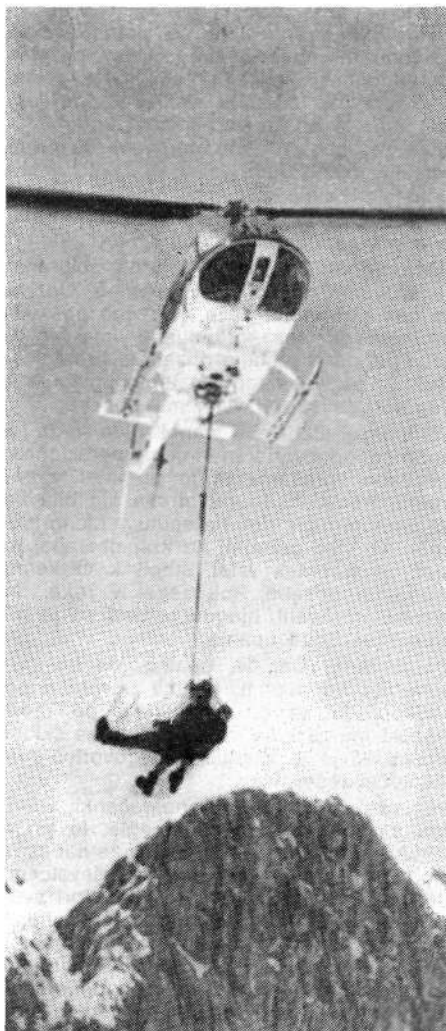
»Soča, ponesrečenko bo treba prinesiti na sedlo. Megla je pregosta, da bi jo pobral na kraju nezgode. Odložil bom mehanika. Ta čas prinesite ponesrečenko na sedlo, da jo poberem. Pohitite, vidljivost se slabša, megla me ovira!«

»V redu, helikopter,« odgovorim.

Helikopter izgine za grebenom, kjer bo na primernem prostoru odložil mehanika.

Spet se spušča megla.

Oglasi se Tona: »Boris, vse sem slišal. Ostani, kjer si in dalje usmerjaj helikopter! Sami bomo zmogli prenos ponesrečenke do sedla. Že gremo.«

»Soča, ali je ponesrečenka že na sedlu?« se čez kratek čas oglasi iz mojega in mehanikovega radia. Pilot je nestrpen, megla spet zagrinja sedlo, bliža se večer.

»Kmalu bo, lvek,« odgovarja namesto mene mehanik.

Reševalci s ponesrečenko so ob nama. Previdno jo odložijo. Dobro so jo oskrbeli: vakuumska vreča, na kateri leži ponesrečenka, ščiti hudo poškodovano hrbtenico. Pokrili so jo s spalno vrečo, čez njo pa potegnili še bivak vrečo.

Z mehanikom razgrneva nanjo reševalno mrežo, tovariši nama pomagajo vanjo položiti ponesrečenko. Zbiram konce mreže in jih po vrsti vpenjam v vponko. Popravim vogale mreže, da lepo objame vse vogale vakuumske vreče s ponesrečenko. Ponesrečenka je povsem mirna.

Sedlo zopet tone v meglo. Na desni v robu nad seboj vidimo le silhueto helikopterja.

»Pripravljen?« me vpraša mehanik, ki je edini ostal ob meni in ponesrečenki. Ostali so se umaknili s sedla.

»Da!« odgovorim, ko si nameščam le še očala prek čelade.

»lvek, pripravljeni smo. Pridi!« govori mehanik v radio.

»Prihajam!«

Helikopter se bliža. Je že nad nami. Vetrer, ki ga povzroča propeler, je vedno močnejši. Vetrne hlače in vetrovka mi plapolajo v vetru.

»lvek, nižje, levo in nižje, lvek...« se trudi z vódenjem mehanik.

»Ne gre! Megla je preveč gosta. Ne vidi se. Dvignil se bom in nekaj časa počakal,« odgovarja lvek, pilot helikopterja.

Vrv, ki sem jo bil že skoraj dosegel, izgine v megli. Ropot se oddalji, ozračje se umiri. Megla je vedno gostejša. Prekleto vreme! Urini kazalci lezejo čez sedmo. Kmalu se bo pričelo mračiti. Dolge so te minute pričakovanja sredi mlečne megle. Ponesrečenka je še vedno povsem mirna, le tu in tam se oglasi s pridušenim, zmedenim govorom ali bolečim vzdihom.

HITRA REŠITEV IZ ZRAKA

Nemogoče: najprej svetloba, v naslednjem trenutku pa nad nami modro nebo, globoko doli Loška Koritnica, na drugi strani pa mogočno, z grapami preorano zahodno ostenje Jalovca, katerega vitki vrh je še vedno skrit v megli.

Oglasi se radio:

»Soča, prihajam!«

»lvek, pripravljeni smo!« odgovarja mehanik. Zahrbtna megla izginja v mračnih globinah pod Malim Koritniškim Mangrtom. Rohnenje helikopterja je vse bližje. Počasi, previdno se bliža in spušča. Mehanik poleg mene ga usmerja. Ozračje okoli naju spet silovito vzvalovi, helikopter je nad nama. Vrv, ki je na kavljju, je vedno nižje.

»lvek, gremo dol, še dol, še malo, še! Stop, lvek, lvek, stop!« govori v radio mehanik.

Vrv, ki izpod helikopterja visi na kavljju, držim v roki. Z drugo roko vpnem v vrv mrežo s ponesrečenko. Privijem matico. Vpnem še sebe. Medtem ko privijam matico svoje vponke, še pogled na ključne točke: ali je vse v redu? Si vse pravilno in varno vpel? Da! Vse v redu! Lahko poletimo! — Mehaniku, ki še vedno vodi helikopter, dam znak, da sva s ponesrečenko pripravljena na polet.

»lvek, reševalec in ponesrečenka sta pripravljena na polet. Gremo gor!« slišim v svojem radiu mehanikov glas.

»Gremo gor, lvek, gremo, gremo, počasi!«

Vrv se enakomerno napenja. Že se dviga mreža s ponesrečenko. Pazim, da se kje ne zatakne. Ali je mreža enakomerno objela vakuumsko vrečo? Da, vse je v redu! Mreža se je že odlepila od tal. V naslednjem hipu sem v zraku tudi jaz.

»lvek, v zraku ste. Srečno!« prihaja iz radia na prsiah.

Dvigamo se meter za metrom. Previdno se oddaljujemo od grebena. Ponesrečenka ob meni je povsem mirna. Prijatelji na grebenu nekoliko višje od sedla so vse manjši. Zdaj se jim je prav gotovo odvalil kamen s srca. Ne bo garaškega spuščanja ponesrečenke s tako hudimi poškodbami in čez dobro poldrugo uro bo že v bolnišnici. Kje bi bili s spuščanjem v poldrugi uri? Bojje, da na to sploh ne pomislijo. Pomahajo mi v pozdrav.

»Kako je spodaj?« se oglasi pilot po radiu.

»Zaenkrat v najlepšem redu,« mu odgovorim.

»Kaj pa ponesrečenka?«

»Povsem mirna je in v redu.«

»Poslušaj, spodaj v Logu me boš ti vodil s pomočjo radia. Bo šlo?«

»Upam, da bo šlo, lvek,« mu odgovorim.

Moralo bo pač iti, saj druge izbire ni.

SEDIM OB CESTI, ZREM V NAVPIČNOST

Globina pod nami se je v teh nekaj trenutkih, odkar smo se odlepili od grebena, silovito povečala. Za hip mi pogled in misli uidejo od ponesrečenke. Zdrsнем z očmi prek reber, po grapah, prek sten, stolpov in mehkih trav, ki vrtoglavo padajo s temena Mangrta v Loško Koritnico ter se na drugi strani z vso silovitostjo ponovno poženejo proti nebu prek zahodne stene Jalovca in skrivnostnega, a vsemogočnega zidu Loških sten. Pod menoj je zasanjana dolina Loške Koritnice s hlevi, »hišicami«, lazi in pašniki, nad katerimi ždi koritniška planina, kjer se drobnica pravkar vrača z večerne paše.

»Kje bova pristala v Logu?« sprašuje pilot.

»Ali vidiš pokopališče na polju med Spodnjim in Gornjim Logom?« sprašujem.

»Da, vidim!«

»Prístala bova levo od pokopališča in ceste na travnikih.«

Čez kratek čas izpnem mrežo s ponesrečenko, nato izpnem iz vrvi še sebe. Nekaj časa mi helikopter lebdi tik nad glavo, da razvozlam konce mreže in vrvi.

»Navajaj me pri vzletu! Srečno!«

»Srečno, lvek!«

Stopim pred helikopter in ga vodim pri vzletu. Počasi se dviga. Kolikokrat so se v tistih kratkih trenutkih srečale lvekovne in moje oči! Oči, polne zaupanja drug v drugega, ko je najdrobnejša napaka enega ali drugega lahko pogubna. Prvič sva poletela skupaj, a teh nekaj minut, ko sva pomagala človeku v stiski, naju je združilo v trdno vez, ki odtehta še tako pristno dolgoletno prijateljstvo. Še enkrat se srečajo najine oči, potem ostane na moji dvignjeni desni roki pokonci samo še palec. Srečno!

Helikopter je že tako visoko, da zavije levo in se dviga po dolini Koritnice nazaj proti mangrškemu grebenu po mehanika. Prvi mrak zagrinja dolino, gore pa so se dokončno otresle megle. Vrhovi žarijo v večernem soncu. Kakšna ironija!

Ložani mi pomagajo prenesti ponesrečenko v bližino ceste. Množica tujcev okoli nje jo spet zmoti. Nemirna je. Pomirjam jo. Otipam utrip. V redu! Razumem jo, da želi vodo. Domačinka iz bližnje hiše ji moči ustnice z mokro krpico. Umirja se in le še boleči vzdih ji lajšajo bolečino. Rešilca z Mangrškega sedla še ni. Dolgo ga ni. Morda se je kaj zapletlo pri obveščanju.

Mrak je vse gostejši. Dolino zagrinja noč. Klečim ob ponesrečenki. Končno prispe rešilni avto. Pomagam reševalcema. Položim roko na ponesrečenkino: srečno, tujka iz Češke!

Rešilni avtomobil odbrzi s prižganimi signalnimi lučmi in sireno. Njegov zvok se izgublja po temni dolini navzdol, dokler ne zamre nekje doli pod Spodnjim Logom.

Končano je. Zaprem radio na prsih. Snamem čelno svetilko. Sedem na nahrbtnik ob cestnem robu. Sedim kar tako. Napetost popolnoma popusti. Čakam na tovariša s kampanjolo. Brez misli sem. Le pogled tipaje lučiče rob Loških sten, nad katerimi na temnem nebeškem svodu žarijo zvezde. Sedim in zrem v temno navpičnost, katere ostrí rob riše mejo med resničnostjo in sanjami.

Jutri bo nov dan.

TRANSVERZALA PO NARODNIH PARKIH

V Jugoslaviji je zdaj že kar lepa vrsta narodnih parkov, od katerih jih je kar precej takih, ki so na območjih gorskega sveta. V gorah so med drugim Triglavski narodni park, Paklenica, Risnjak, Sutjeska in Kozara, Kopaonik in Tara, Šara, Fruška gora, Durmitor, Lovčen, Galčica in Pelister.

Dr. Tone Stojin, podpredsednik Planinske zveze Slovenije, ki se v Planinski zvezi Jugoslavije karseda zavzema za varstvo gorskega okolja, je predlagal, da bi se v PZJ dogovorili o transverzali po narodnih parkih Jugoslavije.

V razmislek je dal naslednje predloge: ta transverzala ne bi bila zaznamovana s posebnimi markacijami, ampak bi obiskovalcem služile za orientacijo že obstoječe, dokazilo o prehojeni poti ne bi bili žigi s kontrolnih točk, ampak dnevnik, ki bi ga vsak zase vodil o prehojeni poti, nekakšen dnevnik spominov, in fotografski posnetki z nekaterih najznačilnejših točk v parku ali območij, ki bi jih obiskovalci naredili predsem zase — in spotoma še kot dokazilo o prehojeni poti. Te transverzale ne bi bilo treba prehoditi v kakšnem določenem času, prav tako se ne bi bilo treba oglašati na kakšnih določenih krajih (razen seveda tedaj, ko bi hoteli

kakšne informacije), ampak bi obiskovalci hodili po tej poti izključno zaradi ljubezni do narave, vodič pa bi jim bile knjige, ki so (ali ki bodo) na voljo o določenem narodnem parku. To bi bila nekakšna družinska transverzala, po kateri bi lahko hodile cele družine, tudi take z manjšimi otroki, ki bi jim lahko prav na takih poteh vcepili ljubezen do narave, prav tako pa bi bile transverzale primerne za organizirane skupine.

Ta transverzala bi služila za to, da bi se obiskovalci seznanili z največjimi naravnimi lepotami v Jugoslaviji, da bi predvsem na mladino vzgojno delovali, kar zadeva varovanje naravne dediščine, in da bi obiskovalce naučili hoditi po transverzali izključno s pomočjo vodniške literature in zemljevida. Podlaga za transverzalo pot naj bi bila namreč sedanja vodniška literatura po narodnih parkih Jugoslavije in zemljevidi, pozneje pa naj bi izdali še kakšen kakovosten vodnik po naših narodnih parkih in grebensko orientacijsko karto vseh narodnih parkov v državi.

Preden bi se dogovorili o takšni transverzali, naj bi se med narodnimi parki pogovorili o tem, kje bi bile v vsakem parku informacijske točke.

Kot že omenjeno, naj bi bil dokazilo o

prehojeni poti osebni dnevnik s fotografiskimi posnetki, koordinacijska komisija za varstvo narave pri Planinski zvezi Jugoslavije pa naj bi konec vsakega leta pregledala dnevnike udeležencev pohoda po transverzali in na tej podlagi podelila (poslala) značko ali plaketo o prehojeni poti.

Ker se zaradi te transverzale v naravi pravzaprav ne bi čisto nič spremenilo, ne bi bilo potrebno kakšno posebno dovoljenje posameznih parkov.

Glede na to, da so v nekaterih jugoslovanskih okoljih precej navdušeni nad transverzalami, je mogoče pričakovati, da bomo prav kmalu dobili novo takšno pot.

Odprava SPD Trst na Mount Everest

Na obisku v prostorih Planinske zveze Slovenije v Ljubljani je bila 14. julija delegacija Slovenskega planinskega društva iz Trsta, ki je predsednika PZS Marjana Oblaka in njegove sodelavce seznanila z delom slovenskih planincev s Tržaškega. Ob tem so tržaški planinci sporočili nadvse atraktivno novice: ministrstvo za turizem Nepala jim je leta 1990 odobrilo plezanje na najvišjo goro sveta, Mount Everest.

Do tega je prišlo popolnoma po naključju in pravzaprav iz šale. Ko so pred nekaj leti slovenski planinci iz Trsta praznovali 80-letnico SPD Trst, je dal zdaj že pokojni alpinist Lucjano Cergol v veselem razpoloženju predlog, naj bi tržaški planinci ob 90-letnici svojega slovenskega planinskega društva plezali na Mount Everest. Ta predlog je bil sprva sprejet kot dobra šala, vendar se je nekaterim zdela uresničljiva in so torej pisali nepalskemu ministrstvu za turizem vlogo, naj jih v prihodnjih letih upošteva kot alpinistično odpravo, ki bi plezala na Sargarmato. Pred dnevi, ko je večina na to vlogo popolnoma pozabila, pa je prišlo v SPD Trst pismo nepalskega ministrstva, da je njihova vloga odobrena in da so jim določili leto 1990 za vzpon. Ob tem so poudarili, da morajo z obratno pošto potrditi, ali bodo takrat v resnici prišli pod Everest, hkrati pa da morajo takoj začeti urejati administrativne zadeve v zvezi z odpravo.

Pismo iz Nepala je tržaške slovenske planince nadvse presenetilo: sami, kot so dejali, nikakor ne morejo speljati tako velike odprave, saj nimajo niti dovolj denarja niti dovolj kakovostnih alpinistov, ki bi se lahko spoprijeli s tako zahtevnim ciljem (če naj ne bi bil samo hoja po uhojenih in alpinistično komajda še zanimivih poteh). Od dne, ko so prejeli pismo iz Nepala, do obiska v Ljubljani, so intenzivno premišljevali, kako bi odpravo vendarle izpeljali, in so ob tem prišli do zanimive zamisli.

Organizator odprave na Mount Everest leta 1990 bi bilo Slovensko planinsko

društvo Trst, ki bi povabilo k sodelovanju odlične alpiniste dežel, ki jih združuje delovna skupnost Alpe-Jadran.

Tako so Tržačani že navezali prve stike z Južnim Tirolcem Hansom Kammerlanderjem, ki je bil Messnerjev spremljevalec na njegovih vzponih na zadnje od njegovih osemtisočakov. Kammerlander ima »v žepu« sedem od štirinajstih najvišjih gor na svetu, Everesta pa še nima in bi bil zato seveda še kako zainteresiran za takšno odpravo. Prve stike so navezali tudi s Silvom Karom, čigar alpinistični sponzor je tržaška trgovina s športno opremo Pappi sport; Karo bi bil seveda v tej odpravi eden od zastopnikov Slovenije, ki je tudi članica delovne skupnosti Alpe-Jadran. Vsekakor bi povabili še kakšnega Korošca iz Avstrije, morda kakšnega Bavarca, nemara kakšnega Hrvata, mogoče kakšnega Madžara — in še koga.

Predvsem se Hans Kammerlander zanima za sodelovanje v takšni odpravi, saj ima v načrtu vzpon na vseh 14 »glavnih« osemtisočakov, kolikor jih je na našem planetu. Zanima ga vzpon s to odpravo, kajti leto 1990 bo menda zadnje, ko bodo Nepalci še dovolili plezati po Everestu, potem pa ga bodo menda zaprli za najmanj deset let, da si bo gorska narava tega velikana vsaj nekoliko opomogla od nesnage, ki so jo v desetletjih na njegovih ledenikih in snežiščih pustile neštete alpinistične odprave in trekinci.

Tržačani bodo morali ukrepati dokaj hitro, kajti Nepalci zahtevajo skupaj s potrditvijo vzpona tudi imena članov te odprave. Ker jih ta trenutek še nimajo, so v Nepal poslali pismo, s katerim so potrdili odpravo in hkrati sporočili, da bodo poslali imena članov ekspedicije, brž ko bodo opravili selekcijo.

Obstajajo možnosti, da bi skupaj z odpravo odšla na pot v Nepal in proti baznemu taboru pod Everestom skupina planincev na trekning.

SPD Trst in PZS bosta o podrobnostih te zanimive odprave seveda poročala.

M. R.

NAJSTAREJŠA SLOVENSKA PLANŠARICA?

LIZA PLANŠARI ŽE 72 LET

MARIJA BOCAK KALAN

Na svet je prišla v Lomu pod Storžičem 1902. leta, na hrbtu jih torej nosi 86. Ovdovela je, ko ji je mož padel v NOV. Če Liza ni na planini, je doma: Lom pri Tržiču št. 35.

Elizabeta Tišler je pričela trdo planšarsko delo, ko je bila stara 14 let: najprej na planini Javornik pri Storžiču (33 let), nato na planini Jesen ob »vznožju« Storžiča (3 leta); preselila se je na Bistriško planino pod Dobrčo (30 let), pa spet nazaj, bliže Storžiču, na Malo Polano pod Tolstim vrhom (5 let).

Preteklo jesen me je milo vprašala, če bo kaj v »cajtnгах«.

Odgovorim ji: »Ja, Liza, saj ste že bili!« Vendar je bilo to že davno, ko je praznovala 60-letnico svojega planšarstva — v Jani sta bili dve njeni sliki z Bistriške planine in naslov članka »Naj nam Liza še dolgo živi!«.

Zvedela sem, da je Liza še zdaj »aktivna«, spet na Bistriški planini. Največ krav v njeni čredi je bilo 77, zadnja leta pa okoli 30. Pripoveduje o skromnih planšarskih kočah in zaključí, da je najlepša na Polani, najtežja paša pa tudi tam. Pomagačev je malo.

»Ja, kdo pa bo danes še tako garal?« pravi.

Pa vendar ji zdaj pomaga vnuk Boštjan. Liza planšari zaradi živine, zaradi ljudi in zdravja. Veseli se planšarskega življenja na planini. Samo enkrat je zbolela zaradi pljučnice, a se je že po dveh dneh vrnila nazaj na Bistriško planino.

Lizo poznajo mladi in starejši tržiški planinci, pa tudi drugi. Ne le poleti, tudi pozimi je bila ob sobotah in nedeljah ter ob praznikih »njena« kočja zatočišče planincev. Vselej so bili prijazno sprejeti in postreženi, celo prenočili so kdaj. Posebno pozimi, ko ni mlečnih predelav in mleka, je Liza od daleč na hrbtu navkreber, večkrat po celcu znosila vse, kar je menila, da bo dobro za planince. A bogvedaj, da bi sprejela pomoč, če ji je samotni planinec želel pomagati!

Včasih pa je Liza imela sitnosti s kakšno pašno skupnostjo, češ da preveč zasluži. To pa, to! Vsakodnevno odgovorno garanje se prične ob svitu: molža in vsa opravi z mlekom, spremstvo živine na pašo, ki ni ograjena in ne vselej v bližini kočje. Varovanje, da se katera med kravami ne zgubi ali si kaj polomi. Ob neurju pa je potrebno hitro prignati živino »domov« in jo večkrat zbrati kar pod košatimi smrekami. Le kako si zapomni ime vsakega

živinčeta in kateremu gospodarju pripada? Živino pa je treba tudi napajati, čistiti in še enkrat pomolžti. Delo je z urejanjem hleva, s kočjo, ki je bila vselej čista, kjer je gospodarila Liza. Njena ruta in pisan predpasnik nista bila nikoli umazana. Planinci vedo veliko prigod o Lizi, saj se je rada šalila. A je vsega preveč; nekoč, na Bistriški planini, se je neka šala končala tako, da so »ta mladi« posadili Lizo, lahko kot pero, na vrh stare kredence, da ni mogla dol.

Liza pa je delala tudi v planinskih domovih.

Smučarski klub in šola sta priredila smučarski tečaj v Domu pod Storžičem. Nekdanji predsednik PD Tržič se je spominja takole: »Nekdanji tečajniki in organizatorji se radi spominjajo tistih dni, ko še ni bilo žičnic. V tedanjem Domu pod Storžičem je Liza vsak dan pekla najboljši kruh, včasih tudi za 70 ješčih mladih ljudi. Poleti pa je Liza vsakokrat ob koncu planšarske sezone govorila, da je to njena zadnja, toda ko pride poletje, se vselej zopet prepusti svojemu poslanstvu. Če že ne more na Bistriško, gre pa na Polano.«

Spoštujem delo planšarice Lize, pa sem jo vprašala, kakšen nauk bi nam dala za delavnost, moč in zdravje, kar vse premore sama v tej visoki starosti.

»Če hočeš dolgo živeti, ostati zdrav in vesel, moraš zgodaj vstajati, veliko delati, peš hoditi, veliko nositi — po dva nahrbtnika na dan do 30 kil težka, skromno jesti — navadno in kislo mleko, malo mesa, zelenjavo.«

Draga Liza, čestitamo vam in vam kliče: Ostanite zdravi in močni kakor do zdaj! In — bohlonej za vse!

Liza Tišler, kakršno poznajo številni planinci

IVAN ČESNIK — NAJSTAREJŠI UDELEŽENEC ŽELEZARSKEGA POHODA

PREUDAREN ČLOVEK NIKOLI NE TVEGA

IVANKA KOROŠEC

Konec letošnjega maja je bil tradicionalni, 50. pohod planincev Slovenskih železarn, na katerem je bil *Ivan Česnik* najstarejši pohodnik jeseniške železarne in železarskih pohodov nasploh: rodil se je 25. novembra 1905 na Primorskem, v občini Ajdovščina. Letos je dobil priznanje kot najstarejši in najzvestejši pohodnik.

Sedel je v senci košatih smrek ob Ivarčkem jezeru v družbi, ki se je z njim vred veselila lepega priznanja.

Nekoliko je bil začuden nad pozornostjo, ki so mu jo izkazovali, smehljaje je sprejemal čestitke z vseh strani. Takoj je bil pripravljen na pogovor, čeprav me je nekam osuplo pogledal.

»V planinsko društvo Javornik — Koroška Bela sem se vpisal takoj po vojni. Nekaj časa sem delal v Termoelektrarni, potem pa 26 let v jeseniški železarni. Sedaj sem že 27 let upokojen.

Že v mladosti sem bil prijatelj različnih športov, toda nobeden mi ni mogel nadomestiti gora. Gore mi pomenijo največjo sprostitvev in rekreacijo. Glede na svoje zdravje in druge okolnosti, ki jih moram kot upokojenec pri 83 letih upoštevati, zadosti hodim v gore. Desetkrat sem bil na zimskem pohodu na Stolu, desetkrat na Poreznu, na Triglavu sem bil že čez šestdesetkrat, od tega dvanajstkrat z železarji. Prav v začetku, ko sem bil še zaposlen v Termoelektrarni, smo delali po tri tedne skupaj neprekinjeno in ni bilo veliko časa za gore. Najprej sem oblezel hribe v bližini Celja, potem tukaj na Koroškem, kasneje pa so me vsega pritegnili Julijci. Ves svoj prosti čas, vse svoje življenje sem posvetil goram. Žal sva pri tem z ženo »navskriž«, ker ona ni navdušena nad hribi. Sin pa dela pri Gorskem reševalni službi; sedaj je nekaj poškodovan, a upam, da bo kmalu okreval.«

Svojih let Ivan Česnik sploh ne kaže. Mirno bi se lahko izdajal za 20 let mlajšega. Tudi govori nenavadno lepo in povezano, misli so mu jasne, duh je svež.

»Da sem tak, kot sem, se moram zahvaliti goram. Križi in težave me sicer opominjajo, da pride kmalu obračun. Meni pa se še prav nič ne da razmišljati o kaki planinski inventuri, ker me gore še vedno privlačijo.

Rad hodim po hribih. Sodim, da so naše kočje dobro oskrbovane; prav nikjer ni slabo. Kritizirajo navadno le ljudje, ki so vajeni udobja. Gora pa ne mara raz-

Ivan Česnik: »Gora vedno počaka, veliko bolj je potrpežljiva kot človek.«

vajenih in pomehkuženih ljudi. Seveda je od oskrbnika v posamezni planinski postojanki in njegovega vedenja precej odvisno, kakšne vtise odnese planinec s seboj.«

— *Kaj menite o množičnih pohodih v gore?*

»To je v redu. S takole organiziranimi planinskimi pohodi se širi planinska ideja in ker se ljudje počutijo varne in ker so ti pohodi tudi poceni, se ti planinci navadno vračajo ali pripeljejo s seboj še prijatelje.«

— *Kakšna je razlika med hojo v gore zdaj in pred mnogimi leti? (Mislija sem, da bo omenil trde okovance v primerjavi s sedanjimi lahкими Alpininimi čevlji; pa je bil z mislimi čisto drugje.)*

»Je razlika. Človek je zdaj v gorah bolj upoštevan. Včasih so mislili bolj na dobiček.«

— *Ali ste bili v gorah že kdaj v hudi nevarnosti ali v kritni situaciji, v kateri si človek reče: samo da se srečno konča, potem pa nikoli več...?*

»Ne,« je odvrnil in na njegove razigrane oči, okoli katerih je pahljača gubic, je legla meglica. »Sam nisem bil nikoli v nevarnosti in nikdar nisem doživel kakšne

nesreče. Videl pa sem na lastne oči nesrečo, ko se je ubil 22-letni študent nad Vodnikovo kočo. Krasen fant, edini sin nekega odvetnika je bil. Bil je organiziran pohod, imeli so vodnika in zdravnika s seboj. Ko so se vračali s Triglava v Bohinj, se je nenadoma pripetilo. Tista nesreča me je hudo prizadela.

Sam nisem bil v gorah nikoli v stiski. Morda zato ne, ker sem preudaren in premišljen človek in nikoli ne tvegam. Človek mora dobro poznati samega sebe in vedeti mora, česa je sposoben in česa ne. Če ni primerno vreme ali če se človek ne počuti pripravljenega in dovolj močnega, naj gora raje počaka. Vedno počaka, potrpežljiva je, veliko bolj kot ljudje.«

— *Kdaj se človek navduši za hribe? Ali je res, da se mora že mlad zastrupiti s tem, ali pa se lahko ogreje tudi v kasnejših življenjskih obdobjih?*

»V vsakem obdobju se človek lahko odloči za gore. Vendar mora imeti ljubezen že prirojeno. Če človek že sam po sebi ni nagnjen h goram, ga nihče ne more navdušiti za to, in nasprotno, tisti, ki nosi kal take privrženosti v sebi, bo začutil klic gora in se mu tudi odzval. Kakor se kdo pač more.«

— *Kaj pa vaši načrti in želje?*

Ivan Česnik se je ozrl na jezero, ki mu je vetrič kodral gladino, pogledal je na TV pretvornik visoko na Uršlji gori in potem zamišljeno dejal:

»Želim, da bi se vrste mladih planincev še bolj okrepile, da naše gore ne bodo samevale, ko se bo za našo generacijo čas ustavil. Kar pa se tiče mene samega, je odvisno od zdravja. Tudi starost postavi precej omejitev pred človeka. A kolikor bom mogel, bom še hodil po gorah. Saj sem čisto njihov...«

V POLJSKIH TATRAH

RISI NAD MORSKIM OČESOM

FRANČEK HRIBERNIK

Vrhove Tater je pobelil prvi sneg po vročem poletju. Zametno zeleno listje bukev se še ni začelo barvati, pa čeprav ostri septembrski zrak že napoveduje bogato barvasto jesen. Kljub koncu turistične sezone se po vseh stezah markantnih vrhov na jugu Poljske še valijo procesije gorohodcev.

»Poglej, takole je to: tu, prav tu lahko ponoči iz gozda stopi nepridiprav, pobere stvari, pa še z motorko odbrzi,« nama z Milanom razlaga čuvaj na parkirnem prostoru pred vstopom v narodni park pod najvišjim vrhom Poljske in nama svetuje, da je pametneje, če se na svojih motornih kolesih zapeljeva nazaj v Zakopane, udobno prespiva v bungalovih in začneva vzpon naslednji dan.

Z odporom sva sprejela njegov predlog, ker sva noč želela preživeti v šotoru v zavetju tatarskih gozdov. Tako pa sva odbrzela nazaj v Zakopane in noč brez pravega spanja odbrenkala v sicer razkošnem bungalovu, vendar z mladimi gosti na podstrešju, ki so vso noč brenkali na kitaro in grlo, vendar ni bilo pravih melodij za najino uho.

Neprijazen vremenski sprejem na Poljskem je zamenjal čudovit sončen dan, ki je nadoknadil vse ure slabega razpoloženja. V dobro napolnjen nahrbtnik sva stlačila še štruco svežega kruha in spet odhitela skozi gozdove po lepi asfaltni cesti čistemu kamenju naproti. Prijetne jutranje

sence so bile skoraj preveč hladne, vendar tako temne, da bi sveže rastoče jurčke v podrasti mladih jelk in smrek težko našel.

Čuvaj na parkirnem prostoru se je pogovarjal z nama kot že stari znanec. Ko sva se ustavila pod vejami jerebrike, je že stal pred nama in kričal, naj pohitiva, ker naju že čaka avtobus. In res. Avtomobilski motor je glasno brnel in še voznik si je prizadeval, da bi naju le peljal s seboj do konca ceste, na devet kilometrov oddaljen drug parkirni prostor na višini 1310 metrov, kamor je vožnja za druga motorna vozila prepovedana in tjakaj vozijo obiskovalce samo avtobusi. V gneči na avtobusu sva komaj dihala in kar verjeti nisem mogel, da se sredi tedna — bil je namreč četrtek — toliko ljudi odpravlja v planinski svet. Za obisk gora je res najprimernejši mesec september.

Vozniku sem plačal na končni postaji. Ko sem mu dal bankovec za sto zlotov, sem čakal na drobiž in karto, pa od vsega tega ni bilo nič. Naj bo, sem rekel Milanu, za šoferjevo prijaznost, da sva po njegovi zaslugi bila tako zgodaj pod gorami.

Pogled na pisano množico planincev je bil res prijeten. Barve njihove opreme so se prelivalo po asfaltni peš poti proti polkrogu temnih, ostrih vrhov Tater. Dvajset minut hoje — in že sva bila pri planinskem domu ob Morskem očesu, jezeru na višini 1410 metrov. Med hojo proti jezeru sem Milanu opisoval spomine na obisk teh gora pred desetimi leti. Takrat tod še

niso vozili avtobusi in do konca ceste si se lahko sam pripeljal. Do jezera je takrat drdrala konjska kočija s sivim možakarjem, ki je med tem časom morda že umrl. Le stopinje konjskih podkev v asfaltu so me spominjale na tisto romantično vožnjo. Moj takratni sopotnik, Pitrov Janez, ki je od takrat že tudi sam osivel, se je nenavadnemu taksistu gosposko smehljaj in mu poleg plačila stisnil v žep še bakšiš. Spomnil sem se še slabega vremena in tesnobnih barv pod vrhovi gora, ki sem jih samo slutil. Današnje jasno jutro pa je tako radodarno z vsemi čari planinske lepote!

MEJA MED POLJSKO IN ČSSR

Vse Tatre so Poljaki in tudi Čehi temeljito zaščitili že leta 1954. Nobenega civiliziranega posega ne dovolijo v ta narodni park. Zgradili so samo ceste in prijetne potke na vse strani. Zakopane, olimpijsko mesto, in vsa okolica je posejana s turističnimi objekti, smučišči, skakalnicami in sindikalnimi domovi, kamor se vse leto steka množica Poljakov z ravninskih predelov domovine. Svojim Tatram izkazujejo posebno skrb in ljubezen. Preseneča izredna čistoča, zavarovane planinske steze, dobro vidne markacije in disciplina v planinskih kočah. Imajo tudi žičnice, ki pa jih nočejo v okolici svojega najvišjega vrha, kot jih mi nočemo okrog Triglava.

V območju poljskih in čeških Tater je veliko jezer, menda kar čez sto. Pravi biser vseh in največje je jezero Morskie oko, ob katerem sva z Milanom s prsti risala smer proti vrhu Risov. Legenda pravi, da dno jezera sega do morja in tudi ime to pove, čeprav je globoko samo 54 metrov. Dolgo je 862 in široko 556 metrov ter ima površino 35 hektarov. Povprečna letna temperatura vode znaša 11—12 stopinj, pozimi pa ga prekriva do meter in pol debel led.

Nad Morskim očesom leži Črno jezero (Czarny Staw) — in s takšnim imenom je še veliko jezer v Tatrah. Tiha jezerska voda miruje na višini 1580 metrov in oddaja vodo v Morskie Oko. Ima površino 20 hektarov, a je globoko 80 metrov. Leži višje in pozimi ga pokriva do tri metre debel led. Voda v temnem granitu daje pravljičen videz goram, ki se zrcalijo na jezerski gladini. Medtem ko v Morskiem oku plavajo vabljive postrvi, pa je voda v Črnem jezeru brez življenja.

Pri Črnem jezeru naju graničarska patrolja vpiše v knjigo pohodnikov v mejni pas, kajti Rysy so prav na poljsko-češki meji. Potem se okrog jezera vije prijetna steza in se na koncu jezera začne v ključih vzpenjati. Prizadevni Poljaki so vso pot tlakovali s ploščicami granita, da je vzpon kot hoja po stopnicah. Je sicer prijetno

hoditi, vendar veliko bolj utrujajoče, kot če si stopinje izbiráš sam.

Planinsko rastlinje nima več cvetov. Le tu in tam se še bohota kakšna pritlikava cvetlica. Sicer pa v zgodnjem jutru leže po kotlu, po katerem se vzpenjava, dolge sence vrhov nad nama. Milan nosi poln nahrbtnik jestvin, jaz pa nosim s seboj tisto zmeraj odvečno kramo — fotoaparát in kamero z 8 mm filmom. Tu in tam šklocne moja »mamiya« in posreči se mi ujeti v objektiv tudi »lotosov cvet«, kakor sva krstila prikupno mladenko, ki je lezla za nama. Zavidala sva njeni izredni kondiciji, saj je naju celo prehitela. Hodila je vzravnanó kot po varšavskih ulicah, brez znoja, brez opaznega napora, kar tako, v vročih hlačkah. Lepa, simpatična planinka! Ves dan smo se videvali na poti proti vrhu; od časa do časa je bila ona spredaj, pa drugič spet midva zadaj, kot v šali radi rečemo.

Steza po melišču brez zavojev je bila že prav zoprna. Neprestano sva se ozirala proti grebenom in si želela trdih skal. Res sva bila kmalu pri vstopu v steno in prsta izbira poti po res stabilnem kamenju nama je pripravila nove užitke. Dolga procesija pohodnikov na Rysy se je obešala na klaine in vrvi, previdno je lezla po že poledelem kamenju. Na sedlu tik pod vrhom sva prišla v svež, novo zapadli sneg, ki je prav prišel tudi za žejo. Zadnjih sto metrov so vsi planinci postali previdnejši, zato je bil za vsako večjo skalo kdo, ki se je oprijemal in iskal korake naprej.

Ura je bila pol dveh popoldne, ko sva stopila na vrh. Štiri ure vztrajnega, enakomernega vzpona je bilo od spodnjega jezera. Še je bil pravi čas za razgledovanje na vse štiri strani neba, preden megla zakrije pogled v daljave. Z vseh strani se je že plazila in kazalo je, kot da se bli-

Najvišji vrh Poljske Rysy (2499 m)

Foto: Franc Hribernik

žajo nevihte. Vendar so se nevihte za to leto že poslovile in megle nam lahko narosijo le snega.

Četrte ure čakava in si naposled komaj priboriva prostor za fotografiranje. Vsakdo želi malo posedeti na mejnem kamnu številka 210, sekcija II, ki označuje vrh Poljske.

Vrhovi Tater so dajali zimski videz z zoprnno sivino prvega snega. Čutila sva svarilo, da morava čimprej domov. Kukala sva v dolino Morskega očesa, kjer je bilo še največ svetlobe. Drugod je kljub poldne-

vu nastopil mrak. V meglo so se zavili vrhovi proti Mieguszowieckemu Szczytu, ki so se zjutraj najbolj bohotili nad dolino Rybiegovega potoka, na vzhodu pa se je le na trenutke odkrival najbolj bel tatarski vrh — Gerlahovka, kraljica vseh Tater. Kot da bi tudi naju postalo sram, da se nisva prej posvetila njej kot pa Risom, sva zamahnila z roko v dolino na češko stran in odhitela nazaj v poljske ravnine. Seveda, domov morava! Kajti na Pohorju se že začena jelenji ruk in popaziti bo treba na zelje v vrtu.

POMLADANSKO VREME NA KREDARICI

Letošnja pomlad (marec, april, maj) je bila na Kredarici prekomerno bogata s padavinami. Prvi pomladanski mesec je bil občutno prehladen, druga dva meseca pa sta bila nekoliko pretopla.

Marčni dolgoletni temperaturni popreček (obdobje 1956—75) znaša na Kredarici —7,2^o, temperaturni popreček letošnjega marca pa je znašal kar —9,2^o. Bil je celo nižji od februarskega dolgoletnega poprečka, ki znaša —8,7^o. Aprilski temperaturni popreček Kredarice je znašal —3,2^o in je bil potemtakem za 1,1^o pretopel. Majski temperaturni popreček pa je znašal 1° in je bil torej za 1° nad normalno vrednostjo.

Absolutni temperaturni ekstremi pomladanskih mesecev so bili v mejah doslej znanih absolutnih temperaturnih ekstremov

Kredarice. Marčni temperaturni maksimum je znašal 1,7^o (dne 21. 3.), minimum pa —19,6^o (dne 19. 3.). Najvišja aprilaska temperatura je znašala 3,9^o (dne 19. 4.), najnižja pa —10,6^o (dne 14. 4.). Najvišja temperatura v maju je znašala 11,4^o (dne 8. 5.), najnižja pa —7,2^o (dne 22. 5.).

Marčni mesečni popreček oblačnosti (6. 3.) je bil enak normalnemu poprečku. Heliograf je v tem mesecu registriral na Kredarici 138 ur sončnega sija, kar je 37 % od maksimalnega možnega. Padavin — izključno kot sneg — pa je v 17 padavinskih dneh padlo 120 mm, kar je 109 % normalne marčne višine padavin. Snežna odeja, ki je ležala ves mesec, je bila najdebelejša zadnji dan v mesecu; merila je 375 cm.

Aprilski mesečni popreček oblačnosti (6,1) je bil pod dolgoletnim poprečjem (6,9). Sonce je obsevalo Kredarico skupno 166 ur, kar je 40 % maksimalnega možnega trajanja sončnega sija. Padavin je v tem mesecu padlo skupno 227 mm, kar je 151 % normalne aprilске vrednosti. Padavine so izvirale izključno od snega, padle pa so v 18 dneh. Maksimalna aprilska debelina snežne odeje je merila 425 cm (dne 8. 4.). To je bila tudi največja letošnja debelina snežne odeje na Kredarici.

Maj je bil nadpovprečno oblačen, saj je bil mesečni popreček oblačnosti (7,5) znatno nad dolgoletnim poprečkom (6,9). Zato je bilo tudi število ur sončnega sija razmeroma majhno. Sonce je v maju obsevalo Kredarico samo 131 ur, kar je komaj 28 % možnega trajanja sončnega sija. Skupno je v tem mesecu padlo 231 mm padavin, delno kot dež, delno kot sneg. Snežna odeja je ležala ves mesec, njena maksimalna debelina je merila 350 cm (dne 4. in 5. maja).

Iz navedenih izmerjenih in ocenjenih podatkov je bilo letošnje pomladansko vreme na Kredarici zaradi obilnih padavin, pogostih padavinskih dni, predvsem dni s sneženjem, planincem zelo nenaklonjeno.

F. Bernot

Tek po himalajskih poteh

Enainpetdesetletni Silvan Saudan, ki je bil nekad znan predvsem kot izjemen alpinistični smučar, je za letos pripravil že tretji himalajski maraton. Petindvajsetim prijaviteljem so objavili, da bodo med petdnevnim tekom doživeli vse, kar lahko nudi Himalaja, od višjih mostov, postaranih nosačev, krasne pokrajine, začudenih obrazov, mraza, toplote in zakajenih čajnic do višinske bolezni. Pa še plačati bodo morali!

Smrt na Čo Oyu

Od 9. do 11. maja letos je skupina štirih alpinistov v alpskem slogu plezala na Čo Oyu (8201 m) in priplezala na vrh. Eden med njimi je bil švicarski gorski vodnik in vodja odprav Stefan Wörner, 39. Med sestopom je zbolel in umrl za pljučnim edemom 12. maja ali pozneje.

Imel je velike izkušnje pri vodenju himalajskih odprav. Leta 1981 je priplezal na Manaslu (8163 m), leta 1983 pa na Gašerbrum II (8035 m) in Broad Peak (8047 m). Bil je zaprisežen alpskemu slogu; njegova odprava Baltoro 83 je bila prva odprava, katere udeleženci so splezali na tri osemtisočake. Stefan Wörner se je ukvarjal z etnografskim raziskovalnim delom.

»V himalajskem plezanju si sreča in nesreča zelo pogosto podajata roki,« je dejal Stefan Wörner po smrti Petra Hiltbranda na Nanga Parbatu leta 1982.

Jn

SLOVENSKE GORE V LJUDSKI PRIPOVEDI

AJDOVSKI DEKLICI NA KRVAVCU

DUŠICA KUNAVER

Pred prihodom naših slovenskih prednikov so v naših krajih menda živeli velikani — ajdi. Bili so malce topoglavi orjaki, a do ljudi večinoma niso bili hudobni, ajdovske deklice pa so bile celo zelo dobrosrčne in so ljudem rade pomagale, če so le mogle.

Ko so v naše kraje vdrlí Huni, ki jih ljudstvo v svojih pripovedih imenuje pesjani, so njihovo krutost občutili tudi ajdi.

Pesjani ali pasjeglavci so prihajali k nam s Pesjanarskega. Bili so nestvori, pol ljudje pol psi, za seboj so puščali le razdejanje in smrt. V imenu gore Krvavec je do danes ohranjen spomin na te davne, težke dni.

* * *

Nedaleč od Dobrave, vasi v cerkljanskih hribih, se dvigata dva hriščka, med njima pa se razprostira prijazna dolina. Domačini jo imenujejo Pri ajdovskih deklicah. V časih, ko so bili prebivalci teh krajev še pogani, je stal na enem od teh dveh hriščkov ponosen grad, imenovan Na ogradi. Bil je trden in prostoren. V njem so stanovali močan in orjaški ajd in njegovi dve hčeri. Bili sta veliki, večji od največje smreke, a njuna obraza sta bila očarljivo lepa. Oči sta imeli svetle kot zvezde. Krasne lase sta imeli zviti v rumene kodre, prepletene z dragocenimi biseri.

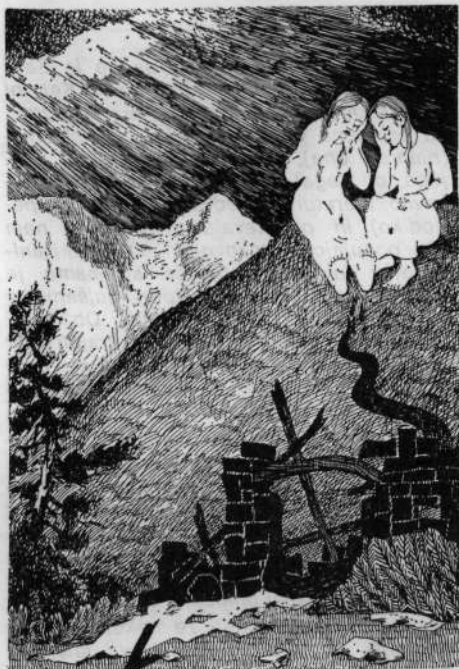
Pesjanski kralj je v svojo deželo za devetimi morji zvedel za krasni ajdinji na Gorenjskem. Zarotil se je, da bo deklici dobil v svojo pest. Odšel je na pot s silno vojsko. Povsod, kjer je hodila njegova kruta drhal, je požigala, plenila in morila. Prišli so na Gorenjsko in tudi tu razdejali vse, kar jim je prišlo na pot.

Čudni so bili ti pesjani: namesto človeških so imeli pasje glave, ko pa so se bojevali, so spuščali čudne glasove, podobne pasjemu lajanju.

Ko pridejo pesjani na ajdovski grad, ga napadejo, ujamejo nesrečnega očeta in ga razkosajo na stotine kosov. A glej čudo! Vsi deli ajdovega telesa so okamneli in še danes leže okoli Ograde bele skale, o katerih ljudje pravijo, da so ostanki ajda.

Deklici sta pesjanom srečno ušli v gore, kamor jima na konjih niso mogli slediti. To je divjake tako razsrdilo, da so ajdov grad do zadnjega kamna razdejali.

Dolgo časa sta lepi ajdinji živeli na planinah. Noč in dan sta iz višine zrla na

Ilustracija: France Kunaver

razdežani domači grad in objokovali očeta. Bridko sta jokali in potočili toliko krvavih solzá, da je z vrha gore priteknel v dolino krvav potok. . .

Otdod je gora dobila ime Krvavec.

Ko sta deklici videli, da pesjanov ne bo več nazaj, sta se vrnili v dolino. Stanovali sta na koncu doline pod sivo pečjo, izpod katere je izviral bister studenec. Ljudje so ju radi obiskovali, saj sta bili ajdinji prijazni in darežljivi. Bolnike sta ozdravljali s čudežnimi zelišči in kmetom svetovali, kdaj naj sejejo in kdaj žanjejo.

V tistih časih so prišli v deželo možje, ki so oznanjali novo vero. Tudi do ajdovskih deklic je prišel glas o novi veri, a onidve nista hoteli nič slišati o njej.

Še danes se vidita v Ajdovi dolinici grička, na katerih ne raste nobena trava. Grička sta ukleta, ker pod njima ležita nevernici.

(Po Kelemíni)

Planinski vestnik se bo slejkoprej trudil ostati slovensko domoljubno glasilo.

O HUJŠANJU ALI SODOBNI SIZIF

JANEZ GORNIK

Vse se je pričelo s tem, da se je Sara zredila za dobre tri kilograme. Ker ni bilo nikakršnih znamenj (ali razlogov), da se nama obeta naraščaj, sva sklenila (namreč ona), da bova hujšala. Ni lažjega od tega! Poglobila sva se v strokovno literaturo (predvsem v žensko periodiko) in preučevala metode, ki nam jih ponujajo strokovnjaki. Še najzanimivejša in najodobnejša se nama je zdela (namreč Sari) metoda hujšanja z luno. Stvar je zelo preprosta. Ob polni luni, mlaju, prvem in zadnjem kraju (kar se dogodi štirikrat na mesec) se lepo postiš 24 ur, sicer pa lahko normalno ješ, se pravi, kolikor ti duša dá.

Te kure sva se držala kakšnih pet tednov, dokler se nisva oba zredila še za dodatne tri kilograme. Nato sva jo opustila in se pričela ozirati za kakšno bolj klasično metodo. Zame sva izbrala (namreč Sara) tek, sama pa se je odločila za avtogeni trening, ki je menda primernejši dostojanstvu omožene ženske.

No, tu so bili rezultati že nekoliko spodbudnejši. V celoti gledano sva shujšala za tri kilograme: jaz sam za štiri, Sara pa se je zredila še za enega.

Ker učinek ni bil obojestranski, sva sklenila po stari navadi oditi v hribe. Tam nama je še vedno uspelo izgubiti kakšen kilogram. Toda kam? Marec je, povsod je še sneg, kočje pa so v glavnem zaprte. Nič, sva rekla, greva v Tamar, tam je vsaj kočja odprta! Kako bo potem, bova pa tam videla.

In sva šla.

Nič ni lepšega od čudovite zimske nočne romantike. Polna luna se odbija od belih gorskih površin in daje vznosenemu popotniku romantično osvetlavo. Zvezde se bleščijo na skrivnostnem nebu, v temni dolini pa se prižigajo tople lučke, ki občutek vzvišene osamljenosti samotnega nočnega popotnika le še povečujejo. Trd, zbit sneg škriplje pod derezami...

V najinem primeru seveda ni bilo tako. V Rateče sva prispela z zadnjim avtobusom in ko naju je odložil, sva komaj razločila, v katero smer morava kreniti. Bil je eden od tistih vremenskih obratov, ki jih niti stari mački ne moremo predvideti, kaj šele vremenslovci. Sneg je naletaval na vse kriplje, oblaki so se spuстили čisto nizko, temno je bilo kot v r... (v rogu, seveda). Nekako sva se le prebila

do Planice, tam pa sva obstala pred težko rešljivo dilemo: kam zdaj. Po cesti ali po običajni sprehajalni stezi? Jaz, ki sem previdnejši, sem bil seveda za cesto: tam se je vendarle nekoliko teže izgubiti. Nasprotno pa je Sara »navijala« za pešpot, saj »tam pač gredo tisti, ki so peš, ali ne?« Skušal sem spodbiti njeno — sicer logično — argumentacijo, vendar me je kategorično zavrnila: »Greva po sprehajalni stezi. Jasno?«

Bilo je jasno.

In sem zagazil s parkirišča do pasu v celec.

* * *

Naslednje tri ure prepuščam vašim uganjam. Enako lahko iz spodobnosti preskočimo tudi uro, ki je sledila prejšnjim trem. Prebil sem jo v koči ob zelo dolgem samogovoru z južnjaškim naglasom, potem ko naju je oskrbnik — odprl nama je v ne preveč čistih dolgih gatah — začudeno spraševal, zakaj sva raje gazila po »pešpoti«, namesto da bi se sprehodila po cesti, ki je tako lepo steptana za smučarske tekače.

* * *

Sara je zares zelo logično bitje. Do jutra je že našla tudi svetlo plat zadeve.

»Poglej,« mi je rekla, »če bi mirno hodila po steptani cesti, ne bi imela nič od tega. Tako pa sva verjetno močno shujšala in — ali ni bil ravno to najin namen?«

»Lahko je govoriti, ko pa si ves čas hodila zadaj!« sem si mislil, rekel pa raje nisem nič. Imam že določene izkušnje.

Sicer pa se je zunaj čez noč naredilo prekrasno vreme in včerajšnjih naporov res ni bilo težko pozabiti. Vstala sva torej, pozajtrkovala, se še nekoliko oblekla in odšla pred kočjo, da se naučijeva čudovitega pogleda na od sonca obsijane vrhove. Komaj pa sva dobro stopila iz kočje v tih zimski mir (to je bila vsaj iluzija, ki sva jo gojila), že zaslišiva

Ali se še spominjate lanskega razpisa Planinskega vestnika za zabavne prispevke? Napišite humoresko, grotesko, satiro, aforizem ali celo humorističen roman! Razpis še vedno velja, saj so v teh resnih časih, kot vemo, humorni prispevki še kako dobrodošli. Planinski vestnik jih nestrno pričakuje.

z druge strani kočje glasno govorjenje in prerekanje. Mahnila sva jo torej na ono stran, da bi videla to čudo. In glej: sredi gruče pisano oblečenih planincev in planink stoji razburjeno rdečelaso žensko bitje in neomajno kaže s prstom na Jalovec:

»Kad ti kažem, da jeste! Bili smo tam zgoraj lani z Ivom in Stipetom.«

»Ma nemoj!« ji odgovarja nekdo iz skupine, »To ni nikoli Triglav! Ne pravi budalu iz sebe!«

»Bila sem tam zgoraj, razumete? Šli smo z gondolo!«

To je bilo menda preveč celo za njeno družbo, kajti vsi so se posmehljivo zakrohotali.

»Kje pa so ti stebri?« jo vpraša nekdo. (Dobro jo je vprašal!)

»Kaj vem, bedak! Morda imajo remont.« Tedad sem začutil, da je prišel čas, ko moram pojasniti to smešno pomoto:

»Poslušajte, ljudje! Tisto je Jalovec. Ne bodite smešni,« pojasnim, Sara pa tiho mrkne nazaj v kočjo.

Kot na ukaz se cela skupina obrne proti meni:

»Kdo pa je zdaj ta?« vpraša neki dolgin.

»Kaj vem, neki bedasti turist,« mu odvrne drugi.

Tedad tudi meni zavre:

»Fantje, za vas nisem noben turist. Star alpinist sem in tisto tam je Jalovec. Že stokrat sem bil gor.«

»Ma nemoj, čiča!« se jih oglasi več nankrat.

»Res!« zatrdim pogumno, kajti zdelo se mi je, da me vsaj mala rdečelaska naklonjeno gleda, »nešetokrat sem že prehodil to pot.«

Mala se res nasmehne in reče:

»Poglejte bedaka! Tam je gondola, on pa gre peš.«

S tem sem, kaže, za njih opravil. Vrnil sem se torej tudi sam v kočjo in se pridružil Sari.

V sebi sem še nekoliko kupal zamero; predvsem »čiča« mi ni hotel kar tako iz glave. Ne rečem, da mi kakšen las na glavi res ne manjka. Tudi niso več vsi črni. To pa še zdaleč ni vzrok, da bi me morali klicati kar »čiča«.

Tudi Sara se je tokrat strinjala z menoj, ko sem ji potožil.

»Kakšen čiča neki, obnašaš se kot otrok!« mi je dejala.

Ko me je tako potolažila, sva pričela (Sara namreč) delati načrte za naprej. Zdelo se ji je, da bi lahko odšla prek Slemenca na Vrščič in od tam v Kranjsko goro. Za hip se je že zdelo, da tudi ona

verjame v obstoj kakšne žičnice na tem koncu. Previdno sem jo torej vprašal, če ne bi morda najprej poskusila v obratnem vrstnem redu: najprej bi šla v Kranjsko goro, tam pa bi že videla, kako in kaj naprej. Vendar Sara ni poslušala, ampak je pričela mirno pripravljati nahrbtnik. Kaj sem hotel? Ker je Sara najin skupni finančni minister in zakladnik, sem se torej pripravil tudi jaz.

Hoja sama na sebi ni tako zelo zanimiva. Tale pa je bila. Sneg nama je segal do pasu. V eni uri sva se prebila skozi gozdiček. Naslednjo uro sva porabila do zamrznjenih slapov. In še pol ure do tam, kjer se pot prične vzpenjati. Vsega skupaj torej dvajset minut navadne »poletne« hoje. No, to pa je bilo celo za Saro preveč. »Veš kaj,« je rekla, »kar obrniva. Tako slabo hodiš, da danes nikamor ne bova prišla. Imajo tisti tvoji prijatelji kar prav: ti bi rabil gondolo.«

Požrl sem tiste »prijatelje« in vse, kar sodi zraven, saj sem se bal, da se ne bi premislila. Zato sem jo jadrno odkuril nazaj. Oskrbnik naju je pričakal med vrati (tokrat je bil v raztrganih hlačah) in se poznavalsko smehljaj. Ko sem šel mimo njega, si je z zobotrebcom čistil nohte in nekaj žvižgal.

Kaj neki je mislil?

* * *

V ponedeljek so me v službi spraševali, kako je bilo. Kaj naj bi jim povedal? Morda to, kako se je oskrbnik smehljaj in si čistil nohte? Ali svečan sprejem tistih mojih »prijateljev«? Trepljali so me po ramenih in mi ves čas govorili: »E, pa ti si zaista pravi alpinista!« Kislo sem se zahvaljeval za čestitke in se plaho oziral za Saro. Ni je bilo.

Ko je že dalj časa nisem videl, mi je oskrbnik predal sporočilce. »Sem že šla dol. Pridi za mano. Sara.« Čudno se mi je že zdelo, a kaj sem mogel? Ubral sem jo za njo.

Naj sem se še tako podil, vse do Rateč je nisem ujel. Tam se je zadeva pojasnila, zvedel pa sem tudi, zakaj je odšla brez mene; na motornih saneh, s katerimi jo je pobral neki turist, je bilo prostora le za enega sopotnika. Torej je kar šla, ko je videla, kako proslavljam s svojimi »prijatelji«.

Logično, kajne?

* * *

Trenutno sem na bolniški. Poskusila sva z novimi metodami: s savno, akupunkturo, makrobiotiko itd. Nazadnje sva se lotila joge. Meni se ni obneslo. Zredil sem se za dva kilograma in pol. Toliko namreč tehta mavec na ramenu. Dobil sem ga, ker mi neki položaj ni čisto uspel. Pa naj še kdo reče, da je nevarno samo v gorah!

iz planinske literature

Kronika alpske Ovčje vasi

Tudi v Kanalski dolini so od vedno živeli in še živijo Slovenci. S tem povsem logičnim stavkom bi lahko začeli predstavitev knjige z naslovom *Ovčja vas — Valbruna*, ki jo je napisal župnik tega kraja Mario Gariup. In vendar ni uvodni stavek tega sestavka tako sam po sebi umeven, kot se lahko zdi v prvem hipu. Za utemeljitev te trditve je dovolj, da omenimo le droben podatek: leta 1911 je bilo v Ovčji vasi 419 prebivalcev, leta 1971 pa le 209! Padec števila prebivalcev v tej slovenski vasi pod Višarji je treba pripisati izseljenstvu, demografskemu padcu rojstev, gospodarski krizi, naravnim katastrofam in še raznim drugim razlogom. Dejstvo pa je, da ta biser v Kanalski dolini umira in tega se moramo zavedati vsi.

Moje osebno sprejemanje Ovčje vasi se je začelo nekje v sedemdesetih letih, ko so se člani Slovenskega planinskega društva iz Trsta pod vodstvom takratne neutrudne predsednice dr. Sonje Mašere podajali na množično smučarijo prav v tiste kraje v Kanalski dolini. Počasi se je ta množični »smučarski stroj« preusmeril v druga zimska letovišča, vtis pa imam, da so od takrat Ovčja vas, pa tudi Ukve in Zabnice (ki so nato na srečo spet zaživele po zaslugi Doma Mangart) začele počasi in skoraj nevidno izginjati iz mentalnega obzorja tržaških Slovencev. Že res, da so se tja in v okolico podajali razni potovalni in stalni poletni tabori skavtskih in taboriških ter raznih drugih zamejskih športnih in kulturnih in ne nazadnje tudi političnih organizacij in raziskovalnih skupin, vendar je bilo — vsaj na Tržaškem — občutiti vse večjo oddaljenost od Kanalske doline.

In zato je ta knjiga »nujna«. Kot rečeno, napisal jo je župnik Mario Gariup ob odprtju prenovljene cerkve v Ovčji vasi. Slednjo je namreč zelo poškodoval potres leta 1976, zapiske pa, ki jih je zbral Gariup leta 1983, ko se je pod Višarjami odvijala slavnost odprtja, je nato župnik uporabil za knjigo, ki je izšla v italijanščini pri založbi Založništva tržaškega tiska leta 1986. Pred sabo imamo sedaj slovenski prevod te prepotrebne publikacije.

Za kaj pravzaprav gre? To je, kot je zapisano že v podnaslovu »o ljudeh in dogodkih alpske vasi v Kanalski dolini«, dokumentarna in dokumentirana poljudna pripoved o Ovčji vasi. Ne gre za nobeno znanstveno in strogo zgodovinsko ali celo raziskovalno delo. Vendar pa je knjiga zanimiva skromno poljudna zmes vsega zgoraj omenjenega, zelo prijetnega branja in lahkega sprejemanja, tako da moramo o njej vsekakor izreči pozitivno oceno.

Knjiga pomeni spomin, oziroma točneje, ohranjanje spomin, ta spomin pa je predpogoj obstoja in ohranjanja na naši zemlji. In ta je tudi bil cilj te publikacije, pač postaviti še en skromen spomenik slovenstvu v teh krajih. Kot je napisal v uvodu ravnatelj SLORI Darko Bratina, je »trajna prisotnost kolektivnega spomina predpogoj, da se iz generacije v generacijo preliva zavest določenih narodno-kulturnih lastnosti ljudi in njihovega zgodovinsko naseljenega prostora. Večstoletna prisotnost neke skupnosti v danem prostoru zapusti svojevrsten pečat v okolju, ki predstavlja istočasno izviren odnos do prostora ter preko načina bivanja in kulturnega izražanja izvirno civilizacijsko sporočilo...«

Knjiga *Ovčja vas — Valbruna* je razdeljena po kronoloških poglavjih, v katerih je zaobjeto »vse«. To je predvsem pripoved o revnih ljudeh, naravnih katastrofah, vsakdanjih težavah in tegobah, za katere se zdi, da se v stoletjih sploh ne spreminjajo. Fabulativni višek knjige, če lahko kroniko neke vasi sploh vzporejamo s kako pripovedjo, je verjetno zgodba župnika Jurija Prešerna, brata velikega pesnika, predvsem pa natančna in dokumentirana kronika vojnega obdobja 1939—1941, ki je v glavnem vzeta iz zapiskov takratnega župnika v Ovčji vasi Ivana Gujona.

Skratka, tu se vrstijo žalostne in vesele zgodbe in zgodbe (pravzaprav dosti bolj temne kot svetle) o vojnah, emigraciji, boleznih, porokah, smrtih, rojstvih, uspehih in padcih, vse pa je prežeto z rahlim, a vseobsegajočim optimizmom, kot da bi bil avtor prepričan, da bodo za Kanalsko dolino in predvsem za Ovčjo vas nastopili boljši časi. In droben kamenček za zgradbo teh »boljših časov« Ovčje vasi prav gotovo prispeva tudi ta prijetna knjiga.

Dušan Jelinčič
(Primorski dnevnik)

TNP v Primorskem dnevniku

Sredi letošnjega julija je tržaški Primorski dnevnik posvetil celo stran Triglavskemu narodnemu parku. Čeprav je to stran pripravil, kot je zapisano v okviru (kar bi lahko pomenilo, da jo je plačal) Center za turistično in ekonomsko propagando pri Gospodarski zbornici Slovenije, to niti malo ne zmanjša vrednosti predstavnega: na tej strani je zanimivo predstavljen TNP s statističnimi podatki, s tem, kaj lahko obiskovalci pričakujejo v tem naravnem parku, kakšen je kodeks obnašanja v tem zavarovanem območju, katere so do sredine letošnjega septembra zanimive turistične prireditve v tem predelu in kakšne so nekatere od možnosti za izlete in ture po gorah TNP.

Med nasveti za ture po TNP so navedene štiri: iz Bovca do Krnskih jezer, do Tri-

glavskih jezer, na Planino Za skalo, do Soče in nazaj v Bovec, iz Bovca na sedlo Kanja, v Zadnjo Trento in nazaj v Bovec, iz Bovca v Log pod Mangrtom, v Koritnico, Trento in nazaj v Bovec, ter po poteh soške fronte.

Posebno je zanimiv predlog za zadnjo turo, saj smo pri nas skoraj pozabili na ta del slovenske zgodovine. Izhodišče za turo po poteh soške fronte, kot je predlagana v Primorskem dnevniku, so Kluzhe, od koder pelje »mulatiera« skozi predor do trdnjave, nato pridemo na sedlo med Planino za Robom in koto 1313. Od tod lepo vidimo utrdbe soške fronte. Pot nas vodi dalje pod stenami Rombona in teče celo po strelskih jarkih. Dosežemo sedlo Čuklo (1766 m), od koder je izreden razgled na okolico in na številne ostanke bojišč iz prve svetovne vojne. — V tem navsevu za izlet je tudi povedano, naj bi si ogledal razstavo Podobe soške fronte, kdor bi želel kaj več zvedeti o dogajanjih na njej. Razstava je odprta vsak dan razen ponedeljka od 8. do 14. ure, ob sobotah in nedeljah pa od 8. do 17. ure v Solkanu, in sicer do konca septembra.

Poleg tega je na tej strani Primorskega dnevnika nekaj nadse koristnih nasvetov za »nedeljske« planince, ki mislijo, da je prav preprosto hoditi po hribih, saj je bil na koncu koncev na Triglavu »že vsak«. Predvsem tem planincem so namenjeni nasveti, da se je treba na vsako turo dobro pripraviti že doma, na kaj je treba misliti že pred odhodom na turo in še bolj na pohodu in kako naj bo opremljen obiskovalec planinskega sveta. »Samo dobro pripravljena tura, dobra oprema in razsodnost prinesejo pravi užitek,« je zapisano v tem sporočilu, ki ni samo reklamno.

Le pojd' mo v gore

Na pragu poletja so Alpinistični razgledi in Mladinska komisija Planinske zveze Slovenije poslali v beli svet novo planinsko pesmarico, takšno, kot je doslej še ni bilo in kakršna spada v vsak nahrbtnik — kljub nekoliko prevelikemu formatu. Dr. France Malešič, glavni pobudnik in planinec-alpinist, ki je povezal vse organizacijske niti, da je pesmarica lahko zgleдалa luč sveta, pripoveduje o nastanku tole:

»Čisto zares se je začelo tistega mrzlega, meglenega in deževnega novembrskega dne, ko smo med Grintovcem in Skuto zaman iskali nesrečnega Lojzeta, se tešili s čajem, ki ne zmrzne, in robotimi šalami, spotoma pa v zavetju načekali polno beležko znanih pesmi. Sledil je čas čudovitega navdušenja, ko so pesmi kar deževale. Sledil so vodile k številnim zbiralcem in rokopisnim pesmaricam posa-

meznikov, do internih pesmaric, poznavalcev in avtorjev planinskih pesmi.«

Velika prednost nove pesmarice je ta, da so prvič pri nas zbrane tako rekoč vse tiste pesmi, ki se res pójajo v sproščeni planinski družbi, pa naj bo ta pesem narodna, ponarodela, popularna popevka, znan hit, parodija na znano temo, nekoliko bolj kosmata ali oglata priredba znane pesmi, tako rekoč vse, kar nam pride na pamet v planinski koči. Ker smo Slovenci v glavnem le pevci-enokitičarji (znamo le prvo kitico), naj bi ta pesmarica popravila to hibo.

Še bolj nazorno lahko o vsebini povemo z nekaj naslovi: od Čez tri gore, čez tri vode do Martinovega lulčka, od Srce je popotnik do Prelepe Gorenjske, od Tam, kjer murke cveto do Balade o najlonki, od Raubšičarske do Vremenskega poročila. Žal pa ima pesmarica — v njej je čez tristo besedil — to pomanjkljivost, da je brez not in računa s tem, da pevci melodijo že znajo. V prihodnje pa se pred zbiralce postavlja tudi ta izpopolnjena naloga.

Pesmarico sta zbrala in uredila dr. France Malešič in Miro Vrhovec s sodelovanjem Sreča Trunklja, Mirka Lindiča in Matije Gogale, glavni sodelavci so bili Franc Bauman, Zvonko Čemažar, Marička Horvat-Hlavaty, Lojze Jerman, Franci Kovač, Vlasto Kopač, Marjan Perko, Bojan Pollak, Miro Repič, Daniel Rojšek, Miša Turk in spodaj podpisani; seveda je sodelovala še cela vrsta drugih sodelavcev, v pomoč pa so bile tudi številne rokopisne zbirke pesmi, interne pesmarice in knjižne izdaje pesmi.

Ker so se vsi sodelujoči odpovedali honorarjem, stane lična pesmarica le 4000 dinarjev, dobi pa se na sedežih PD in tudi na vseh večjih srečanjih in taborih. Ker je naklada le tisoč izvodov, bo verjetno kmalu pošla, že sedaj pa dr. Malešič razmišlja o prečiščenih in dopoljenih izdajah, morda opremljenih tudi z notami in minimalnimi ilustracijami, kar bi bila dokončna želja in tudi potreba vseh nas, ki radi hodimo v planine. Za premostitev pa je tudi ta odlična!

Ivan Sivec

Tretja izdaja vodnika po E-7

Konec junija je izšla že tretja izdaja popotne knjižice E-7 YU Od Soče do Sotle. Bistveno je drugačna od prve in druge — še najbolj je podobna popotni knjižici E-6 Od Drave do Jadrana.

Medtem ko je bila prva izdaja sestavljena na nov način, za katerega smo ocenjevali, da bo boljši, in je bila brez skic in profilov, in ko je bila druga povsem skrajšana, pa ima tretja izdaja vse prvine sodobnega vodnika: opis poti z vsemi informacijami — turističnimi, geografskimi, popotniškimi itd., skice poti ter vzdolžne

profile. Dodana so splošna navodila, seznam vseh kontrolnih točk (žigov), evidenčni karton in prostor za beležke.

Vsi, ki prehodijo pot, imajo pravico kupiti (ni vračunano v ceno knjižice) izjemno reprezentančno značko in diplomo. Knjižico, diplomu in značko lahko kupite pri Komisiji za evropske pešpote na Erjavčevi ulici 15 v Ljubljani, kjer je najceneje. Sicer pa lahko popotno knjižico kupite tudi na Planinski zvezi Slovenije, v knjigarnah in drugje.

Spet bodo na voljo posebne knjižice — karte za E-6 YU od Drave do Jadrana, ki so pošle že lani. Tudi za te karte velja, da so pri Komisiji na Erjavčevi ulici najcenejše.

Marko Kmecl
(Obvestila o popotniški dejavnosti)

Popotniška obvestila

V Turistični zvezi Slovenije so pripravili tudi 23. številko Obvestil o popotniški dejavnosti in gozdnih učnih poteh, ki so izšla z letošnjim junijskim datumom. Poleg obvestil, ki več ali manj zanimajo predvsem organizirane popotnike, je v tej številki več novic, ki so zanimive tudi za druge kategorije hodcev. Tako med drugim vzemo, da je na končni (ali začetni, kakor se kdo stvari loti) točki evropske pešpote E-6 v Kastavu marsikaj narobe, odkar ni več Vjekoslava Frlana, da bo letošnje srečanje popotnikov 3. septembra na Zaplani, da so okrog Maribora tri gozdne učne poti, in sicer v Svečini, na Uršankovem nad Rušami in Bolfenk-Razglednik na vzhodnem delu Pohorja, da bo nemara naslednja nova gozdna učna pot v Rogaški Slatini in da imamo v Sloveniji novo pešpot, ki ni ne planinska ne evropska, ampak samo soška pešpot.

Sorazmerno z denarjem, ki ga imajo založniki Obvestil na voljo, je glasilo razmnoženo v ciklostilni tehniki, vendar informativno slejkoprej popolnoma ustreza namenu, zaradi katerih izhaja.

Orientiranje in orientacijski tek

Odbor za orientacijo pri MK PZS je izdal dve drobni brošurici.

»Orientiranje v naravi (zbir igric za učenje)« je pripravila in uredila Avgusta Rupnik. To je, kot piše v uvodu, res zbrano gradivo, kako naj se učimo (treniramo) orientacijski tek. Napisano je preprosto in take so tudi skice, vendar je mogoče tu marsikaj najti za splošno uporabo. Zdi se mi, da je »akademska« stopnja orientacije (navigacije) potrebna le v letalstvu in pomorstvu, pri planinarjenju pa ni tako visoke zahteve. Pri orientacijskem tekcu so na posebni karti za taka orientacijska tekmovalna narisane posamezne kontrolne

točke in jih ni potrebno drugače podajati. Za orientacijska tekmovalna, ki jih je prej pripravljala ista komisija, so bile podane s koordinatami, presekom smernih kotov, pa še čem. Šli smo korak naprej iz planinske obleke in opreme v tekaško, obvezne gozdarje so zamenjali copati. Sedaj je važna hitrost, prej je bila manj. Tako je to zvrst športnega tekmovalja, enako kot je zunaj meja (IOF). (Obvestila PZS, 6/87: 22. seja IO PZS, 26/3-87, tč. 5. Vrhunski šport je samo alpinizem, ni pa orientacija.)

V brošuri »Orientacijski tek — opis kontrol« so zapisana navodila, kako postaviti tekmovalne proge in kako se da brati naloga, ki jo dobi tekmovalac pri orientiranju. Pojasnjeni so uporabljeni pojmi, predstavljeni simboli, ki jih lahko bere vsak, ne glede na to, če zna jezik organizatorja ali ne. Podane so definicije posameznih pojmov. Tako je npr. vogal mesto, kjer mejna črta zavije pod kotom 40—135° (topi kot), vrh pa ima enako oznako, le da je kot manjši od 40° (ostri kot). Kaj pa je potem npr. 43°? Ne bi kazalo za to zapisati »vrh ogl«? Kaj pomeni vrh, pa menda vemo. Za posamezne simbole, ki se uporabljajo na karti, so narisane skice.

Na enak način je revija Front v barvnih skicah objavljala topografske znake za naše karte; del teh znakov je tudi na naših planinskih kartah in je to mogoče s pridom uporabiti v PŠ. — Karte za orientiranje so običajno v merilu 1 : 10 000. Tudi v Sloveniji jih je nekaj (npr. Pekel za Milovanovičev memorial 1978; pokal Homa — obe narisal B. Jelševar, petbarvna je za Rožnik in Tivoli). To delo naj bi nadaljeval Orientacijski klub Tivoli.

B. J.

Sovjeti na Everestu

Pred šestimi leti so sovjetski alpinisti zmagali Čomolungmo po novi smeri prek jugozahodnega grebena. Znani alpinist in nekdanji minister za šport republike Francije Maurice Herzog, ki je 3. junija 1950 kot prvi človek stal na osemtisočaku (Annapurna, 8091 m), je dejal: »Plezanje sovjetskih alpinistov je bilo zares pogumno dejanje, saj gre za novo smer na vrh, eno izmed najtežavnejših, če ne celo najtežavnejšo.«

In ko so zmagoviti udeleženci 22. maja 1982 v Katmanduju srečali zmagovalca iz leta 1953, Sira Edmunda Hillaryja, je ta dejal: »Sovjetska zveza je sedemnajsta država, katere predstavniki so lahko zabodli svojo zastavo na tretjem zemeljskem tečaju. Sovjetski alpinisti so pogumni fantje. Plazove, višinsko bolezen, pomanjkanje kisika in peklenki mraz, vse tisto, kar pač zadene človeka na velikih višinah, so bleščeče premagali. Smer, po kateri so preplezali goro, je vseskozi izredna.

Osebnost sem jo vedno smatral za nepremagljivo.«

Reinhold Messner, ki je bil na vrhu Everesta dvakrat, drugič sam, brez spremstva, je sovjetski vzpon imenoval »samomorilska smer«.

Zasluga družbenega založniškega podjetja F. A. Brockhaus iz vzhodnonemškega Leipziga je, da je pred kratkim izšla knjiga sovjetskega novinarja Dmitrija Meščaninova o tej odpravi. Avtor ji je dal naslov »Na tretji tečaj« in podnaslov »Sovjetski alpinisti na Mount Everestu«. Knjiga stane 17 vzhodnonemških mark.

Natisnjena je na umetniškem papirju in razveseljuje predvsem bralce Nemške demokratske republike, ki niso razvajeni, kar zadeva gorniško literaturo.

V Sovjetski zvezi je ta knjiga izšla v ruskem jeziku že leta 1984 v založbi Fis-kultura i sport v Moskvi. Njen naslov je »Everest 82«, podnaslov pa »Dnevnik odprave, tabele in grafikoni o vzponu ter kronika Everesta«.

Himalajski vodnik

Jan Kielkowski: *Kangchenjunga Himal z Kumbhakarna Himal. Parts I—III. Avtorska publikacija, Düsseldorf 1987—88. Strani 56, 46, 56, več kot 120 kart in risb.*

Skupaj s Kumbhakarno (Janjujem) zavzema Kangčendzenga prvorazredni položaj v himalajskem pogorju tako po pomembnosti kot po atraktivnosti za alpiniste in planince vseh držav. Jan Kielkowski, avtor dokaj znanega nemškega vodnika po Mount Everestu (1985—86), je naposled razveselil alpinistični svet z izvrstnim in izrednim vodnikom po tem svetišču lepih gor. Tri brošure so pripravljene po istem vzorcu kot vodnik po Everestu, tako da nastaja že nekakšna serija vodnikov.

Zadnji trije vodniki ne zavzemajo le območja Kangčendzenga, ampak precej širši del nepalskih gor vključno s Kumbhakarno (Janjujem). Čeprav so napisani v poljskem jeziku, se lahko iz besedila znajde vsak planinec, ki se kolikor toliko spozna na gore. Za alpiniste, ki ne znajo poljskega jezika, so posebno pomembne skice in karte, ki dajejo dolgo vrsto dragocenih podatkov. Topografska natančnost, točna označitev vrhov, nadvse natančna predstavitev cest in poti, vse to je zares impresivno.

Vodnik Kielkowskega bo gotovo postal zvest in nepogrešljiv spremljevalec vsakega resnega obiskovalca Himalaje, ki bo načrtoval turo ali trening po tem predelu gorovja ter bo potreboval kakršnekoli natančne zgodovinske in topografske napotke. Da vodnika ne bi divje razmnoževali, pred-

vsem še kart in skic, bi bilo koristno, če bi ga prevedli v angleški jezik.

Naslov avtorja in založnika: Jan Kielkowski, Potsdamerstr. 45, 4000 Düsseldorf 13, W. Germany.

Józef Nyka

Gorska divjina

V založbi Suhrkamp v Frankfurtu ob Maini v Zahodni Nemčiji je izšla knjiga »Divjina« Jaceka Woźniakowskega, profesorja umetnostne zgodovine iz poljskega Lublina. Ta več kot 300 strani debela knjiga ni lagodno branje v planinski koči. Avtor je namreč proučeval vprašanje, kako se je spreminjalo razmerje človeka do narave in še posebno do gorá od konca srednjega veka do začetka alpinizma.

Začetki navdušenja do gorá in do plezanja po njih so bili po sedanjih razlagah v časih, ko sta o tem začela pisati Haller in Rousseau ter njuni predhodniki Gessner, Simler in Scheuchzer. Toda natančna pojasnila o tem, kako so v resnici gore izgubile svoj strašen sloves, kako so se gorski vrhovi kot ozadje renesančnega slikarstva preselili v ospredje na slikah Casparja Wolfa in kako je bila ta sprememba spet odvisna od filozofskih in znanstvenih vprašanj tistega časa, vse to natančno pojasnjuje in osvetljuje Woźniakowski.

Nastala je knjiga, ki je sicer zares lepo in tekoče napisana, vendar ni lahka za branje. Neštevilna nova imena in nekoliko nepregledna predstavitev v obliki in deloma tudi v vsebini otežkočajo branje. Poleg tega pogrešamo pojasnila k 85 črno belim reprodukcijam, pa tudi pregled uporabljene literature spada pravzaprav k obliki znanstvenega dela.

Kljub temu naj »Divjino« in posebno še poglavje o »strašnih čudežih divjosti« priporočimo vsem tistim, ki se nočejo zadovoljiti s Hallerjem, ampak hočejo spoznati nove pradede alpinizma.

Knjiga stane 66,20 švicarskega franka.

Šola v naravi

Med pripravami septembrske številke Planinskega vestnika smo dobili ciklostirano lično urejeno publikacijo na 24 straneh polovičnega A4 formata, ki jo je izdala osnovna šola Škofljica po svoji letošnji šoli v naravi na Komni in katere naslova kljub najboljši volji nismo mogli prebrati, ker je napisan s preveč zapleteno narisanimi črkami. Zraven smo dobili ljubeznivo pisemce: »S precejšnjo zamudo vam pošiljam glasilo, ki izide vsako leto po šoli v naravi (zimski). Udeležijo se je učenci 5. razredov osnovne šole Levstikove brigade iz Škofljice. Sem mnenja, da vsebina sestavkov nazorno prikaže vzdušje in po-

čutje udeležencev med sedemdnevni-
m bivanjem v visokogorju.»

Podpisan je Igor Selan, eden od vodij te šole v naravi, v kateri so se v prvi polovici letošnjega marca osnovnošolci s Škofljice seznanjali s smučanjem ob vlečnici, turnim smučanjem, orientacijo v zimski naravi, gorskim svetom pozimi, Triglavskim narodnim parkom, živalstvom in rastlinstvom naših gor, opremo in vzdrževanjem smučí, zgodovino naših gor, delom Gorske reševalne službe, oblikovanjem snega in še marsičem drugim. O vsem tem so udeleženci šole v naravi napisali sestavke za svoje glasilo.

Nekajkrat smo že poudarili, da ima novica toliko večjo vrednost, kolikor prej je objavljena. Po vseh pravih novinarstva poročilo o izidu tega glasila zdaj ne bi smelo biti objavljeno: ali ima kakšen smisel poročati o dogodku, ki je bil pol leta pred tem, ko je vest o njem zabeležena v reviji? Izjemoma torej objavljamo novico o izidu tega glasila, velik del zato, da bi opozorili na naslednje: ko bi želeli širši krog planincev seznaniti z dogodkom iz svojega planinskega okolja, se pisanja lotite takoj, ko se je zanimiv dogodek končal. Malo smešno je poročati o zimskem dogodku jeseni, posebno če je bil ta dogodek doma, v Sloveniji.

društvene novice

In memoriam: Ivan Cvar-Marjan

Junija nas je po komaj dopolnjenem 60. letu zapustil Ivan Cvar, čigar ime bo tudi v vrstah planincev še dolgo prisotno. Kot velik ljubitelj narave, gora in še posebno kot velik gojitelj divjadi je razumel

tudi hotenja in težave planincev. Planinci se ga zato spominjamo s hvaležnostjo, ker je kot gospodarstvenik, predsednik občine Kranj in vsesplošni družbenopolitični delavec pomagal planinskemu gospodarstvu, urejal izredne plačane dopuste za alpiniste, prvi v slovenskih DO (Iskra) vnesel v samoupravne akte, da imajo gorski reševalci v akcijah in za obvezne vaje plačan izostanek...

Pri njem je izstopalo predvsem razumevanje, pomoč, pomirjajoče usklajevanje in tudi izjemna skromnost.

Planinska organizacija ga je na pobudo PD Kranj odlikovala z zlatim znakom PZS. Vsekakor je bil najbolj aktiven v lovskih vrstah, saj je bil izvoljen za podpredsednika LZS, bil je predsednik ZLD Gorenjske, starešina LD Jezersko...

Rodil se je maja 1928. leta v Zamostecu pri Sodražici kot najstarejši sin 10-članske družine, ki je bila vsa predana OF. Ivan sam je bil v vrstah NOV že kot 13-letnik. Planinci Kranja pa tudi drugih krajev Slovenije in Jugoslavije ohranjamo Ivana v plemenitem spominu.

Franc Ekar

In memoriam: Ivan Filip

Hotuljski zvonovi so naznanili, da je preminilo še eno življenje, mi, ki smo ga poznali, pa smo kar s težavo doumeli resnico, da se je iztekla dolga pot, posuta s trnjem in cvetjem. Vsaka stvar ima svoj začetek in svoj ko-

nec, vmes je prostor, ki je postlan vsakemu po svoje.

Dragi naš Ivan Filip!

Vmesni čas med začetkom in koncem tvojega življenja je bil nekaj posebnega. Kot mnoge te je narava obdarila s posebnim čutom do nje, do gora in ljudi, do prelepih koroških in slovenskih gor, pa tudi do gora onkraj meja. Zlasti ti je bila dana močna ljubezen do tvojih in Prežihovih Kotelj in njenih ljudi, saj si življenje preživel tu in tu ostaneš.

Tvoji planinski cilji so se uresničili: dosegel si vrsto vrhov od Triglava do Pohorja, posebno rad si zahajal na naše bližnje vrhove Pece, Raduhe in Olševe, posebej pri srcu pa ti je bila Uršlja gora. Niso ti bile neznane niti zamejske gore. Velik tvoj delež je vtkan v delu PD Ravne na Koroškem, kjer si dolgo časa opravljal pomembne naloge in za uspešno delo prejel več častnih znakov PZS in srebrni znak PZJ ter plaketo PZS, najvišje priznanje za zasluge v planinstvu.

Ko smo se ravenski planinci odpravljali na pot okrog Uršlje gore (bilo nas je kar prek 130), smo ti izročili to plaketo. S solzami v očeh si se nam zahvaljeval ter dejal: »Tako rad bi šel z vami, pa me noge ne nesejo več.« Rekel si tudi, da bi še rad pomagal pri delu društva, le da bi ti zdravje to omogočalo.

Tvojega dela in prispevkov za razvoj planinstva ni mogoče pozabiti, še manj pa poplačati. Tvoj odnos do narave in do ljudi ostaja svetel zgled.

Dočakal si najlepši čas, ko se narava prebujala. Na Lužah se bori za življenje tisoče zvončkov, teloh že usiha, prebujajo se lepi jeglič v Jelenovem žlebu in pečinah Šmohorice, tudi drugo rastje se bojuje z naravo. Vse se razcveta, narava pa ostaja neizprosna. Taka je naša in tvoja GORA, ki

ti bo kot največji spomenik ostala za večne čase.

Ko se tako, dragi Ivan, poslavljamo od tebe, ti obljubljam, da ne boš pozabljen; vedno bomo cenili tvoj prispevek društvu in te v spominu ohranili kot dobrega planinskega tovariša.

Naj ti bo pod rušo hotuljske zemlje in pod vzhodom tvoje Gore lahek počitek.

Pavel Stropnik

Tovarišici Danici v slovo

Dne 19. julija letos smo na Blejski Dobravi pospremili k zadnjemu počitku Danico Šetinc, učiteljico in pozneje profesorico na Koroški Beli.

Poleg strokovno pedagoškega dela nam je, drobižu, kakršen smo bili, vedno polagala na srce lepote naših planin in ljubezen do domovine. Na končne izlete nas je še pred vojno popeljala na nekaj naših najlepših krajev in do znamenitosti, kot so Bled, Peričnik, Vrata, Mali Triglav, Tamar, Bohinj s slapom Savico, Golico itd. Danes so ti kraji večini dosegljivi že v predšolski dobi, za nas pa so bila prava nepoznana čuda in jih kot taka še vedno nosimo v srcih.

Žal se ji zaradi bolezni ni uresničila zadnja želja, da bi še enkrat videla Triglav.

Viktor Langus

GRS na kranjskem sejmu

Na Gorenjskem sejmu v Kranju je bila od 7. do 10. junija letošnja jugoslovanska strokovno specializirana sejemska prireditelja s področja civilne zaščite, sejem opreme in sredstev civilne zaščite, kamor spada tudi preventiva v planinstvu. Za planince je bil ta del sejemske prireditve karseda zanimiv.

Poleg novih razstavljenih eksponatov s področja radijskih in telekomunikacijskih zvez, zdravstva, vrvne tehnike in sistemov uporabe škripcjevja, ki so zanimivi za Gor-

Na 16. sejmu opreme in sredstev civilne zaščite v Kranju se je letos predstavila tudi GRS iz Kranja

sko reševalno službo, se je v posebnem paviljonu predstavila tudi GRS — postaja Kranj s svojo dejavnostjo. Dokaj atraktiven razstavniki del so si ogledali številni strokovnjaki in organizatorji preventivno zaščitno intervencijskih programov.

Franč Ekar

Travna gora — planinski raj

Za tak naslov svojemu prispevku sem se odločil na pobudo številnih obiskovalcev Travnice gore, posebno še skupine 41 planincev iz Zagreba, ki smo 7. maja letos organizirano obiskali ta hrib nedaleč od Sodražice in Nove Štife. Ta skupina je namreč konec novembra leta 1985 hotela organizirati obisk Travnice gore in ga je imenovala »izlet v neznanost«. Vendar takrat načrta niso uresničili, ker je bila cesta zametena s snežnimi zameti, dom pa zaprt. Medtem so dom obnovili, njegov lastnik je postala Gasilska zveza Slovenije, odprt pa je seveda tudi za planince in druge ljubitelje narave.

Letošnjega maja smo se v krasnem vremenu z avtobusom pripeljali na trato pred domom, pisano od planinskega cvetja, pred obnovljeni dom, v katerem je prostora za približno sto ljudi.

Izredno nas je razveselil predlog oskrbnika doma Zdravka Hribarja, da nas pelje do Ogenjce (1031 m) in Jelenovega žleba (930 m), kjer sta kraška jama in brezno, znana iz vojnih časov. Prva je bila partizanska bolnišnica in na koncu prizorišče tragedije, druga pa je postala grobnica italijanskih vojakov, ki so, ne vedoč za brezno pod potjo, med nenadnim partizanskim napadom namesto v zaklon poskali v brezno. Zdaj sta obe jami kontrolni točki RPP — Ribniške planinske poti.

Josip Sakoman

Planinstvo je del turizma

V planinskem domu na Kalu je bil 17. in 18. junija pogovor predsednika Planinske zveze Slovenije Marjana Oblaka s predsedniki zasavskih planinskih društev, predstavniki družbenopolitičnega življenja in nekaterih večjih delovnih organizacij v Zasavju. Po pogovoru so sprejeli vrsto sklepov, med njimi tudi naslednje:

● Planinsko gospodarstvo zasavske regije je uspešno, vendar so zgrajene zmogljivosti le skromno zasedene in odvisne predvsem od obiska domačih planincev. Nekdanje vzorno sodelovanje s sindikati, šolami in združenim delom upada, saj se vsi uporabniki iz teh okolij usmerjajo v domove oddiha zunaj regije, predvsem še na obalo. Takšna usmeritev je seveda neprimerno dražja, vprašanje pa je tudi, v kolikšni meri je koristna za ljudi, ki potrebujejo preventivni odih.

● Meddruštveni odbor zasavskih planinskih društev se bo v prihodnje bolj posvečal problemom ekologije. Posebno pomembno bi bilo registrirati in opozoriti na manj znane ekološke rane in o tem sestaviti ustrezno poročilo. Kot poseben problem naj bi poudarili gospodarjenje z gozdovi v regiji, ki zdaj še kljubujejo največjim onesnaževalcem, vprašanje pa je, koliko časa bodo še, saj gozdarji brez milosti sekajo ter ustvarjajo nove goličave.

● Pri gospodarski komisiji PZS naj bi ustanovili podkomisijo, ki bi društvom lahko strokovno svetovala, kako naj urejajo in opremljajo okolice planinskih domov, ki naj bi jih vključili v turistično ponudbo regije.

● Ob ugotovitvi, da se združeno delo uspešno vključuje v patronate za vzdrževanje največjih planinskih domov v regiji, moramo prek taistega združenega dela doseči, da bodo ti domovi tudi njihova središča za oddih in rekreacijo, kot je včasih že bilo. Enako pobudo je treba posredovati izobraževalnim skupnostim za izvajanje šol v naravi.

● Meddruštveni odbor naj izpelje koordinirano akcijo za konkretno predstavitev naše planinske regije in njene opremljenosti za stacionarni turizem.

● Zbrani delegati društev in društveno-političnih organizacij predlagajo, da predsedstvo PZS opravi na republiški ravni pogovor o možnosti vračanja dela v planinskih domovih zbranega maloprodajnega davka. Doslej je namreč večina občin društvom namenjala del teh sredstev izključno za vzdrževanje planinskih domov.

● Nujno je treba sklicati še en posvet z gospodarji in oskrbniki planinskih do-

mov v regiji, na katerem bi se dogovorili o pripravljanju cenenih obrokov za planince. Ugotavljamo namreč, da se vse več domov usmerja v pripravo hrane po naročilu, kar žepom planincev ne ustreza.

Na Severjevo pot

Julija je minilo leto dni od odprtja »Severjeve poti« na Mozirski planini, ki poteka od Mozirske kočice na vrh Boskovca, visokega 1586 metrov. Pot je nezahtevna in planinska oprema ni potrebna. Potrebujemo le dobro uro časa.

Za »razgibanje življenja« obstaja več krajših planinskih poti in Severjeva pot je ena takšnih. Imenovana je po pred dvema letoma umrlem članu Planinskega društva Mozirje Tonetu Severju iz Nazarij. Sever je bil med najbolj zagnanimi in delavnimi člani pri obnovi Mozirske kočice in dolgotrajni markacist.

Na Boskovec so vodile tri že opuščene poti. Če želimo po markirani Severjevi poti, je treba najprej k Mozirski kočici, od tu pa je le 50 metrov do napisne table Severjeve poti. Pot je speljana desno od kočice na Javorco in še dobrih dvesto metrov naprej po kolovozu. Nato hodimo po na novo nadelani poti na levo proti vrhu Boskovca, kjer se na skalnati najvišji točki Severjeva pot končuje. Mozirski planinci nameravajo na vrhu Boskovca postaviti spominsko obeležje v Severjev spomin. Lani je bila pot dobro obiskana, letos pa je v začetku poletja nagajalo vreme. Mozirski planinci načrtujejo vsakoletni oktoberški pohod po Severjevi poti.

Brane Jeranko

Darila planinski organizaciji

V korist Planinskega vestnika so odstopili avtorski honorar:

Mednarodna trgovina Mercator, Ljubljana, 5000 din;
 Andrej Gradišnik, 8000 din;
 Janko Robič, Jesenice, 6000 din;
 Peter Čizmek, Piran, 28 000 din;
 Slavica Tovšek, Hoče pri Mariboru, 16 000 din;
 Jože Žunec, Ravne na Koroškem, 18 000 din;
 Rudolf Travinič, Zagreb, 10 000 din;
 Metka Rutar-Piber, Bled, 14 000 din;
 Vera Hudnik, Celje, 3000 din;
 Franc Ojsteršek, 6000 din;
 Nevina Prevec, Toni Škrajner, Aleš Breclj, Breda Jeršič, Ljubljana, namesto cvetja na grob pokojnega Staneta Hudnika iz Celja, 40 000 din;
 Drago Karolin, Ilirska Bistrica, 10 000 din;
 Damjan Meško, Ljubljana, 16 000 din;
 Maksimilijan Korošec, Titovo Velenje, 40 000 din.

Prispevek za Alešev sklad:

Planinsko društvo Mura, Murska Sobota, 50 000 din.
 Skupaj: 270 000 din.

Vsem omenjenim darovalcem in vsem drugim, ki niso želeli biti poimensko imenovani, se uredništvo in uprava Planinskega vestnika lepo zahvaljujeta.

Posvet o radijskih zvezah GRS

V Republiškem centru za obrambno usposabljanje v Poljčah na Gorenjskem je 20. in 21. maja letos podkomisija za opremo GRS priredila posvet za tiste člane GRS, ki v postajah GRS skrbijo za radijske zveze. Posvet je imel namen, da udeleženci izmenjajo praktične izkušnje o delu s prenosnimi in stalnimi UKV postajami ter nakažejo probleme in potrebe po sredstvih za zvezo GRS v Sloveniji.

Pokazalo se je, da je potreb še veliko, težave pa so trenutno bolj zaradi pomanjkanja sredstev za obnovo in nabavo postaj in akumulatorjev. Marsikje bi v kočah, kjer imajo agregate za električno razsvetljavo, lahko namestili močnejše akumulatorje ter si zagotovili neprekinjeno, 24-urno zvezo z dolino. Skoraj povsod bi lahko namestili tudi sončne celice, ki bi možnosti za stalno zvezo še dodatno poenostavile in celo omogočile uporabo radijskih naprav v kočah tudi tedaj, ko so kočje zaprte, kar ponekod v sosednjih deželah že izvajajo (vprašanje je seveda, če bi bile naprave varne pred publiko, razbijači in zmikavti).

Srečanje je bilo prvo te vrste; sklenili smo, da ga bomo odslej prirejali vsako leto ter tudi tako pripomogli, da bodo zveze za povezavo gora z dolino čedalje boljše in da bi bile tudi prenosne postaje GRS kar najbolj izkoriščene.

P. Šegula

Planinci-poštarji na Jančah

Planinci planinskega društva PTT Ljubljana so si 12. junija izbrali Janče, da bi na tej višini proslavili 35. obletnico delovanja društva in da bi tam organizirali 21. zbor planincev PTT Slovenije. Tako so se skupaj z vojaki-vezisti iz vojašnice Ljuba Šercerja za Bežigradom v Ljubljani na Janče povzpeli po krajši, vendar izredno strmi novi poti iz Jevnice. Pot je sicer eden izmed najlepših pristopov, vendar je strmina ponekod tako velika, da jo netrenirani planinci le stežka zmorejo. Zato ni čudno, da so se mnogi rajši odločili za prevoz z avtom, nekaj pa jih je celo na strmi stezi omagalo in se na Janče niso povzpeli. Treba je seveda pripomniti, da je bil to nedeljo izredno vroč in soparen dan, v takem vremenu pa so seveda strmi vzponi še toliko težavnejši.

Tistim, ki jim je uspelo priti na cilj, pa je bil trud bogato poplačan. Ni dvoma, da so Janče ena od najlepših hribovskih vasi v ljubljanski okolici. Nepozaben in enkratno je namreč pogled na Julijske Alpe s Triglavom na zahodu ter na Karavanke in Savinjske Alpe z Menino na severu. V globini se odpira pogled na Križevski Cikelj, Slivno, Vače, Veliko planino nad Čemš-

nikom, Sveto goro in Kum. Proti jugu uzremo Gorjance, Klek, Veliko goro nad Ribnico, v ospredju pa Debeče, Obolno, Prežganje, Grosupeljsko polje in Loški Snežnik. V ozadju vstanejo pred nami Ahec, Mokrec, Javornik, Krim in Nanos. Izredno lep je pogled na Ljubljano, Barje, Ljubljansko in Kranjsko polje, ki se utapljaajo v daljni Blejski kotlini.

Letošnjega zbora se je udeležilo precej manj ljudi kot prejšnja leta, vendar je bilo med njimi precej predvsem Zagrebčanov iz pobratenega planinskega društva.

Slavnostni govor je imel predsednik PD PTT Ljubljana Ivo Kastelič, govoru pa je sledil kulturni spored in podelitev častnih znakov in priznanj zaslužnim planincem. Kakor je že navada, je bilo tudi tokratno srečanje planincev PTT združeno z meddruštveno sejo planinskih društev PTT iz vse Slovenije, ki so se je udeležili skoraj vsi predsedniki društev in planinskih skupin PTT.

Prihodnje leto bo gostitelj zbora slovenskih PTT planincev PD PTT iz Celja.

(Signali)

Križarjenje na robu Kornatov

Že nekaj let sem si želela s planinci na Kornate in letos se mi je ta želja končno izpolnila, ko sem se prijavila za križarjenje od 10. do 18. junija. Šele na »licu mesta« pa sem ugotovila, da križarimo pravzaprav okoli Zadarskih otokov, Kornati pa so v celoti prihranjeni za skupino za nami.

Razočaranje je bilo precejšnje, krivdo za to pa lahko naptim le sebi, ker sem površno prebrala program in se oklenila predstave, da bom doživela Kornate. Kakorkoli že, tudi za to potovanje mi ni žal, saj je bilo dovolj zanimivo in razgibano. Zbralo se nas je približno 40 planincev iz različnih krajev Slovenije in različnih starosti, prevladoval pa je močnejši ženski spol. Najmlajši še ni dopolnil 3 leta, najstarejša udeleženka pa je občudovanja vredno nosila svojih 83 let. Naš vodja je bil dobro znani večni mladenič Luka Kočar, dober in zanesljiv organizator, poln izkušenj s podobnih izletov.

V začetku smo se še nezaupljivo ogledovali, vsaj meni so bili večinoma novi obrazi, zato pa smo se v tednu dni dobrega spoznali in stkala so se tudi prava prijateljstva.

Vse je teklo po programu in tako, kot je treba. Ustavili smo se na 10 otokih in se na vsakem povzpeli na najvišjo točko, od koder smo imeli prekrasen razgled na bližnjo in daljno okolico. Na koncu smo si izbrali še miren zaliv za kopanje. Morje je bilo ravno prav toplo, vreme pa nam je bilo ves čas naklonjeno.

Držali smo se le določene urnika, sicer

smo bili prosti. Sama sem se odločila, da dneve preživim aktivno. Vstajala sem zgodaj, tako kot »živa budilka« Franjo, ki je bil celotni skupini zgled aktivnosti in zdravega življenja. Z veseljem sem mu sledila in tako doživljala prebujanje narave s kosovim petjem, jutranji tek pod dišečimi borovci in na koncu še osvežitev v morju. Jutra so bila zame najlepši del dneva in če so tako doživeta, me nobena stvar več ne spravi s tira.

Prvi dan križarjenja smo si ogledali »naša« najbolj oddaljena otoka, to sta Silba in Olib, ki sta si zelo blizu, pa vendar sta tako različna. Olib je bil zaspan, zapuščen in nekako tuj, Silba pa je že kazala začetek turističnega utripa, tudi hiše in vrtovi so bili lepše urejeni in kljub nedelji je bilo kar živahno.

Vedno smo se vračali v »matično luko« Božavo na Dugem otoku, kjer smo imeli prehrano in prenočišče. Veliko jih je menilo, da ima ta otok najlepše plaže in da ne bi bilo nič dolgočasno, če bi ves čas ostali kar tu.

Naslednji dan smo si ogledali otok Iž z njegovega vrha, 205 metrov visokega Korinjaka. Sliši se malo, vendar smo se kar nasopihali po brezpotju in šele navzdol je vodila dobro označena pot.

Torek je bil namenjen spoznavanju Dugega otoka. Po prijetni stezici smo se spustili na drugo stran hriba in se tam razkropili vsak po svoje. Bil je najbolj vroč dan v tednu in ohladitev v kristalno čistem morju se je še kako prilegla. Namesto poležavanja sem raziskovala otok in prišla do svetilnika na skrajnem jugu. Ustavile so me opozorilne table o prepovedanem prehodu, vendar so mi prijazno omogočili razgled z vrha in v zahvalo sem jim ponovno preštela stopnice do vrha: kar 183 jih je.

Naslednje dni smo si ogledali Škardo, Ist in Molat, pa najbližje otočke Rivanj, Sestrunj in Zverinac — in tako se je naše križarjenje zaključilo.

Zadnji dan smo imeli prosto, da ga vsak preživi po svoje. Ker se je vreme kisalo, sem se odločila za daljše pešačenje do vasi Brbinj, približno tri ure hoda daleč, z Božavo pa jo povezuje široka in prazna makadamska cesta. Vas je preživljala ravnopoldansko siesto in tako sem si noge ohladila v morju, potolažila želodec in si nabrala energijo za vrnitev. Pot nazaj je bila veliko prijetnejša, ker sem jo že poznala in sem si lahko mirno ogledovala okolico. Vse je bilo tako mirno in samotno, polno omamnega vonja in sproščenosti.

Toliko vtisov se je nabralo v tem prijetno preživetem tednu, da me bodo še dolgo spremljali utrinki na doživete in aktivne počitnice. Na koncu si je večina zaželela, da se ponovno vidimo — na Kornatskih otokih čez leto dni.

Milena Peče

Po robu Bohinjskih gorá

Skupina planincev-železničarjev iz Zagreba se je v začetku junija odločila, da se bo podala po robovih Bohinjskih gorá z Rjave skale na Vogel in od tod na Razor planino. Iz Zagreba smo se torej pripeljali z vlakom do Bohinjske Bistrice, od tod do Ukanca z avtobusom in nato z gondolsko žičnico na Rjavo skalo. Tam smo vzeli pot pod noge proti Šiji, kjer so markacije zaradi smučarskih prog sicer uničene, vendar so poti dobro shojene in glede orientacije ni nobenih težav. Z Vratc proti Voglu smo sicer imeli nekaj težav s hojo po snegu, toda na vrhu Vogla smo bili navdušeni nad zelenjem in rožami. Ker je bila kočna na Razor planini zaprta, smo prenočili v bivaku, dež, ki je začel padati, pa nam je prišel čisto prav, saj smo tako lahko dobili vodo za kuho kar iz žleba, ki se je stekal v sod pri bivaku.

Noč smo prespali ob muziki glodalcev, ob prvem svitu pa so nas prebudile ptice. Sestopiti smo sicer nameravali proti Tolminu, vendar smo pot zgrešili in smo prišli v Podmelec, kjer se je naša pešpot končala. Z vlakom smo se ob Bači in Soči peljali proti Sežani in spotoma občudovali lepote Goriške in Primorske, od tod pa smo se skozi Divačo in Ljubljano vrnili v Zagreb. Bili smo prav zadovoljni, da smo tako uspešno prehodili začrtano pot.

Josip Sakoman

Nagradni planinski izlet

Pri PD Železničar iz Celja deluje nekaj planinskih krožkov na nekaterih osnovnih šolah. Najbolj dejavna sta krožka na osnovni šoli Franca Kranjca na Polulah in na osnovni šoli Franja Vrunča na Hudiinji. Poleg izletov in pohodov, ki jih organizira PD železničar, organizirata mentorja na obeh osnovnih šolah samostojne izlete in pohode. Že več let je navada, da gredo ob koncu šolskega leta mladi planinci na zaključni izlet za dva ali tri dni, vendar le tisti, ki so bili vsaj dve šolski leti najbolj aktivni.

Letos smo se dogovorili za dvodnevni izlet na Uršljo goro. Tako se nas je v Celju 25. junija zbralo 17, oba mentorja in še nekaj gostov-staršev. Prva postaja so bile Kotlje, kjer smo si ogledali predvsem Prežihovo domačijo, nato smo šli do Ivarčkega jezera, kjer smo se le toliko ustavili, da smo si namočili noge, od tod pa je šlo zares: tako strmo je bilo, da sem že popolnoma obupala in sem mislila, da na vrh ne bom nikoli prišla. Vendar smo čez čas le zagledali planinsko kočno na Uršlji gori, kjer smo si med drugim ogledali RTV oddajnik in z vrha okolico.

Spali smo seveda na skupnih ležiščih, na-

slednji dan pa smo skozi gozd šli do poštarstva doma in od tod v Slovenj Gradec in domov.

Tina Kolar,
OŠ Franja Vrunča Celje-Hudinja

Planinski vestniki — zastoj

V uredništvo Planinskega vestnika smo dobili dopisnico z naslednjo vsebino:

»Prosim, če objavite v Vestniku, da odstopam brezplačno ljubitelju planin 'Planinske vestnike' od leta 1955 do 1985. Morebitni denarni prispevek odstopam v korist Vestnika.

Franc Faganel, Pot na Zduše 1, 61210 Ljubljana-Sentvid, telefon 061/51-046.«

Seveda z veseljem objavljamo ta mali oglas in upamo, da bodo ti letniki Planinskega vestnika prav kmalu našli novega navdušenega bralca.

Mali oglasi

Izredno lepo ohranjene Planinske vestnike od leta 1930 dalje prodam po nadvse ugodni ceni tistemu, ki bo znal ceniti pomemben del slovenske planinske zgodovine.

Emil Ulaga, Rimska 9, Ljubljana

* * *

Na prodaj imam letnik 1980 Planinskega vestnika. Moj naslov dobite v pisarni Planinske zveze Slovenije (tel. 061/312 533).

* * *

Planinske čevlje Alpina, številka 42, ugodno prodam. Interesenti naj vprašajo po telefonu na številko 061/737 749.

* * *

V soboto, 27. julija letos sva se z ženo vračala izpod Špičke (od Francejina) skozi Ozebnik v dolino Loške Koritnice. Nekje na pol poti sva našla klubuk bele barve, na katerem je bilo precej značk. Seveda sva ga vzela s seboj in ga lastniku vrneva, če naju popoldne pokliče po telefonu na številko 065/81 725.

Pozdravi s planinskih taborov

Planinski vestnik (in s tem seveda njegovi bralci) je dobil dve lepi razglednici s pozdravi.

Na prvi je fotografija hmeljišč v Savinjski dolini, na drugi strani, namenjeni sporočilom, pa piše: »S planinskega tabora 'Gozdnik 88' od 25. do 28. junija 1988 vam pošiljamo pristrčne pozdrave: 23 mladih planincev iz vzgojnovarstvenega zavoda Griže, 33 mladih planincev do 4. razreda osnovne šole Griže in 10 vodnikov-mentorjev PD Zabukovica.«

Na drugi razglednici je fotografija Doma na Zelenici, nekaj žigov, odtisnjenih v Domu na Zelenici in Celovski koči onstran državne meje, in takšno sporočilo: »Vsem bralcem Planinskega vestnika prav lepe pozdrave s planinskega tabora na Zelenici!«

Za obe razglednici se v imenu bralcev lepo zahvalujemo.

emona commerce n. sub. o. Ljubljana

tozd globus izvoz - uvoz

61001 Ljubljana, Šmartinska 130, Slovenija, Jugoslavija

Dejavnost TOZD Globus je izvoz in uvoz kmetijskih pridelkov, pijač, južnega sadja, mesa in izdelkov, živinske krme, kave, maščob, blaga široke potrošnje, opreme, tekstila in izdelkov, repromateriala, zastopanje tujih firm, industrijska kooperacija, konsignacijska skladišča in posredovanje v zunanjetrgovinskem prometu.

SEZNAM PLANINSKIH EDICIJ

Zemljevidi	din
Julijske Alpe — Bohinj — 1 : 20 000	4 000
Julijske Alpe — Triglav — 1 : 20 000	4 000
Grintovci — 1 : 25 000	4 000
Julijske Alpe — vzhodni del — 1 : 50 000	v tisku
Julijske Alpe — zahodni del — 1 : 50 000	4 000
Triglavski narodni park — 1 : 50 000	4 000
Karavanke — 1 : 50 000	4 000
Kamniške in Savinjske Alpe z Obirjem in Peco — 1 : 50 000	v tisku
Pohorje — vzhodni del — 1 : 50 000	4 000
Pohorje — zahodni del — 1 : 50 000	4 000
Okolica Ljubljane — 1 : 50 000	4 000
Posavsko hribovje — 1 : 100 000	4 000
Škofjeloško hribovje — 1 : 40 000	4 000
E-6 — 1 : 50 000	v tisku
Panoramska karta Gorenjske	500
Bovec — 1 : 25 000	4 000
Bjelašnica — Igman — 1 : 50 000	4 000
Vodniki	
Julijske Alpe (1984)	5 000
Karavanke (1983)	5 000
Vodnik po Zasavskem hribovju (1978)	5 000
Po gorah SV Slovenije (1980)	5 000
Turni smuk (1985)	5 000
Bil sem na Triglavu (1983)	2 000
Triglavski narodni park	12 000
Planine Hrvatske	4 000
Zaščitena območja treh dežel (1981)	5 000
Vodniki in dnevnik po veznih poteh	
Vodnik po Slovenski planinski poti (1988)	7 000
Dnevnik po Slovenski planinski poti	2 000
Ciglarjeva pot od Drave do Jadrana E-6 YU	5 000
Vodnik po transverzali kurirjev in vezistov NOB Slovenije	
Dnevnik po transverzali kurirjev in vezistov NOB Slovenije	
Loška planinska pot	
Ljubljanska mladinska pot	
Vodnik po poti spominov NOB občine Domžale	
Vodnik Šaleške planinske poti	
Kranjski vrhovi	
Pot prijateljstva treh dežel	4 000
Kamniška planinska pot	
Vodnik po planinski poti XIV. divizije	500
Dnevnik po planinski poti XIV. divizije	200
Vodnik in dnevnik Trdinove poti	2 000
E-7 Od Sotle do Soče	6 000
Alpinistični in drugi vodniki	
Naš alpinizem	5 000
Logarska dolina, Matkov kot, Peči	3 000
Kamniška Bistrica	6 500
Lučka Bela, Robanov kot	3 000
Martuljek	3 000
Ivanka Komprej: Trikotnik	3 000
Južni Velebit — Tulove grede	3 000
Tri Cine	3 000
Vodniki v tujih jezikih	
Die Slowenische Berg-Transverzale	6 000
Triglav — ein kurzer Führer	3 000
How to climb Triglav	3 000
Ravenska Kočna — Kletterführer	4 000
Zaščitena območja — Naturschutzgebiete — Zone Protette	5 000
Slovarček za planince — Wörterbuch für Bergsteiger — Vocabolario per Alpi.	3 000

Vzgojna literatura

Planinska šola	1 500
Igre	1 500
Oris zgodovine planinstva	1 500
Sneg, led in plazovi	4 000
Nevarnosti v gorah	4 000
Prehrana v gorah	1 500
Vremenoslovje za planince	1 500
Dnevnik ciciban planinec	1 000
Dnevnik pionir planinec	1 000
Planinski dnevnik (s častnim kodeksom)	1 500
Navodila za oskrbo in označevanje planinskih poti	1 000
Hoja in plezanje	4 000
Narava v gorskem svetu	3 000
Planinski vodnik	3 000

Druge edicije

Tone Škarja: Jalung Kang	16 000
Razgled s Triglava	1 000
Razglednice s Triglava	500
Trije Tominški planinci	1 000
Dr. Henrik Tuma	1 500
Pozor, plaz	200
E. Torkar: Od tod do Kajmakčalana	2 500
Alpinistični razgledi	2 500
Pesmarica — Le pojd' mo v gore	ponatis
Brošura TNP	2 000
M. Derganc: Osnove prve pomoči za vsakogar	3 000

Znaki in našitki

Planinska zveza Slovenija — našitek	200
Planinska zveza Slovenije — nalepka	100
Jalung Kan — nalepka	100
GS — našitek	200

Značke

PSJ	300
Planinska zveza Slovenije	400
PZS — 90 let SPD	100
PD Ljubljana-matica — 90 let	100
PD Kamnik — 90 let	100
Savinjska podružnica SPD — 90 let	100
Jalung Kang 1985	100
Dan planincev 87	400
Gorska straža	500
Obeski za ključce Lotse	200

Drugo blago

Vpisna knjiga za vrhove	10 000
Vpisna knjiga za planinske postojanke	30 000
Članske izkaznice	250
Izkaznice GS	250
Nakaznica za prenočišče	500
Zastava PZS — velika	65 000
Ruta — prva pomoč	1 000

Popust ob nakupu:

- pri planinskih edicijah, ki jih je izdala Planinska založba ali odkupila po lastni ceni, od 15 do 20 %,
- pri blagu, ki smo ga nabavili (odkupili) od društev, nudimo 10 % popusta ob nakupu 5 izvodov ene edicije.

Kupovanje ali naročanje več kot pet izvodov je možno v pisarni PZS Ljubljana, Dvoržakova 9. Maloprodaja je v pisarni Planinskega društva Ljubljana-matica, Miklošičeva 17, v večjih knjigarnah, na sedežih planinskih društev in v planinskih kočah.

Informacije: Planinska zveza Slovenije, 61000 Ljubljana, Dvoržakova 9, telefon: (061) 312 553 ali 315 493, založba.

OGLAS, KI GA JE VREDNO PREBRATI

PLANINSKO POTOVANJE V TATRE

Ob 90-letnici izida prve številke planinske revije »Naše planine« organizira »Generalturist« v sodelovanju s Planinsko zvezo Hrvatske planinsko turistična potovanja na Poljsko s posebnim programom planinarjenja po znanih poteh znamenitih Tater in turističnega spoznavanja še znamenitejših Zakopanov, Krakova, Oswiencima in Wadowic.

Za vsakega ljubitelja hoje po gorah in narave nasploh, posebno pa še za strastne planince, gobarje, nabiralce zdravnih zelišč, ribiče in hkrati s tem za vse tiste, ki bi radi nove in drugačne turistične ponudbe, je potovanje v predele okrog Zakopanov mnogostransko privlačno in koristno.

Gre za celih sedem dni potovanja s prenočevanjem, prehrano in programi »po meri planincev« s turističnimi vodniki v našem jeziku in s strokovnim planinskim vodstvom po Tatrah, nadalje za srečanja s poljskimi planinci ter za spoznavanje folklore in običajev tega predela. Ves čas ima skupina na voljo avtobus.

Potovanje poteka skozi Maribor, prek Šentilja, skozi Dunaj in Bratislavo do kraja Lopuszna, ki je nedaleč od Zakopanov in gorskih poti. Tja gredé je turistični ogled Dunaja, nazaj gredé enak ogled Bratislave.

Cena za ta aranžman znaša 329 000 dinarjev, v to ceno pa je vključeno sedem polnih penzionov (zajtrk, kosilo, večerja in prenočevanje), trije planinski in dva turistična izleta, turistično vodenje in vstopnice za muzeje. Za planinske skupine 46 in več oseb dajemo za enega udeleženca potovanje zastonj. Aranžman je mogoče dobiti tudi na odplačilo v treh obrokih. Termini so septembra letošnjega leta.

Vse podrobnejše informacije dajemo po telefonu (041) 424 811 in (041) 420 888, interna 389, ali jih dobite na naslovu: Zagreb, Praška 5/II, soba 211, ter v vseh naših poslovalnicah, posebno v poslovalnici v Ljubljani, Gosposvetska 17, telefon (061) 217 303. Vsem planinskim društvom priporočamo ta aranžman.

PROGRAM IZLETA NA POLJSKO

Prvi dan: Na dogovorjeni dan odhod ob 5. uri. Potovanje poteka prek Maribora, Šentilja, Dunaja in Bratislave

s turističnim ogledom Dunaja (tja gredé) in Bratislave (nazaj gredé). Prihod približno ob 21. uri. Večerja, prenočevanje.

Drugi dan: Zajtrk, nato panoramski in turistični ogled Zakopanov in okolice. Zatem do kosila prosto, po kosilu spet prosto. Večerja, potem tovariški večer in spanje.

Tretji dan: Po zajtrku planinski izlet na Kasprowy wierzch. Vožnja z avtobusom do velike gondolske žičnice, vožnja z žičnico na Kasprowy wierzch (1983 m). Po panoramskem ogledu gorske krajine peš sestop prek Doline Gasienicowe (vmes počitek in kosilo) do vzožja in do izhodiščnega kraja Kuźnice (približno tri ure pešačenja). Tisti, ki ne želijo hoditi, se v dolino spustijo z žičnico. Skupni odhod v Zakopane. Zatem prosto do večerje, po večerji diskoteka in nato prenočevanje.

Četrti dan: Zajtrk, nato planinski izlet na Gubalowko (1120 m). Pešačenje do žičnice na Gubalowko. Vožnja z žičnico do vrha. V nadaljevanju dve do tri ure hoje prek Butorowke do hotela Kasprowy in do Zakopanov. Po kosilu prosto popoldne, po večerji diskoteka in nato prenočevanje.

Peti dan: Zajtrk in nato turistični izlet v Oswiencim s paketom suhe hrane namesto kosila. Ogled taborišča-muzeja Auschwitz-Birkenau s spremstvom vodiča, ki bo razlagal v našem jeziku. Vožnja do Krakova. Prosto do večerje, po večerji prenočevanje v Krakovu.

Šesti dan: Zajtrk, potem turistični ogled Krakova in kraljevskega dvora Wawel ob spremljavi turističnega vodiča, ki bo razlagal v našem jeziku. Prosto, nato vrnitev. Po večerji diskoteka in nato spanje.

Sedmi dan: Po zajtrku planinski izlet do jezera Morskie oko (1393 m). Vožnja z avtobusom do parkirišča, od tod hoja do jezera. Za opremljene in utrjene planince vzpon na najvišji vrh Tater Rysy (2499 m). Vzpon in spust traja približno pet ur. Za vse druge iz skupine je predviden obhod jezera. Planinsko kosilo, nato vrnitev. Po večerji poslovilni tovariški večer s plesom. Prenočevanje.

Osmi dan: Zajtrk, lunch paket namesto kosila. Vožnja v domovino s prihodom do 24. ure v kraj odhoda.

KOLENDAR »NAŠE GORE 1989«

Za prihodnje leto izdaja PZS stenski planinski koledar s posnetki iz Julijskih, Kamniških in Savinjskih Alp, pa tudi iz drugih predelov Jugoslavije (Velebit, Durmitor, Prokletije, Korab itd.). Ob teh glavnih posnetkih je še 25 manjših posnetkov alpskega cvetja. Na podložnem kartonu je zemljevid Jugoslavije s pomembnejšimi gorskimi skupinami ter spremni tekst v slovenskem, srbohrvaškem in angleškem jeziku.

Tehnična izvedba: obseg 13 listov 38×40 cm, podložni karton $38 \times 40 + 5$ cm za dotisk firme, obešanje na špiralo, pakiranje v vrečki.

Koledar je lep, obenem pa tudi poučen in zelo primeren za prijatelje, poslovne partnerje, sodelavce, znance itd. Cena koledarja je 7000 din, za pošiljke po povzetju pa 8000 din.

Koledar lahko kupite v pisarni planinskega društva Ljubljana matica, Miklošičeva 17, v večjih knjigarnah in v Planinski zvezi Slovenije, Dvoržakova 9, Ljubljana. Pri večjem naročilu bodo imela planinska društva in alpinistični odseki ugoden knjigotrški popust, akviziterji in prodajalci pa provizijo. Za vse podrobnosti se lahko obrnete na Franja Zupančiča, telefon (061) 315 493 ali 312 553.

Ta mesec bo izšel alpinistični koledar

VERTIKALE 89

s posnetki prostega, tehničnega in lednega plezanja ter ekstremnega smučanja. Naklada bo manjša, cena pa 6000 dinarjev.

Za organizirano naročanje in akviziterstvo je možen poseben dogovor (informacije Franjo Zupančič, telefon (061) 312 553).

Julijev-Nov. Ruine (2530 m. n. m.) Kordunac • Ivan Marčić

Ecklonia alpina • *Fritia Scleria*
Echium alpinum • *Tortula juliana*

89/6

	4	11	18	25	Nevela
	5	12	19	26	Niški
	6	13	20	27	Sutina
	7	14	21	28	Ponedjeljak
					Prinosiljak
					Montar
					Tora
					Utrina
					Tuesday
					Slava
					Slava
					Wednesday
1	8	15	22	29	Četnik
2	9	16	23	30	Četnik
3	10	17	24		Thursday
					Peta
					Friday
					Subota
					Subota
					Saturday

Naše gore 1989

Naše planine
Mountains of Yugoslavia